synarchis

Beleidsdocument

Sportaccommodatiebeleid

Gemeente Enschede

15 april 2025

Inhoudsopgave

Inleiding en leeswijzer 3

Deel 1 - Vraag en Aanbod

1. Inleiding 6
2. Binnensportaccommodaties 7
2.1 Inventarisatie aanbod binnensportaccommodaties 7
2.1.1 Overzicht aanbod 7
2.1.2 Diversiteit in het aanbod 8
2.1.3 Ontwikkelingen in het aanbod 8
2.1.4 Spreiding van het aanbod 9
2.2 Analyse huidige en toekomstige benodigde aanbod 9
2.2.1 Sporthallen 9
2.2.2 Sportzalen 13
2.3 Gymzalen 14
3. Buitensportaccommodaties 17
3.1 Inventarisatie aanbod buitenportaccommodaties 17
3.1.1 Overzicht aanbod 17
3.1.2 Diversiteit in het aanbod 18
3.1.3 Ontwikkelingen in het aanbod 19
3.1.4 Spreiding van het aanbod 20
3.2 Analyse huidige en toekomstige benodigde aanbod 21
3.2.1 Voetbal 21
3.2.2 Tennis en padel 22
3.2.3 Hockey 24
3.2.4 Overige takken van sport 24
4. Beleidskaders 25
4.1 De contouren: Uitgangspunten gemeentelijk beleid 25
4.2 Beleidskaders 29
4.2.1 Capaciteit 29
4.2.2 Functionaliteit en kwaliteit 35

Deel 2 - Bewegingsonderwijs

5. Bewegingsonderwijs 41
5.1 Beleid 41
5.2 Toekomstperspectief 42
5.3 Geldstromen huidige situatie 44
5.4 Voorstel toekomstige situatie 45

Deel 3 - Governance en Financiën

6. Governance en financiën sportaccommodaties 50
6.1 Beleid 50
6.2 Overeenkomsten 51
6.3 Geldstromen huidige situatie 54
6.4 Voorstel toekomstige situatie governance en geldstromen 55
6.4.1 Governance 55
6.4.2 Geldstromen 57
6.4.3 Maatschappelijke tarieven en subsidies 59
6.4.4 Horeca 60

6.4.5 Clustering sportparken 61
6.5 Beleidsregels publieke taak leningen en garanties gemeente Enschede (2018) 61

Bijlagen

Bijlage 1 Korte beschrijving partijen
Bijlage 2 Trends en ontwikkelingen
Bijlage 3 Inventarisatiematrix binnensportaccommodaties
Bijlage 4 Inventarisatiematrix buitensportaccommodaties
Bijlage 5 Kaarten met sportaccommodaties en scholen
Bijlage 6 Maatschappelijke tarieven 2025

Inleiding en leeswijzer

Inleiding

Sport en bewegen staat voor plezier en passie, maar ook voor samenwerking, verbinding, vitaliteit, gezondheid en participatie. Wekelijks maken veel inwoners van de gemeente Enschede gebruik van de vele sportvelden, banen, zalen en andere sportvoorzieningen die de gemeente rijk is. Als actief sporter, als toeschouwer of als vrijwilliger. Omdat het leuk is en omdat het gezelligheid biedt. Sport en bewegen geeft energie en juist dat zorgt ervoor dat mensen bijna onopgemerkt ook op andere vlakken hiervan profiteren. Daarmee heeft sport en bewegen een intrinsieke waarde en een maatschappelijke waarde.

De gemeenteraad van de gemeente Enschede heeft op 27 januari 2025 de beleidsnota “Bewegen Spelen Sporten: Samen Spelen Samen Sporten” vastgesteld. In deze beleidsnota wordt al op onderdelen gerefereerd aan het sportaccommodatiebeleid dat hier onlosmakelijk aan is verbonden. Een zeer groot deel van het gemeentelijk sportbudget wordt namelijk besteed aan het beheer, het onderhoud, de renovatie en de exploitatie van gemeentelijke sportaccommodaties. De doelstelling van het voor u liggende sportaccommodatiebeleid is om deze middelen op een verantwoorde wijze in te zetten en op deze wijze de sportbeoefening op optimale wijze te stimuleren, te bevorderen en te ondersteunen door middel van adequate en toegankelijke faciliteiten.

Het voorgaande vraagt ook om een goede samenwerking tussen de verschillende bij de sportaccommodaties betrokken partijen. In de gemeente Enschede betreft dit:

- Sportaal: Exploitant van de gemeentelijke sportaccommodaties en uitvoeringsorganisatie van het gemeentelijk sportbeleid.
- Vastgoed en Facilitair Bedrijf Enschede (verder te noemen: VFBE): Onderdeel van de Gemeente Enschede, eigenaar en verhuurder van het gemeentelijk vastgoed.
- Gemeente Enschede: Draagt zorg voor het sportbeleid. Betrokken gemeentelijke afdelingen zijn Sport en Bewegen, Onderwijshuisvesting en Financiën.
- Externe partijen: Eigenaars en exploitanten van niet-gemeentelijke sportaccommodaties, onderwijs, verenigingen en andere gebruikers.

In bijlage 1 is een korte beschrijving van de stakeholders Sportaal, VFBE en de gemeente Enschede opgenomen.

Het sportaccommodatiebeleid heeft betrekking op de sportaccommodaties waar de gemeente Enschede zeggenschap over of betrokkenheid bij heeft. Het betreft dan vooral de accommodaties die door VFBE verhuurd worden aan Sportaal. Er zijn echter ook sportaccommodaties die rechtstreeks aan verenigingen worden verhuurd of waar verenigingen of derden eigenaar van zijn.. Ook deze worden bij het sportaccommodatiebeleid betrokken. De ijsbaan, het zwembad en de sportfaciliteiten in de openbare ruimte vallen buiten het de scope van het nieuwe sportaccommodatiebeleid omdat hierop meer specifiek beleid van toepassing is of hier geen sprake is van fysieke accommodaties.

Op basis van de uitgangssituatie met betrekking tot de sportaccommodaties in Enschede en de behoefte aan beleid hierop zijn drie clusters gedefinieerd voor het op te stellen sportaccommodatiebeleid:

1. Afstemming tussen de vraag naar en het aanbod van sportaccommodaties.
2. De huisvesting van het bewegingsonderwijs.
3. Governance en geldstromen met betrekking tot sportaccommodaties.

Dit beleidsdocument “Sportaccommodatiebeleid” is opgebouwd op basis van de drie hiervoor genoemde clusters. Deze deelproducten zijn uitgewerkt in drie afzonderlijke onderdelen van deze rapportage:

- Onderdeel 1: Beleidskader Vraag en Aanbod.
- Onderdeel 2: Beleidskader Bewegingsonderwijs.
- Onderdeel 3: Beleidskader Governance en Financiën.

Om als eerste invulling te geven aan een beleidskader voor Vraag en Aanbod van Sportaccommodaties is een bewuste keuze geweest. Omdat dit onderdeel het hele spectrum van het sportaccommodatiebeleid beslaat maakt een brede inventarisatie van

de sportaccommodaties, de reeds aanwezige beleidsdocumenten en de lokale en landelijke ontwikkelingen hiervan onderdeel uit. Naar deze brede inventarisatie wordt in de onderdelen 2 en 3 van dit beleidsdocumenten meerdere malen verwezen.

In een aantal gevallen is er bij onderdeel 2 en onderdeel 3 voor gekozen om teksten uit de inventarisatie die in het kader van onderdeel 1 is uitgevoerd te herhalen. Dit is enerzijds gedaan om de leesbaarheid van deze twee onderdelen te verbeteren en te voorkomen dat steeds “terug dient te worden gebladerd”. Anderzijds is hiervoor gekozen omdat onderdeel 2 en 3 ook in belangrijke mate autonome onderdelen zijn van het sportaccommodatiebeleid. Op deze wijze kan de implementatie van de beleidskeuzes op deze onderdelen onafhankelijk van elkaar ter hand worden genomen op basis van op zichzelf staande documenten.

synarchis

Deel 1 - Vraag en Aanbod

1. Inleiding

Dit onderdeel van het sportaccommodatiebeleid betreft de relatie tussen de vraag naar en het aanbod van de sportaccommodaties en bestaat uit een inventarisatie van de bestaande faciliteiten en een behoefteanalyse en toekomstplan. Antwoord wordt gegeven op de volgende onderzoeksvragen:

- Waar is sprake van een erg hoge en waar is sprake van een erg lage bezetting van de binnensportaccommodaties? Op basis van onze ervaring beantwoorden wij de vraag of het aannemelijk is dat er sprake is van vraag die niet kan worden geëffectueerd.
- Waar is sprake van een tekort of juist een groot overschot van capaciteit (wedstrijd en training) voor de buitensportaccommodaties? Deze beoordeling vindt plaats op basis van de ook de richtlijnen van de sportbonden. Synarchis heeft echter ook een breder beoordelingsinstrument ontwikkeld waar ook andere aspecten onderdeel van uitmaken waardoor een meer genuanceerde beoordeling mogelijk wordt.
- Is sprake van een evenwichtige verdeling van de accommodaties over de gemeente?
- Is sprake van een evenwichtige verdeling tussen de soorten binnensportaccommodaties (sporthallen, sportzalen en gymnastieklokalen). Is sprake van een evenwichtige verdeling tussen kunstgras- en natuurgrasvelden?
- Is sprake van een volledig aanbod van soorten sportaccommodaties of zijn er bepaalde sporten die niet (goed) in Enschede kunnen plaatsvinden?
- Hoe verhoudt het aanbod van sportaccommodaties in Enschede zich tot het aanbod in vergelijkbare gemeenten. Hoe verhoudt zich dit met de sportparticipatie in Enschede ten opzichte van vergelijkbare gemeenten.

In hoofdstuk 2 staan de binnensportaccommodaties centraal. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt ingegaan op het aanbod van de binnensportaccommodaties. In de tweede paragraaf vindt een analyse plaats naar het huidige en toekomstige benodigde aanbod (kwantitatief en kwalitatief). Bij deze analyse worden de trends en ontwikkelingen betrokken die zijn opgenomen in bijlage 2 bij deze rapportage.

Hoofdstuk 3 kent een vergelijkbare opzet als hoofdstuk 2, maar dan voor de buitensportaccommodaties.

In hoofdstuk 4 zijn de beleidskaders uitgewerkt op basis waarvan afwegingen kunnen worden gemaakt bij de actuele en toekomstige huisvestingsvraagstukken voor de sport. In paragraaf 4.1 worden eerst de contouren waarbinnen de ontwikkeling van het sportaccommodatiebeleid van de gemeente Enschede dient plaats te vinden geschetst. Het betreft dan met name de relevante uitgangspunten op aanpalende gemeentelijke beleidsterreinen. Binnen deze contouren en met inachtneming van de bevindingen uit de hoofdstukken 1 en 2 worden in paragraaf 4.2 beleidskaders gepresenteerd voor dit onderdeel van het nieuwe sportaccommodatiebeleid van de gemeente Enschede en worden tevens aanbevelingen gedaan voor het oplossen van concrete knelpunten met betrekking tot de vraag naar en het aanbod van binnen- en buitensportaccommodaties in de gemeente Enschede.

2. Binnensportaccommodaties

In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens aan de orde:

- Inventarisatie aanbod binnensportaccommodaties (paragraaf 2.1).
  - Overzicht aanbod (paragraaf 2.1.1).
  - Diversiteit in het aanbod (paragraaf 2.1.2).
  - Ontwikkelingen in het aanbod (paragraaf 2.1.3).
  - Spreiding van het aanbod (paragraaf 2.1.4).
- Analyse huidige en toekomstige benodigde aanbod (paragraaf 2.2).
  - Sporthallen (paragraaf 2.2.1).
  - Sportzalen (paragraaf 2.2.2).
  - Gymzalen (paragraaf 2.2.3).

2.1 Inventarisatie aanbod binnensportaccommodaties

2.1.1 Overzicht aanbod

In de gemeente Enschede bevinden zich 48 gymzalen, 9 sportzalen en 6 sporthallen, waarvan 1 hal (Diekmanhal) de capaciteit van 2 sporthallen heeft. Samen zijn dit 64 accommodaties. Ze bieden huisvesting voor het bewegingsonderwijs van de scholen en sportactiviteiten van sportverenigingen en andere organisaties en groepen (zoals buitenschoolse opvang, recreatieve sportgroepen en particulieren. Als we kijken naar het eigendom/de rol van de gemeente dan zijn de binnensportaccommodaties als volgt in te delen:

Accommodaties in eigendom van Vastgoedbedrijf Enschede (VBE), verhuurd aan Sportaal

Het betreft 24 gymzalen, 3 sportzalen en 4 sporthallen (effectief 5). VBE verhuurt deze accommodaties aan Sportaal. Sportaal is verantwoordelijk voor de exploitatie.

Accommodaties in eigendom van schoolbesturen

Dit betreft 18 gymzalen en 3 sportzalen in eigendom van schoolbesturen, met name voortgezet onderwijs. De schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor de exploitatie. VBE is vanuit de wettelijke taak van de gemeente voor het huisvesten van het bewegingsonderwijs wel verantwoordelijk voor de vervanging van deze accommodaties.

Accommodaties in eigendom van andere partijen die worden gehuurd door VBE

Het betreft 3 gymzalen en 2 sportzalen waarvan het eigendom berust bij andere partijen waaronder Wooncorporatie Domijn en Stichting Multifunctionele Accommodatie Boekelo. VBE huurt deze accommodaties voor het plaatsen van lessen bewegingsonderwijs van diverse basisscholen. De eigenaren van de accommodaties zijn verantwoordelijk voor de exploitatie. Sportaal verzorgt voor deze accommodaties wel de inroostering van de basisscholen.

Accommodaties in eigendom van derden zonder verantwoordelijkheid van de gemeente

Dit betreft 2 gymzalen en 2 sporthallen van de Universiteit Twente, 1 sportzaal van ROC van Twente (MBO-onderwijs) en 1 gymzaal van revalidatiecentrum Roessingh. Exploitatie van deze accommodaties berust bij de eigenaren.

Bovenstaande is vertaald in tabel 1:

Rol gemeente	Gymzalen	Sportzalen	Sporthallen
Volledig eigendom VBE, verhuurd aan Sportaal	24	3	5
Economisch eigendom gemeente	18	3	
Volledig eigendom derden, gehuurd door gemeente	3	2	
Volledig eigendom derden, geen rol gemeente	3	1	2
Totaal	**48**	**9**	**7**

Tabel 1: aanbod verdeeld naar rol gemeente binnensportaccommodaties

Een volledig overzicht van alle binnensportaccommodaties met een specificatie van de aanwezige voorzieningen is bijgevoegd als bijlage 3. Kaarten waarop alle binnen- en buitensportaccommodaties én de scholen zijn weergegeven zijn bijgevoegd als bijlage 5.

2.1.2 Diversiteit in het aanbod

Alle accommodaties hebben een multifunctioneel karakter. Ze kunnen worden ingezet voor meerdere takken van sport/vormen van sportbeoefening. Het aandeel aan gymzalen is relatief groot (47 van de 63). Als we kijken naar de maatvoering van de gemeentelijke accommodaties, dan kennen de sporthallen de grootste verschillen:

- Bij de 4 hallen varieert de maat van 42 x 28 meter tot 50 x 60 meter. De grootste hal (Diekmanhal) kan worden gesplitst in 2 afzonderlijke hallen van elk 50 x 30 meter. Alle hallen hebben een grotere afmeting dan de minimale door NOC*NSF gehanteerde maatvoering van 44 x 24. De hoogte is 7 of 8 meter (minimale obstakelvrije hoogte sporthal is 7 meter).
- De 3 sportzalen hebben allemaal de veel voorkomende standaardmaat van 28 x 22 meter en een hoogte van 7 meter.
- Ook bij de gymzalen is er weinig verschil in de maatvoering. Van de 24 zalen hebben 19 zalen een maat van 21 x 12 meter en 5,5 meter hoogte, wat aansluit bij de maat die door de Vereniging Nederlandse Gemeenten wordt gehanteerd in de modelverordeningen onderwijshuisvesting. 3 zalen, gebouwd in respectievelijk 2030, 2054 en 2060, zijn kleiner (18 x 10 meter). De 2 jongste zalen (2011 en 2013) hebben een ruimere maat (24 x 14 meter).

Van de niet gemeentelijke accommodaties zijn de exacte maten niet volledig in beeld. Wel geldt dat een van de gymzalen van de Professor Huizingschool een vergroot speellokaal is van 122 m². Deze wordt wel gebruikt als gymzaal en is daarom meegeteld als gymzaal.

2.1.3 Ontwikkelingen in het aanbod

Vanwege van de leeftijd van veel accommodaties staan voor de periode tot 2040 diverse vervangingen en renovaties op stapel:

- Van de 5 gemeentelijke sporthallen is de Patmoshal recent gerenoveerd en staat renovatie van de Deppenbroekhal op de planning voor 2025. Hierbij moet nog een keuze worden gemaakt of de hal gekoppeld aan de renovatie ook wordt vergroot. De vergroting is een wens van de basketbalvereniging die in deze hal van oudsher haar thuisbasis heeft. Bij de huidige maatvoering van de hal kunnen op de velden die ‘overdwars liggen’ alleen wedstrijden worden gespeeld op het niveau tot en met 2e divisie bij de jeugd en tot en met 4e divisie bij de senioren. Teams die in hogere divisies spelen moeten hierdoor gebruik maken van het centre court. In dat geval kan er maar 1 wedstrijd gelijktijdig worden gepland. De hal is tevens te klein voor het inpassen van een combiveld voor de sporttakken handbal, korfbal, zaalvoetbal en zaalhockey. Hierdoor kunnen voor deze takken van sport geen wedstrijden worden gepland in deze hal.
- De renovatie of vervanging van sportzalen en gymzalen is onderdeel van het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP Onderwijs). Op basis van ontwikkeling bij scholen wordt beoordeeld of de voorziening behouden dient te blijven. Bij behoud wordt een keuze gemaakt tussen vervangende nieuwbouw of renovatie.
- Het huidige IHP Onderwijs beslaat de periode 2021-2055. In deze periode is renovatie van vrijwel alle gymzalen en sportzalen aan de orde, het grootste deel in de periode 2021-2040. In de periode 2021-2024 zijn minder renovaties / vervangingen uitgevoerd dan voorzien. Hierdoor neemt het aandeel te vernieuwen voorzieningen in de periode 2025-2040 verder toe.
- De gymzaal van het Bonhoeffer College (WL Hofstedeweg) is een tijdelijk gymzaal die nog 2 tot 3 jaar in gebruik blijft.
- In het stadsdeel Oost is een extra gymzaal nodig in de omgeving van het Bonhoeffer College (van der Waalslaan) en Het Stedelijk Lyceum Innova (te gebruiken door meerdere scholen).

- Op basis van de behoefte aan extra sporthallen (zie voor toelichting paragraaf 2.2) wordt beoordeeld of bij een cluster van gymzalen vervanging in de vorm van een sporthal mogelijk is. Hiervoor zijn aanvankelijk 2 opties in beeld gekomen: Bonhoeffer College (locatie van der Waalslaan) waar 3 gymzalen vervangen moeten worden en Het Stedelijk Lyceum Zuid (locatie Tiemeister), waar 1 sportzaal en 1 gymzaal vervangen moeten worden. Inmiddels is besloten dat bij het Bonhoeffer College (locatie van der Waalslaan) geen sporthal wordt gerealiseerd.

2.1.4 Spreiding van het aanbod

Door de koppeling tussen binnensportaccommodaties en scholen is er sprake van een goede spreiding van de binnensportaccommodaties over Enschede. Voor het niet-onderwijs gebruik geldt dat voor gymzalen en sportzalen een evenwichtige spreiding over de gemeente van meer belang is dan bij de sporthallen. Sporthallen worden gebruikt door de grote zaalsportverenigingen. Deze hebben leden uit de hele gemeente. Voor deze gebruikers is met name een goede bereikbaarheid van de voorzieningen (aanrijroute en parkeergelegenheid van belang). Op het gebied van de spreiding van de voorzieningen zijn geen knelpunten bekend.

2.2 Analyse huidige en toekomstige benodigde aanbod

In deze paragraaf wordt inzichtelijk gemaakt of er sprake is van een goede verhouding tussen vraag en aanbod van de binnensportaccommodaties en wat de verwachte ontwikkeling hierin is tot 2040. Hierbij is de volgende informatie betrokken:

- De bevindingen uit paragraaf 2.1.
- De vraag-aanbod analyse van het Mulier Instituut (2022).
- De resultaten van het overleg met de verenigingen en de enquête die door Sportaal is uitgezet in relatie tot de behoefte aan extra sporthalcapaciteit.
- De voor de binnensport relevante trends en ontwikkelingen (landelijk en lokaal) zoals weergegeven in bijlage 2.

2.2.1 Sporthallen

Resultaten Mulieronderzoek

- In het Mulieronderzoek is het aanbod aan sporthallen afgezet tegen landelijke en regionale gemiddelden en tegen het aanbod in referentiegemeenten. In alle vergelijkingen is het aantal sporthallen (inclusief de 2 sporthallen van de UT) in Enschede lager dan de gemiddelden. Het verschil met het landelijke en regionale gemiddelde is logischerwijze het grootst. In grotere gemeenten, waartoe Enschede behoort is het aantal sporthallen in de regel lager dan in middelgrote gemeenten en nog lager ten opzichte van kleinere gemeenten (of gemeenten met een spreiding over veel kernen). Een vergelijking met referentiegemeenten is daarom een betere maatstaf. In de referentiegemeenten is sprake van 1,6 sporthallen per 25.000 inwoners. Enschede beschikt over 1,2 sporthal per 25.000 inwoners, wat 25% lager is.
- In het Mulieronderzoek is nog een verfijning gemaakt door de studentenpopulatie die woonachtig is in Enschede te splitsen van de overige inwoners. Een logische verfijning omdat de UT 2 eigen sporthallen heeft waarvan de 31.500 studenten gebruik kunnen maken. Een deel van deze studenten (circa 14.000) woont in Enschede. Voor de behoefte van de overige inwoners wordt in het Mulieronderzoek uitgegaan van een benodigd aantal sporthallen van minimaal 1 hal per 17.500 inwoners (1,4 hal per 25.000 inwoners) en maximaal 1 hal per 10.000 inwoners (2,5 hal per 25.000 inwoners). Dit leidt tot een bandbreedte van 8,4 tot 14,7 benodigde sporthallen.
- De bandbreedte in het Mulieronderzoek is bepaald op basis van landelijke planologische richtlijnen (de bevolkingsomvang) en niet op basis van de specifieke lokale situatie. Zoals aangegeven speelt in de eerste plaats het aantal inwoners van een gemeente een rol en de geografische spreiding van het aantal inwoners (mate van spreiding inwoners over kernen). Daarnaast leiden specifieke situaties in een gemeente tot verschillen in de behoefte. Dit hangt bijvoorbeeld samen met de populariteit van takken van binnensport (handbal vergt bijvoorbeeld meer zaalruimte dan volleybal) en het niveau waarop de verenigingen acteren (hoe hoger het niveau hoe hoger de behoefte aan trainingsuren). Ook de mate waarin de gemeente bereid is ambities van sportverenigingen te faciliteren speelt een rol. De resultaten van het Mulieronderzoek dienen daarom te worden vertaald naar de lokale situatie.

Verenigingsgebruik sporthallen

- In totaal zijn er in Enschede 16 verenigingen die de 5 sporthallen gebruiken voor trainingen en wedstrijden. Hiermee zijn alle 7 reguliere zaalsporten, die noodzakelijkerwijs of bij voorkeur worden beoefend in sporthallen, in Enschede

vertegenwoordigd: badminton, basketbal, volleybal, zaalhandbal, zaalkorfbal, zaalvoetbal en zaalhockey. De tak van sport met de meeste verenigingen is volleybal (5 verenigingen). Voor de andere takken van sport zijn er 2 verenigingen per sporttak, uitgezonderd hockey (1 vereniging). Er zijn 2 hockeyverenigingen, maar de andere vereniging gebruikt voor de het zaalhockey een eigen blaashal.

- Sportaal heeft een indeling gemaakt van de verenigingen op basis van het aantal leden (klein, middelgroot, groot). Op basis hiervan vallen 8 verenigingen in de categorie klein, 6 in middelgroot en 2 in groot. Van de 2 grote verenigingen betreft 1 hockeyvereniging PW, die de sporthallen maar 3 maanden per jaar gebruikt (zaalhockeyperiode in de winter).

In tabel 2 is deze de indeling weergegeven.

< 100 leden	101 - 250 leden	> 250 leden
SV Twente Sparta (volleybal)	Vosta (volleybal)	Twente '05 (volleybal)
Vips Bardot (volleybal)	Avanti Wilskracht (handbal)	PW (hockey)
EHC '95 (handbal)	DOS – WK (korfbal)	
GKV Ons Clubje (korfbal)	NRC 22 (korfbal)	
BC Orion (badminton)	BV Amical (basketbal)	
BC Wik (badminton)	EBV Jugglers (basketbal)	
EZV (zaalvoetbal)		
Acacia (zaalvoetbal)		

Tabel 2: indeling binnensportverenigingen die de sporthallen gebruiken op basis van het aantal leden

- Er is in Enschede geen sprake van factoren die leiden tot een bovengemiddelde behoefte aan sporthallen. De meest populaire tak van sport is volleybal. Voor deze tak van sport kunnen relatief veel teams gelijktijdig in één sporthal trainen en wedstrijden spelen, wat in relatie tot de benodigde capaciteit een gunstige factor is. Daarnaast is er geen sprake van verenigingen met veel teams op hoger niveau (extra trainingsintensiteit).
- Het aantal van 5 sporthallen ligt wel beduidend onder het minimum aantal sporthallen van 8,4 dat in de rapportage van het Mulier Instituut is aangegeven. Er wordt door de verenigingen dan ook een tekort aan sporthalruimte ervaren en dit wordt door de gemeente en Sportaal onderschreven. De sporthallen kennen allemaal een goede bezetting. De grootste knelpunten bevinden zich op het gebied van de beschikbare trainingscapaciteit op doordeweekse dagen. Veel zaalsportverenigingen maken daarom voor de trainingen aanvullend gebruik van sportzalen en gymzalen. Gebruik van sportzalen is voor trainingen in de regel 'passend'. Gymzalen zijn in principe te klein en niet hoog genoeg voor zaalsporttrainingen. Gebruik van gymzalen door de zaalsportvereniging is daarom te kwalificeren als 'noodoplossing'.
- Een deel van de verenigingen speelt uitsluitend of mede competitie doordeweeks. Dit is een landelijke trend (mensen wensen minder verplichtingen in het weekend) die extra druk legt op de schaarsere ruimte op de doordeweekse avonden. In het weekend zijn op zaterdag alle hallen nodig voor het plannen van de wedstrijden en wordt er in een aantal hallen noodzakelijkerwijs tot een laat tijdstip gepland. Dit speelt met name van medio november tot begin april als de korfbalcompetitie in de zaal plaatsvindt. Op de zondagen is het gebruik beperkt en de capaciteit ruim voldoende.

Omvang van het gebruik gerelateerd aan landelijke richtlijnen

- Op basis van een landelijke richtlijn van NOC*NSF is realisatie van een (extra) sporthal of sportzaal nodig (reëel) bij een jaargebruik van 1.400 uur (exclusief onderwijsgebruik). Bij 46 weken gebruik per jaar, komt dit overeen met een gemiddeld gebruik van 30 uur per week.
- De VNG heeft als richtlijn dat de realisatie van een (extra) sporthal of sportzaal nodig (reëel) is bij een jaargebruik van 1.600 uur. Hierbij wordt uitgegaan van zowel het onderwijsgebruik als het gebruik door sportverenigingen.
- Naast deze richtlijnen is er een beoordeling van de bezetting van de accommodaties mogelijk op basis van landelijke referenties van het jaargebruik van sporthallen en sportzalen gebaseerd op het gezamenlijke gebruik van scholen en sportverenigingen. De beoordeling is ingedeeld in 5 categorieën en loopt van onvoldoende tot goed. Hierbij zijn er verschillen tussen sporthallen en sportzalen.

In tabel 3 is bovenstaande uitgewerkt.

Richtlijn	Beoordeling	Uren sporthal	Uren sportzaal
NOC * NSF	Minimaal aantal uren sport	1.400	1.400
VNG	Minimaal aantal uren onderwijs en sport	1.600	1.600
Score voor aantal uren gebruik onderwijs en sport per jaar op basis landelijke referenties	Goed	>2.500	> 2.100
	Ruim voldoende	2.100 - 2.500	1.700 - 2.100
	Voldoende	1.900 - 2.100	1.500 - 1.700
	Matig	1.500 - 1.900	1.100 - 1.500
	Onvoldoende	< 1.500	< 1.100

Tabel 3: beoordeling jaargebruik sporthallen en sportzalen op basis van landelijke referenties

In het Mulieronderzoek is het jaargebruik van de sporthallen in beeld gebracht voor het jaar 2019 (i.v.m. corona was 2021 niet representatief). De resultaten zijn weergegeven in tabel 4:

Nr.	Accommodatie	Uren onderwijs	Uren sport	Uren totaal	Score landelijke referentie
1	Deppenbroekhal	845	1.221	2.066	Voldoende
2	Diekmanhal I	1.322	949	2.271	Ruim voldoende
3	Diekmanhal II	1.321	1.153	2.474	Ruim voldoende
4	Pathmoshal	1.026	1.576	2.602	Goed
5	De Brug	519	1.160	1.679	Matig
	Gemiddeld	*1.007*	*1.212*	*2.218*	Ruim voldoende

Tabel 4: jaargebruik sporthallen 2019

- In 2019 was het gemiddelde jaargebruik van de sporthallen door de sport(verenigingen) 1.212 uur. De Pathmoshal kende met 1.576 uur het hoogste gebruik en de Deppenbroekhal met 949 het laagste gebruik. Dat er ondanks de ervaren krapte geen sprake is van een jaargebruik van 1.400 uur (richtlijn NOC*NSF) hangt samen met de veelheid aan verenigingen, waardoor het niet altijd lukt te komen tot een optimaal gebruik van elke accommodatie. Het gebruik door korfbal en hockey (23 en 12 weken per jaar) drukt tevens de omvang van het jaargebruik. Ook gebruiken sommige ‘jaarrond’ gebruikers de hal minder dan 46 weken per jaar.
- Het jaargebruik door onderwijs en sport samen was gemiddeld 2.218 uur per jaar en ook voor alle hallen afzonderlijk hoger dan 1.600 uur (richtlijn VNG). De Patmoshal had de meeste gebruiksuren (2.601) en De Brug het laagste aantal gebruiksuren (1.680).
- De score op basis van de landelijke referenties zijn weergegeven in de laatste kolom. De lage score van sporthal De Brug hangt met name samen met een lager onderwijsgebruik. Het aantal uren sportgebruik is met 1.160 uur net onder het gemiddelde gebruik van alle hallen.

Het gebruik van de sportzalen wordt verderop in deze paragraaf toegelicht.

Inventarisatie behoefte aan extra capaciteit bij de verenigingen

Aansluitend aan het Mulieronderzoek is door de gemeente en Sportaal een enquête uitgezet onder de zaalsportverenigingen om meer duiding te krijgen met betrekking tot de daadwerkelijke behoefte aan extra sporthalcapaciteit. De resultaten zijn ook met de verenigingen besproken. De belangrijkste resultaten hiervan zijn:

- De verenigingen hebben behoefte aan geclusterd accommodatiegebruik: zoveel als mogelijk alle activiteiten in één accommodatie. Een deel van de verenigingen maakt nu gebruik van (veel) verschillende accommodaties om de trainingsuren te kunnen plaatsen. Deze versnippering is vanuit organisatorisch oogpunt niet gewenst. Ook voor het creëren van een ‘verenigingsgevoel’ is er behoefte aan clustering van de activiteiten.
- Gebruik van de sportzalen en met name de gymzalen wordt ook vanuit sporttechnisch oogpunt en efficiency als minder/niet passend ervaren. Ook het nadeel van de versnippering speelt hier weer een rol.

- Niet alle sporten kunnen in elke hal worden gepland, bijvoorbeeld door het ontbreken van de juiste belijning. De flexibiliteit om in te kunnen spelen op veranderingen bij specifieke sporttakken is hierdoor niet optimaal.
- Een aantal verenigingen heeft behoefte aan extra trainingsuren in relatie tot het huidige aantal teams en 'betere' trainingstijden. Twee verenigingen hebben een ledenstop ingevoerd vanwege gebrek aan ruimte in de sporthallen.
- De behoefte van de Universiteit Twente (UT) om gebruik te maken van de gemeentelijke sporthallen wordt ook als aandachtspunt benoemd. De capaciteit van de 2 eigen sporthallen van de UT lijkt niet toereikend om in de behoefte van de studenten(verenigingen) te voorzien.
- Benoemd is dat de maat/faciliteiten van de huidige hallen in Enschede beperkingen geeft voor het organiseren van (topsport)evenementen.
- De locatie van nieuwe sporthallen is voor de verenigingen minder van belang, zolang de bereikbaarheid goed is. De locaties van de Diekmanhal en de Patmoshal worden als goed beoordeeld. Een ligging in het buitengebied heeft niet de voorkeur.
- De huurprijs is duidelijk benoemd als een factor die een rol speelt bij de behoefte aan extra gebruiksuren. De huidige huurprijzen worden als hoog ervaren en voor verenigingen is het daardoor soms niet haalbaar om extra uren te huren als er capaciteit beschikbaar is/komt.

Benodigde capaciteit aan sporthallen tot 2040

- Sportaal heeft in kaart gebracht hoeveel trainingsuren de zaalsportverenigingen nu gebruik maken van de gymzalen en sportzalen. Dit is vertaald in benodigde sporthalcapaciteit. Omdat het tekort aan capaciteit voor trainingen het grootst is, is hierbij uitgegaan van de benodigde trainingscapaciteit (ma-vr avonden). Aan een sporthal is een trainingscapaciteit van 25 uur per week toegekend (1.150 uur per jaar op basis van 46 weken gebruik). Ook is rekening gehouden met de grotere maat van een sporthal.
- De conclusie is dat er een capaciteit van 2 extra sporthal wenselijk is. Er is 1 extra hal nodig om de trainingen van de sportzalen en gymzalen te verplaatsen naar de sporthallen. De 2^{e} extra hal is nodig om ook te komen tot een betere indeling (minder versnippering), de invulling van de gewenste extra trainingsuren en het wegwerken van wachtlijsten. De capaciteit van de 2^{e} extra hal zal dan door de verenigingen initieel naar schatting voor 50% worden gevuld. Er is dan dus nog ruimte voor groei.
- Exclusief de studentenpopulatie is de huidige behoefte dus 5 + 1,5 = 6,5 sporthallen. Het aantal inwoners exclusief de studentenpopulatie ligt rond de 147.000, wat gedeeld door 6,5 leidt tot een actuele behoefte van 1 hal per 22.500 inwoners. Bij de realisatie van 7 hallen zou er voldoende capaciteit moeten zijn tot 7 x 22.500 inwoners = 157.500 inwoners (exclusief studentenpopulatie). Dit is conform de verwachte groei van 10.000 inwoners (exclusief studenten) tot 2040. Een verdere groei leidt mogelijk tot behoefte aan een achtste sporthal.
- De capaciteitsberekening is gebaseerd op een gelijkblijvende populariteit van de deelname aan zaalsporten in Enschede. Landelijk is er al jaren sprake van een neerwaartse trend in de deelname (bondsleden) bij de zaalsporten. Uitzondering hierop vormt het basketbal. Bij de overige takken van sport zien we de laatste jaren dat de daling afneemt en er sprake is van stabilisatie. Het gros van de leden van de zaalsportverenigingen zit in de leeftijdsgroep van 5 t/m 35 jaar. In de ontwikkeling van de bevolkingsopbouw zal het aandeel van deze leeftijdsgroep afnemen. Oudere leden van zaalsportverenigingen zijn meestal op recreatief niveau actief en 'gebruiken' minder uren dan de leden die competitie spelen.
- Bij uitbreiding van het aantal sporthallen kan beter worden voldaan aan de wens van geclusterd gebruik door verenigingen. Dit zal leiden tot verschuivingen en kan ook bijdragen aan een betere bezettingsgraad per hal. Bij de huidige inroostering van het gebruik in de hallen speelt ook het historische gebruik een rol. Door wijzigingen in gebruiksomvang bij verenigingen in de loop der jaren is er mogelijk geen sprake meer van een optimale inroostering (efficiënt gebruik van accommodaties). In de praktijk vormen grote wijzigingen voor veel verenigingen een 'struikelblok'. De komst van een extra sporthal is het ideale moment om te komen tot een nieuwe en meer efficiënte indeling.
- Bij een beperkte capaciteit aan sporthallen, kunnen sportzalen een geschikte aanvulling zijn voor trainingen. De sportzalen in Enschede worden echter veel gebruikt door de gymnastiek/turnverenigingen (zie toelichting bij 'sportzalen' in paragraaf 2.2.2).
- Om extra trainingsuren te creëren wordt vanaf 1 november 2024 de sportzaal van Het ROC van Twente ingezet voor Twente '05 (volleybal). De verhuur van deze zaal verloopt via Sportaal. Dit is een zeer ruime sportzaal, waarin meerdere volleybalvelden zijn ingepast.

2.2.2 Sportzalen

Resultaten Mulieronderzoek

- In het Mulieronderzoek is ook het aanbod aan sportzalen afgezet tegen het landelijke en regionale gemiddelde en tegen het aanbod in referentiegemeenten. Het aantal sportzalen ligt in Enschede met 1,1 per 25.000 inwoners exact op het landelijke gemiddelde. In vergelijking met de regio (1,5) en met de referentiegemeenten (1,2) is het aantal sportzalen lager.
- Van de 9 sportzalen worden er 7 ingezet voor zowel onderwijs als sport. De andere 2 zalen worden alleen ingezet voor het onderwijs. Sportaal exploiteert de 3 gemeentelijke sportzalen en doet tevens de inroostering voor het verenigingsgebruik van de sportzaal Het Zwering van het Stedelijk Lyceum en de sportzaal van het ROC van Twente. De andere 2 sportzalen zijn Prismare en MFA De Zweede. Deze maken deel uit van bredere multifunctionele accommodaties en worden geëxploiteerd door de eigenaren van de accommodaties.

Verenigingsgebruik sportzalen

- De zaalsportverenigingen gebruiken de sportzalen als aanvulling op de sporthalcapaciteit voor trainingen. Er zijn nog wel uren beschikbaar in de sportzalen. In relatie tot de knelpunten in de sporthalcapaciteit wordt de beschikbare capaciteit niet geheel benut. Dit hangt samen met organisatorische aspecten. Een teveel versnipperd gebruik is voor sportverenigingen lastig in te vullen.
- De sportzalen vervullen een belangrijke rol voor de gymnastiek-/turnverenigingen. Gymnastiek/turnen is relatief populair in Enschede. Het aantal inwoners dat lid is van de gymnastiekbond ligt 30% boven het landelijke gemiddelde. Er zijn 7 gymnastiek/turnverenigingen actief, waarvan er 3 onderdeel zijn van een Omnivereniging. Het aantal leden per vereniging is wel relatief laag. Slechts 1 vereniging heeft meer dan 250 leden.

In tabel 5 zijn de gymnastiek/turnverenigingen weergegeven, ingedeeld op omvang.

< 100 leden	101 - 250 leden	> 250 leden
Hercules Hebe	Sparta Wilhelmina	GV Sportlust
	WIK Glanerbrug	
	GV Unisson*	
	Avanti Wilskracht*	
	GVV Lonneker*	

Tabel 5: indeling gymnastiek/turnverenigingen op basis van het aantal leden (= onderdeel Omnivereniging)*

- Van de 7 verenigingen maken 2 verenigingen uitsluitend gebruik van gymzalen. De andere 5 verenigingen gebruiken naast gymzalen ook de sportzalen: Esmarke (10 uur per week), De Zweede (omvang onbekend), Helmerhoek (11 uur) per week en Het Zwering (30 uur per week). Het grote voordeel van de sportzalen ten opzichte van de gymzalen is de maat. Er kunnen meer toestellen worden ingepast en er kan met meer turnsters gelijktijdig worden getraind.
- GVV Sportlust zou graag beduidend meer uren gebruik maken van de sportzalen dan nu mogelijk is. Omdat jeugd van 4 t/m 12 jaar de belangrijkste doelgroep is in de gymnastiek/turnsport, is er met name behoefte aan accommodatiegebruik tussen 16.30 en 20.00 uur op doordeweekse dagen en op de zaterdagen. Door de beperking aan capaciteit in de sportzalen op dit tijdstip kunnen nu minder kinderen instromen in de vereniging(en).
- Voor de gymnastiek-/turnverenigingen geldt dat behoud van een gespreid accommodatiegebruik gewenst is. Hierdoor kunnen zij de activiteiten (instroomactiviteiten jeugd) en activiteiten voor ouderen dicht bij de inwoners brengen. Van de 7 verenigingen bieden 5 verenigingen wedstrijd turnen aan. Voor wedstrijd turnen (aangeboden door 5 van de 7 verenigingen) is er bij enkele verenigingen een nadrukkelijke wens gebruik te kunnen maken van een permanent ingerichte turnaccommodatie.

Omvang van het gebruik gerelateerd aan landelijke richtlijnen

In het Mulieronderzoek is het jaargebruik van de 3 gemeentelijke sportzalen in beeld gebracht voor het jaar 2019 (i.v.m. corona was 2021 niet representatief). De resultaten zijn weergegeven in tabel 6:

Nr.	Accommodatie	Uren onderwijs	Uren sport	Uren totaal	Score landelijke referentie
1	Helmerhoek	877	1.234	2.111	Goed
2	Stroinkslanden	1.055	968	2.023	Ruim voldoende
3	Esmarke	844	1.012	1.856	Ruim voldoende
	Gemiddeld	*925*	*1.071*	*1.997*	Ruim voldoende

Tabel 6: jaargebruik sportzalen 2019

- In 2019 was het gemiddelde jaargebruik van de sportzalen door sport(verenigingen) 1.071 uur en hiermee lager dan 1.400 uur (richtlijn NOC*NSF). Het gebruik van sportzaal Helmerhoek was met 1.234 uur het hoogste en van Stroinkslanden met 968 uur het laagst.
- Het jaargebruik door onderwijs en sport samen was gemiddeld 1.997 uur per jaar, wat hoger is dan 1.600 uur (richtlijn VNG). Sportzaal Helmerhoek scoorde het hoogste met 2.111 uur en de Esmarke het laagste met 1.856 uur.
- De score op basis van de landelijke referenties (zie tabel 3) zijn weergegeven in de laatste kolom. Deze zijn ruim voldoende of goed.

Naast de 3 gemeentelijke sportzalen worden ook de sportzalen Het Zwering. Prismare en De Zweede ingezet voor zowel onderwijs als sport. Deze zalen zijn niet meegenomen in het Mulieronderzoek. Voor Het Zwering (eigendom schoolbestuur) verzorgt Sportaal de inroostering van het sportgebruik. Het gebruik door sport(verenigingen) van deze zaal is erg hoog. Alleen de gymnastiekvereniging heeft hier al een jaargebruik van bijna 1.400 uur.

Benodigde capaciteit aan sportzalen tot 2040

Sportzalen vormen door de grotere maat (t.o.v. een gymzaal) vaak een goede aanvulling op het aanbod aan sporthallen voor trainingen van zaalsportverenigingen. In dorpen/kleine kernen wordt soms gekozen voor een sportzaal in plaats van een gymzaal als er behoefte is aan een grotere accommodatie voor de verenigingen en er te weinig gebruik is voor een sporthal.
De sportverenigingen in Enschede hebben een duidelijke voorkeur voor het gebruik van sporthallen omdat dit leidt tot een minder versnipperd gebruik. In de berekening van de benodigde capaciteit van 7 sporthallen is een verplaatsing van uren van de zaalsportverenigingen uit sportzalen meegenomen. In de praktijk zullen mogelijk niet alle uren verhuizen naar de sporthallen als gebruik van de sportzaal is gekoppeld aan de ligging van de sportzaal. De sportzalen hebben in Enschede met name een belangrijke functie voor de turnverenigingen, maar in de 3 gemeentelijke sportzalen zal nog ruimte overblijven om zo nodig een eventuele extra trainingsbehoefte van de sportverenigingen op te vangen. Vanuit de behoeften van de sportverenigingen is er geen noodzaak voor extra sportzalen.

2.3 Gymzalen

Algemene punten

- Het aantal benodigde gymzalen hangt in hoge mate samen met de omvang van het bewegingsonderwijs van de scholen. Gemeenten hebben de wettelijke taak te voorzien in huisvesting voor het bewegingsonderwijs van het (speciaal) basis- en voortgezet onderwijs.
- Gymzalen worden nog veel gezien als de meest geschikte accommodatietype voor het invullen van lessen bewegingsonderwijs. Daarnaast zijn ze geschikt voor allerlei sportactiviteiten zoals gymnastiek, dans, zelfverdedigingssporten, vechtsporten en sommige zaalsporten zoals volleybal en badminton op recreatief niveau.
- Vanuit het oogpunt van efficiency kiezen de meeste gemeenten ervoor ook sporthallen en sportzalen zoveel als mogelijk in te zetten voor bewegingsonderwijs. Door het aanbrengen van scheidingswanden biedt een sportzaal een capaciteit van 2 gymzalen en een sporthal in de regel 2 of 3 gymzalen (soms meer). Een zaaldeel in een sporthal of sportzaal is groter en hoger dan een gymzaal. Qua maatvoering sluit dit beter aan bij de door de KVLO geadviseerde maat van een ‘lokaal voor bewegingsonderwijs’ voor voortgezet onderwijs.

Afspraken huisvesting bewegingsonderwijs

De afspraken voor de huisvesting van bewegingsonderwijs liggen vast in de verordening onderwijshuisvesting. Globaal zien deze er als volgt uit:

- Aan een 'lokaal voor bewegingsonderwijs' wordt door de gemeente Enschede een maximale capaciteit van 40 klokuren per week toegekend. Bij het basis- en speciaal onderwijs geldt op grond van het aantal uren onderwijs per week dat er maximaal 26 klokuren in één accommodatie kan worden gepland. De gemeente Enschede houdt voor het voortgezet onderwijs in de praktijk in plaats van 40 klokuren een capaciteit van 40 lesuren aan. Een lesuur is hierbij 50 minuten. Doelstelling is dit bij de aankomende aanpassing van de verordening ook formeel zo vast te leggen.
- Er gelden landelijk vastgestelde normen om de omvang van het te huisvesten bewegingsonderwijs te berekenen (normatieve aantal uren). Dit wordt per school berekend op basis van het aantal leerlingen. Bij het basis- en speciaal onderwijs is dit het aantal leerlingen vanaf groep 3. Voor de groepen 1 en 2 is een speellokaal toereikend. In het voortgezet onderwijs tellen alle leerlingen mee in de berekening. Hierbij vindt indeling plaats op basis van het type onderwijs dat wordt gevolgd (Praktijkonderwijs, vmbo, havo of vwo).
- Voor sommige basisscholen biedt het normatieve aantal klokuren onvoldoende ruimte om alle leerling groepen 1,5 klokuren per week te laten gymmen. Deze scholen hebben dan in verhouding meer kinderen in de groepen 3 t/m 8 dan in de groepen 1 en 2 (berekening gaat uit van gelijk aantal leerlingen per leerjaar) en/of ze werken met relatief kleine groepen leerlingen, waardoor er meer groepen leerlingen zijn. De gemeente Enschede heeft gekozen voor toekenning van 1,5 klokuren bewegingsonderwijs per door de school geformeerde groep leerlingen. Tevens biedt de gemeente ruimte aan scholen om ook de leerlingen van groep 1 en 2 één keer per week (= 0,75 klokuur) te laten 'gymmen' in een gymzaal in plaats van het speellokaal. Voorwaarde is dat de gymles verzorgd wordt door een vakleerkracht bewegingsonderwijs en er voldoende capaciteit beschikbaar is. In het Mulieronderzoek is aangegeven dat in 2019 het aantal uren bewegingsonderwijs in gymzalen bij het basisonderwijs 37% hoger lag dan het normatieve aantal klokuren.
- Voor het bepalen van de benodigde capaciteit aan accommodaties voor het bewegingsonderwijs speelt naast de omvang (aantal klok) ook de locatie van de accommodaties een rol. Gemeenten leggen hiervoor de maximale reisafstanden van de school naar de sportaccommodatie vast. Vaste factor die een rol speelt bij het bepalen van de maximale reisafstand is het type onderwijs. Bij het basis- en speciaal onderwijs speelt ook de omvang van het bewegingsonderwijs per school een rol. De keuzes die de gemeente Enschede hierin heeft gemaakt zijn weergegeven in paragraaf 4.1.

Benodigde capaciteit aan gymzalen tot 2040

Scholen

- In het Mulieronderzoek is berekend dat, als reisafstand geen rol zou spelen, het bewegingsonderwijs in het schooljaar 2021-2022 kon worden ingevuld in 50 gymzalen/zaaldelen. Op grond van de leerlingenprognoses zou dit in 2040 zijn gedaald naar 45. Hierbij is niet uitgegaan van de afwijkende inroostering van het basisonderwijs die een ruimere capaciteit vraagt. In 2024 worden er 45 gymzalen, 8 sportzalen en 5 sporthallen ingezet voor het bewegingsonderwijs van het (speciaal) basis- en voortgezet onderwijs. Alle sportzalen zijn deelbaar is 2 zaaldelen. Van de 5 sporthallen zijn er 3 deelbaar in 2 zaaldelen en 2 deelbaar in 3 zaaldelen. In totaal vertegenwoordigd dit een capaciteit van 73 zalen/zaaldelen.
- Het hogere aantal zalen is inherent aan de spreiding van het onderwijs en de leeftijd van de accommodaties (hogere benodigde capaciteit in het verleden). De planning van de vervanging van gymzalen en sportzalen is onderdeel van het IHP Onderwijs. Op basis van de ontwikkelingen bij scholen, zoals leerlingenaantallen en clustering van scholen wordt bepaald welke zalen moeten worden vervangen en welke niet. In de meeste gemeenten is in de loop der jaren het aantal leerlingen in het onderwijs gedaald. Ook is er landelijk een tendens van clustering van scholen bij vervangende nieuwbouw. Dit leidt vaak tot een geleidelijk dalend aantal gymzalen.
- Op grond van voorziene en mogelijke ontwikkelingen treden er de komende jaren naar verwachting wijzigingen op in het aanbod van gymzalen:
  - De gymzaal van het Bonhoeffer College (WL Hofstedeweg) is een tijdelijke gymzaal die nog 2 tot 3 jaar in gebruik blijft.
  - In het stadsdeel Oost is een extra gymzaal nodig (te gebruiken door meerdere scholen) in de omgeving van het Bonhoeffer College (van der Waalslaan) en Het Stedelijk Lyceum Innova.
  - Bij Het Stedelijk Lyceum Zuid (Tiemeister) is vervanging van de bestaande sportzaal en gymzaal nodig. Hiervoor is de optie van realisatie van clustering van deze voorzieningen naar een sporthal in beeld.

Verenigingen en andere groepen

- In de regel worden met name de gemeentelijke gymzalen ingezet voor medegebruik door sportverenigingen en andere organisaties. De zalen in eigendom van de schoolbesturen worden hier niet of in mindere mate voor ingezet. Dit is ook in Enschede het geval.
- In het Mulieronderzoek is gekeken naar de bezetting van de gemeentelijke gymzalen in 2019 op doordeweekse dagen in de tijdsperiode 16.00–23.00 uur. Dit komt uit op een gemiddeld gebruik van 12,5 uur per week. Concentratie van het gebruik ligt in de periode 18.00– 22.00 uur (gemiddeld 8 uur per week). Er is geen richtlijn voor de mate van medegebruik van een gymzaal, maar over het algemeen geldt dat er bij een gemiddeld medegebruik van 15 uur per week sprake is van een ‘volle bezetting’. Dit hangt samen met de voorkeurstijden van groepen die de gymzalen gebruiken. Met een gemiddeld medegebruik van 12,5 uur per week is er dus sprake van voldoende capaciteit aan gymzalen. De realisatie van extra sporthallen zal leiden tot een verschuiving van gebruiksuren van gymzalen naar sporthallen en hiermee tot een toename van de beschikbare capaciteit.
- De mate van medegebruik van de gymzalen in Enschede sluit aan bij het beeld van andere gemeenten die relatief veel gymzalen hebben om het bewegingsonderwijs te huisvesten: de capaciteit aan gymzalen dat nodig is voor het bewegingsonderwijs van de scholen is ruim voldoende om de behoefte aan gebruik van gymzalen door sportverenigingen en andere groepen in te vullen.
- Knelpunten zitten wel in de functionaliteit. In de regel betreft dit een gebrek aan bergruimte. De capaciteit aan bergruimte van een gymzaal is meestal gekoppeld aan de benodigde materialen voor het bewegingsonderwijs. Voor een deel van de medegebruikers is dit niet toereikend. Dit speelt bijvoorbeeld bij de gymnastiekverenigingen die vaak eigen materialen nodig hebben en judogroepen die bergruimte nodig hebben voor de matten.

3. Buitensportaccommodaties

In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens aan de orde:

- Inventarisatie aanbod buitensportaccommodaties (paragraaf 3.1).
  - Overzicht aanbod (paragraaf 3.1.1).
  - Diversiteit in het aanbod (paragraaf 3.1.2).
  - Ontwikkelingen in het aanbod (paragraaf 3.1.3).
  - Spreiding van het aanbod (paragraaf 3.1.4).
- Analyse huidige en toekomstige benodigde aanbod (paragraaf 3.2).
  - Voetbal (paragraaf 3.2.1).
  - Tennis en padel (paragraaf 3.2.2).
  - Hockey (paragraaf 3.2.3).
  - Overige takken van sport (paragraaf 3.2.4).

3.1 Inventarisatie aanbod buitenportaccommodaties

3.1.1 Overzicht aanbod

In de gemeente Enschede bevinden zich 28 sportparken. Deze parken worden in hoofdzaak gebruikt door sportverenigingen en aanvullend voor bewegingsonderwijs van de scholen en activiteiten van andere organisaties, zoals buitenschoolse opvang. Een volledig overzicht van alle sportparken met een specificatie van de aanwezige voorzieningen is bijgevoegd als bijlage 4 Kaarten waarop alle binnen- en buitensportaccommodaties en de scholen zijn weergegeven zijn bijgevoegd als bijlage 5.

Als we kijken naar het eigendom en de rol van de gemeente dan zijn de sportparken als volgt in te delen:

Sportparken in eigendom van de Vastgoedbedrijf Enschede (VBE), verhuurd aan Sportaal

Het betreft 18 parken die door VBE zijn verhuurd aan Sportaal. Van deze parken worden er 4 binnen enkele jaren gesloten. De activiteiten van de te sluiten parken wordt ingepast op 4 andere parken (clusterlocaties, zie voor toelichting clustering paragraaf 3.1.3). Hierdoor daalt het aantal sportparken dat in eigendom is van VBE naar 14. Op 2 parken is de grond deels in eigendom van de voetbalverenigingen. Dit gaat om de verenigingen RKSV EMOS en GVV Eilermark. Deze delen van de parken vallen buiten de huurovereenkomst met Sportaal.

Voor de eigendommen van de opstallen (club- en kleedaccommodaties) en de sportvelden zijn er verschillende situaties:

<u>Opstallen</u>

- VBE is eigenaar en verhuurt aan Sportaal. Sportaal verhuurt aan vereniging(en).
- VBE is eigenaar en verhuurt aan de vereniging(en).
- Een vereniging is eigenaar exclusief het grondeigendom (recht van opstal of recht van erfpacht met VBE).
- Een vereniging is volledig eigenaar

<u>Velden</u>

- VBE is eigenaar en verhuurt aan de vereniging(en).
- Sportaal is eigenaar (exclusief het grondeigendom) en verhuurt aan de vereniging(en).
- Een vereniging is eigenaar exclusief het grondeigendom (recht van opstal of recht van erfpacht met VBE).
- Een vereniging is volledig eigenaar

Ook binnen één sportpark kan er sprake van verschillende situaties met betrekking tot het eigendom van de opstallen en de velden. Het kan voorkomen dat er op een park zowel velden in eigendom zijn van verenigingen als van Sportaal, zowel opstallen in eigendom zijn van verenigingen als van VBE etc.

Sportparken in eigendom van de gemeente, verhuurd aan verenigingen

Het betreft 6 parken. Op deze parken is er wel sprake van een eenduidige situatie met betrekking tot de velden en de opstallen. Deze zijn allemaal eigendom van de verenigingen. VBE heeft uitsluitend het grondeigendom. De grond wordt door VBE verhuurd, is in erfpacht gegeven of er is recht van opstal gevestigd.

Sportparken in eigendom van derden

Dit betreft in totaal 4 parken: het sportpark van de Universiteit van Twente en 3 parken met voorzieningen voor tennis en padel. De gemeente heeft hier geen rol, maar de parken zijn voor de volledigheid wel meegenomen in de inventarisatie omdat ze wel een rol spelen bij het bepalen van de benodigde capaciteit aan sportaccommodaties.

Bovenstaande is vertaald in tabel 7:

Rol gemeente	Huidige situatie	Na afronding clustering
Sportparken in eigendom van de gemeente, verhuurd aan Sportaal	18	14
Sportparken in eigendom van de gemeente, verhuurd aan verenigingen	6	6
Sportparken in eigendom van derden	4	4
Totaal	**28**	**24**

Tabel 7: aanbod verdeeld naar rol gemeente buitensportaccommodaties

Omvang en karakter van de parken

- Van de 24 sportparken die na de clustering resteren zijn er 14 parken die monofunctioneel zijn: er is maar 1 tak van sport gehuisvest. De andere 10 parken zijn multifunctionele parken: er zijn minimaal 2 takken van sport gehuisvest. De parken met de grootste diversiteit zijn Diekman Oost en het sportpark van de Universiteit Twente met 5 en 7 takken van sport.
- De structuur met veel monofunctionele parken hangt samen met de historie waar verenigingen gespreid over Enschede zijn gehuisvest. Veel locaties hebben daarom een relatief beperkte omvang die onvoldoende ruimte biedt voor het clusteren van meerdere takken van sport.
- Het karakter van de meeste sportparken is nog als traditioneel te bestempelen. De gebruikers van de parken zijn in hoofdzaak intern gericht op de eigen leden en ook bij meerdere verenigingen per park is er weinig sprake van onderlinge samenwerking. De gemeente streeft naar het verbreden van de functie van de parken en het gebruik, waarbij ook een relatie wordt gelegd met de buurt. Bij de nog te realiseren clusterlocaties is dit onderdeel van de planvorming.

Eigendom gemeente/Sportaal sportvelden per sporttak

VBE/Sportaal heeft velden voor de volgende sporttakken in eigendom: voetbal, korfbal, honk- en softbal, atletiek, beachvolleybal, handbal, rugby en American Football. Bij voetbal en korfbal zijn ook enkele velden eigendom van verenigingen. Bij hockey en tennis zijn alle banen en velden eigendom van de verenigingen. De ondergrond is bij tennis en hockey wel gemeentelijke eigendom. Deze eigendomsverhouding sluit aan bij het landelijke beeld.

3.1.2 Diversiteit in het aanbod

In totaal zijn er op de sporttakken voorzieningen voor 16 verschillende takken van sport. In tabel 8 zijn deze takken van sport weergegeven. Hierbij is tevens inzichtelijk gemaakt wie de eigenaren zijn van de velden. Er worden 3 (soorten) eigenaren onderscheiden: 1. VBE/Sportaal, 2. verenigingen en 3. de Universiteit Twente (UT). Buiten beschouwing gelaten zijn de voorzieningen van commerciële sportaanbieders. Dit beperkt zich tot tennis en padelbanen. Dit is verder uitgewerkt in paragraaf 3.2.2.

Sport	Veldeigendom VBE / Sportaal	Veldeigendom verenigingen	Veldeigendom Universiteit Twente
Voetbal			
Tennis			
Padel			
Korfbal			
Honk- en softbal			
Hockey			
Atletiek			
Handbal (regulier en beach)			
Beachvolleybal			
Rugby			
American Football			
Jeu de boules			
Bowls			
Mountainbike (jeugdparcours)			
Golf			
Frisbee			

Tabel 8: aanbod sporttakken en eigendom velden

- De diversiteit aan sporttakken in Enschede sluit aan bij het landelijke beeld. Dit beeld is dat in (nagenoeg) alle gemeenten voorzieningen voor voetbal en tennis (en padel) aanwezig zijn. Dit zijn de sporttakken met de meeste beoefenaars.
- Naarmate een gemeente meer inwoners heeft, ontstaat er draagvlak voor voorzieningen voor andere takken van sport zoals korfbal, handbal, honk- en softbal, hockey, jeu de boules, bowls, beachvolleybal en atletiek.
- Rugby en American Football hebben landelijk weinig beoefenaars. Voorzieningen voor deze takken van sport zijn er in de regel enkel in een aantal grotere gemeenten aanwezig en de verenigingen hebben veelal een beperkt aantal leden (met name American Football).
- De diversiteit van het aanbod in Enschede is goed. Alle ‘gangbare’ veldsporten die op competitieniveau worden beoefend zijn in Enschede vertegenwoordigd. Een minder voorkomende sporttak die in Enschede wordt beoefend is frisbee. Daarnaast is er in Enschede nog een golfvereniging aanwezig met een geheel eigen voorziening. In de regel is er bij de golfsport sprake van commerciële banen.

3.1.3 Ontwikkelingen in het aanbod

Omdat er grote verschillen waren in de mate van gebruik van de verschillende parken is er in 2017 gestart met een traject om het aantal sportparken te verminderen (clustering sportparken). Dit heeft geleid tot de keuze om 4 gemeentelijke sportparken af te stoten (geen functie meer voor sport) en 1 park vrij te maken voor FC Twente (Diekman West). De activiteiten van deze 5 parken zijn/worden ingepast op 4 clusterlocaties, allemaal bestaande gemeentelijke sportparken. In tabel 9 zijn de parken die komen te vervallen en de parken waar is/wordt geclusterd weergegeven.

Parken die vervallen	Clusterlocaties
Sportpark Diekman West (behoud voor topsport)	Sportpark Diekman Oost
Wethouder Horstmanpark	Sportpark Schreurserve
Sportpark CVV Achilles / Horstlindelaan	Sportpark Wesselerbrink-Zuid (Zuid)
Sportpark Phenix / Zuid Esmarkerrondweg	Sportpark Ekersdijk (Oost/Glanerbrug)
Sportpark Bultserve (Glanerbrug)	

Tabel 9: parken die vervallen en clusterlocaties

- Met de clustering is de verhuizing van 7 voetbalverenigingen, 1 rugbyvereniging en 1 scheidsrechtersvereniging gemoeid.
- De clustering op Diekman Oost is nagenoeg afgerond en hiermee is sportpark Diekman West vrijgespeeld voor topsport (FC Twente). Op de andere clusterlocaties vindt momenteel uitwerking plaats in overleg met de verenigingen.
- De verenigingen op de clusterlocaties maken gezamenlijk gebruik van de velden. Op de clusterlocaties Schreurserve en Zuid is een nieuwe Multi Functionele Sport Accommodatie (MFSA) onderdeel van het programma. Dit is één nieuwe club/kleedaccommodatie voor alle verenigingen samen.
- Aan de clustering zijn geen gedwongen fusies van verenigingen gekoppeld, maar op termijn kan dit een logisch gevolg zijn dat op initiatief van de verenigingen kan plaatsvinden. Vooralsnog kiezen de verenigingen niet voor fusies en is er (straks) sprake van meerdere voetbalverenigingen per clusterlocatie.
- Met de verenigingen die nog zijn gehuisvest op de 4 af te stoten sportparken worden afspraken gemaakt over het tijdstip van de verhuizing naar een van de clusterlocaties.

3.1.4 Spreiding van het aanbod

Er is sprake van een goede spreiding van de sportparken over de gemeente, ook na de uitvoering van de clustering. In tabel 10 is het aantal sportparken per stadsdeel weergegeven.

Stadsdeel	Aantal sportparken
Centrum	1
Noord	7
Oost	11
West	0
Zuid	5

Tabel 10: spreiding sportparken

- De tabel laat zien dat, uitgezonderd in de stadsdelen Centrum (1) en West (0) in elk stadsdeel meerdere sportparken zijn.
- Het lage aantal in de stadsdelen Centrum en West is geen knelpunt. De gemiddelde inwoner van Enschede hoeft niet ver te reizen om te kunnen deelnemen aan buitensport.
- Met name voor voetbal en tennis is er sprake van korte afstanden voor de inwoners. Deze takken van sport worden op veel parken gespreid over de gemeente aangeboden (respectievelijk 13 en 11).
- Voor hockey en korfbal is er keuze uit meerdere locaties, die geografisch gezien goed zijn gespreid.
- Voor de sporttakken met 1 locatie geldt dat ze allemaal zijn gesitueerd op goed bereikbare locaties binnen het stedelijke gebied.

Voor het voetbal, tennis, hockey en korfbal wordt nog iets specifieker ingegaan op de spreiding.

Voetbal

- In totaal wordt er voetbal aangeboden op 13 sportparken. De voorziening op het park van de UT is alleen toegankelijk voor de studentensportvereniging. Van de resterende 12 locaties is sportpark Het Centrum een kleine locatie van 2 velden. De vereniging die hier speelt heeft 1 seniorenteam en 1 jeugdteam (onder 19). De vereniging heeft geen groeiambitie en met de vereniging is overeengekomen dat 1 veld uit gebruik gaat.
- De parken Wesselerbrink-Midden en clusterlocatie Wesselerbrink Zuid grenzen aan elkaar (scheiding door een weg). De parken Zoutendijk en clusterlocatie Oost (Ekersdijk) grenzen eveneens aan elkaar. Een samenvoeging van deze locaties is in het kader van de clustering onderzocht, maar werd niet gesteund door de verenigingen.

Tennis en padel

- Het aanbod voor tennis en padel is goed gespreid over de gemeente. De inwoners van Enschede kunnen op 10 locaties outdoor tennissen bij een vereniging, waaronder de studententennisvereniging. Op 3 van deze locaties kan ook outdoor padel worden gespeeld: Topspinners (Noord), TV Glanerbrug (Oost) en T.E.Z. (Zuid). Daarnaast biedt commerciële aanbieder Triforia (Oost) outdoor tennis- en padelbanen. De locaties hebben allemaal een minimale omvang van 5 tennisbanen.

- Voor indoor tennis en padel is er alleen commercieel aanbod: Trifora (Oost) en het Diekman BV (Zuid) bieden uitsluitend indoor tennisbanen. Indoor tennis en padel 't Wooldrik (Oost) biedt tennis- en padelbanen. De Performance Factory (Centrum) en Padel Plaza (Noord) bieden uitsluitend indoor padelbanen.

Hockey

De spreiding van het hockey is goed. Naast de studentenvereniging is er sprake van 2 verenigingen: EHV en Prinses Wilhelmina (PW). EHV is gehuisvest op sportpark Wesselerbrink Noord (Zuid) en PW op sportpark Prinses Wilhelmina (Noord). PW maakt mede gebruik van een veld van de studentenvereniging op het sportpark van de UT omdat de capaciteit van de eigen velden niet toereikend is. Het sportpark van de UT ligt ook in het stadsdeel Noord, waardoor er sprake is van een gunstige combinatie.

Korfbal

De spreiding van het korfbal is goed Naast de studentenvereniging zijn er 3 verenigingen, die gesitueerd zijn in 3 verschillende stadsdelen: NRC '22 (Noord), DOS-WK (Zuid) en GKV Ons Clubje (Oost).

3.2 Analyse huidige en toekomstige benodigde aanbod

In deze paragraaf wordt inzichtelijk gemaakt of er sprake is van een goede verhouding tussen vraag en aanbod van de buitensportaccommodaties en wat de verwachte ontwikkeling hierin is tot 2040. Bij is de volgende informatie betrokken:

- De bevindingen uit paragraaf 3.1.
- De vraag-aanbod analyse van het Mulierinstituut (2022).
- De voor de buitensport relevante trends en ontwikkelingen (landelijk en lokaal) zoals weergegeven in bijlage 2.

3.2.1 Voetbal

Algemene punten

- In 2020 was 6,6% van de inwoners van Enschede lid van de voetbalbond (10.600 leden), wat aansloot bij het landelijk gemiddelde van 6,7% en hoger was dan het gemiddelde van 6,1% in de referentiegemeenten in het onderzoek van het Mulier Instituut. In 2023 was dit percentage gestegen naar 6,9% (11.200 leden). Het landelijke gemiddelde steeg in de periode 2020-2023 ook en lag in 2023 op 6,8%.
- In het Mulieronderzoek is ook de velddruk, het gemiddelde aantal spelers per veld, in beeld gebracht. Hierin is het aantal leden uit 2020 en het aantal hele velden in 2022 gebruikt. Dit waren er 64, waarvan 22 kunstgras. De velddruk was met 166 iets hoger dan het landelijke gemiddelde van 155, maar lager dan het gemiddelde van 197 in de referentiegemeenten.
- De parken die na de clustering overblijven hebben momenteel samen 51 volledige velden, waarvan 21 kunstgras. Omdat het aantal voetballers in Enschede niet is gedaald, betekent dit dat de velddruk bij realisatie van de clustering verder toeneemt.
- De velddruk geeft onvoldoende inzicht in de daadwerkelijke verhouding tussen vraag en aanbod. Hiervoor dient de benodigde veldcapaciteit per locatie te worden berekend. Wij hebben deze berekening gemaakt op basis van het actuele aantal teams van de verenigingen (sportjaar 2024-2025). Bij de 3 locaties waar de clustering nog moet worden gerealiseerd (MFSA Schreurserve, Enschede Oost/Glanerbrug en MFSA Zuid) is de berekening gebaseerd op de teams van alle verenigingen die hier na de clustering zijn gehuisvest en het huidige aantal en soort velden op deze locaties. In tabel 11 is weergegeven op welke locaties er op grond van deze berekening sprake is van tekort of een overschot aan veldcapaciteit. Voor de benodigde wedstrijdcapaciteit is de zaterdag (drukste speeldag) leidend.

Tekort capaciteit		Overschot capaciteit	
Wedstrijdcapaciteit	Trainingscapaciteit	Wedstrijdcapaciteit	Trainingscapaciteit
Rigtersbleek	Rigtersbleek	Emos	Emos
Het Wooldrik	Het Wooldrik	Wesselerbrink-Midden	
Zoutendijk	Zoutendijk		
Enschede Oost/Glanerbrug*			
MFSA Schreurserve*			
De Zweede			

*Tabel 11: verhouding vraag aanbod wedstrijdvelden op zaterdag *=clusterlocatie*

De tabel laat zien dat er op 6 locaties sprake is van een tekort aan veldcapaciteit en met name aan wedstrijdcapaciteit. Dit tekort doet zich voor op de zaterdagen, wanneer de meeste teams competitie spelen. Landelijk is er al jaren sprake van een verschuiving van de wedstrijden van de senioren van de zondag naar de zaterdag. Ook in Enschede is dit aan de orde. In het sportjaar 2021 – 2022 hadden de verenigingen samen 449 teams die speelden in de weekendcompetitie. In het sportjaar 2024-2025 is dit gegroeid naar 503 teams (+ 54 teams). Het aantal teams dat op zaterdag speelt groeide in deze periode van 376 naar 451 (+ 75 teams) en het aantal teams dat op de zondag speelt daalde van 73 naar 52 (- 21 teams). De druk op de zaterdag is dus beduidend toegenomen.

De knelpunten op de clusterlocaties Enschede Oost/Glanerbrug en MFSA Schreurserve doen zich pas voor als de clustering wordt gerealiseerd. Het oplossen van het tekort aan veldcapaciteit is onderdeel van het traject van uitvoering van de clustering.

Ontwikkeling benodigde capaciteit tot 2040

- De populariteit van de voetbalsport is in Enschede na een periode van daling sinds 2021 weer toegenomen en ligt met een percentage van 6,9% inwoners met een lidmaatschap bij de bond nu iets boven het landelijke gemiddelde.
- Bij de voetbalverenigingen stromen de leden in de regel als jeugdlid in. Ondanks de verwachte groei van de bevolking tot 2040 met circa 10.000 inwoners neemt het aantal kinderen in de periode 2024 – 2040 niet toe. Het aantal daalt aanvankelijk en stijgt vervolgens weer. In 2044 zijn er naar verwachting 311 kinderen meer in het basisonderwijs. In het voortgezet onderwijs ligt het aantal kinderen in 2044 566 lager.
- Bij een gelijkblijvende populariteit van de voetbalsport zal het aantal voetballers in Enschede de komende jaren waarschijnlijk niet stijgen, maar ongeveer gelijk blijven. Een verdere verschuiving van het aantal teams van de zondag naar de zaterdag neemt de benodigde capaciteit aan wedstrijdvelden verder toe.
- Op grond van de actuele woningbouwplanning worden de meeste nieuwe woningen gebouwd in de stadsdelen Noord en Centrum. Dit kan leiden tot meer instroom bij de verenigingen in stadsdeel Noord en nabij stadsdeel Centrum.

3.2.2 Tennis en padel

Algemene punten

- Tennis en padel vallen beiden onder de tennisbond (KNLTB). De KNLTB heeft op dit moment geen exact inzicht in het aandeel leden dat uitsluitend tennis of uitsluitend padel speelt. Doel is dit wel inzichtelijk te krijgen. Niet alle tennissers of padelspelers zullen overigens lid zijn van de KNLTB. Er is bij tennis en padel ook commercieel aanbod en ook steeds meer verenigingen bieden de mogelijkheid aan niet-leden aan om banen te huren.
- In 2020 was 2,5% van de inwoners van Enschede lid van de KNLTB, wat lager was dan het landelijk gemiddelde van 3% en het gemiddelde van de referentiegemeenten van 3,3%. In 2023 was dit percentage gestegen naar 2,9%, wat gelijk staat aan een toename van ruim 600 bondsleden in Enschede. Het landelijke gemiddelde steeg in deze periode naar 3,5%.
- De landelijke toename van het aantal bondsleden hangt voor een groot deel samen met de groei van het aanbod aan padelbanen bij verenigingen. Echter ook bij de verenigingen die geen padelbanen aanbieden is er gemiddeld sprake van een lichte groei in het ledenaantal in de laatste jaren. In Enschede zal de groei ook voor een groot deel samenhangen met padel. Het aanbod aan padelbanen is sinds 2020 duidelijk gegroeid.
- In 2024 is huidige aantal outdoor tennisbanen in Enschede 71 en het aantal leden van de KNLTB 4.690. Dit leidt tot een gemiddelde baandruk (aantal spelers per baan) van 66. In de praktijk is de gemiddelde baandruk waarschijnlijk lager omdat

het aantal leden dat uitsluitend padel is, onbekend is en is opgenomen in deze berekening. De KNLTB gaat uit van een benodigde capaciteit van 1 tennisbaan per 70-90 spelers, waarmee de totale capaciteit in ieder geval toereikend is.

- Wel is er sprake van verschillen op verenigingsniveau. Bij 4 tennisverenigingen, waaronder de studententennisvereniging, was er in 2022 duidelijk sprake van een overcapaciteit aan tennisbanen (baandruk tussen de 15 en 41). Bij 5 verenigingen sloot de baandruk aan bij de richtlijn van de tennisbond (baandruk tussen 73 en 93). Bij 1 vereniging (TV Topspinners) was er sprake van een hoge baandruk (141). Deze vereniging had in 2022 echter ook 3 padelbanen, wat een vertekend beeld geeft.
- Er zijn voor zover bekend bij de gemeente en de KNLTB, geen knelpunten op het gebied van de capaciteit aan tennisbanen op een specifieke locatie.
- In 2024 is er in Enschede een aanbod van 14 outdoor padelbanen en 15 indoor padelbanen. Hiervan zijn 10 outdoor banen in eigendom van 3 tennisverenigingen. Het overige aanbod is commercieel aanbod.
- De populariteit van padel is nog steeds groeiend en de groei van het aantal banen loopt vaak nog achter bij de vraag. Momenteel beoefent 1,7% van de Nederlanders padel. De KNLTB gaat er op basis van onderzoek vanuit dat er een groeipotentie is naar 2,5%, waarbij wordt uitgegaan dat 50% outdoor padel speelt en 50% indoor.
- Op basis van bovenstaande cijfers maakt de KNLTB per regio een analyse van de verhouding tussen vraag en aanbod. Er vindt nog nader onderzoek plaats naar de juiste norm voor de baandruk (aantal spelers per baan). Momenteel wordt voor een outdoor baan uitgegaan van 75 spelers per baan (bandbreedte (60-90) en voor een indoor baan van 200 spelers per baan (bandbreedte 160-240).
- Als we de cijfers van de KNLTB toepassen op Enschede dan is er sprake van een actuele behoefte aan 18 outdoor padelbanen en 7 indoor padelbanen. Hiermee is er een tekort van 4 outdoor padelbanen. Het aantal indoor padelbanen is meer dan toereikend.
- Bovenstaande sluit aan bij de praktijk. De tennisverenigingen T.E.Z., die al beschikt over 3 outdoor padelbanen wil dit aantal graag uitbreiden. Daarnaast willen ook de verenigingen TV Het Wooldrik, LSV Lonneker en de studententennisvereniging graag outdoor padelbanen aanleggen. Bij Het Wooldrik is de haalbaarheid al onderzocht en blijkt dit niet mogelijk in relatie tot de afstand tot de omliggende woningen (geluidshinder).

Ontwikkeling benodigde capaciteit tot 2040

- De KNLTB verwacht voor de lange termijn een op landelijk niveau een behoefte aan tennis bij 2,5% van de inwoners. Ook bij padel wordt uitgegaan van een groeipotentie naar 2,5%.
- Als we voor tennis voorzichtigheidshalve uitgaan van een 2,8%, dan leidt dit in Enschede bij een groei naar 170.000 inwoners tot 4.760 tennissers.
- De norm voor de baandruk bij tennis is al lang niet meer aangepast. Momenteel vindt hier onderzoek naar plaats en de verwachting is dat deze norm neerwaarts wordt bijgesteld (minder spelers per baan). Als we rekenen met de ondergrens van de huidige norm van 70 spelers per baan, dan zijn er bij 4.760 tennissers 68 banen nodig. Dit sluit aan bij de huidige capaciteit van 71 banen.
- Als het aantal inwoners dat padel wil spelen in Enschede groeit tot 2,5%, dan leidt dit bij een groei naar 170.000 inwoners tot 2.125 indoorspelers en 2.125 outdoor spelers. Rekenend met de ondergrens van de huidige norm van 60 spelers per outdoor baan en 160 spelers per indoor baan, dan zijn er bij 170.000 inwoners 35 outdoor en 13 indoor banen nodig. Dit betekent een flinke uitbreiding van het aantal outdoor banen (nu 14). Het aantal indoorbanen blijft toereikend.
- Bij padel is er sprake van een relatief grote reisbereidheid. De KNLTB gaat ervan uit dat mensen tot 10 kilometer willen reizen om outdoor padel te kunnen spelen en tot 20 kilometer om indoor padel te kunnen spelen. Daarom onderzoekt de KNLTB ook de benodigde capaciteit op regionaal niveau. In de ‘padelregio’ waarin Enschede valt bevinden zich momenteel 26 outdoorbanen versus een behoefte van 35 banen (bij 75 spelers per baan) en 18 indoorbanen (bij 200 spelers per baan) wat aansluit bij de behoefte. Bij een groei tot 2,5% stijgt de behoefte in de regio naar 52 outdoorbanen en 28 indoorbanen.

3.2.3 Hockey

Algemene punten

- In 2020 was 1% van de inwoners van de gemeente Enschede lid van de hockeybond. In 2023 was dit licht gestegen naar 1,1%. Het landelijke gemiddelde bleef in deze periode gelijk met 1,4%. Het gemiddelde in de referentiegemeenten lag in 2020 met 1,8% wat hoger.
- De velddruk (aantal spelers per veld) was in 2022 (op basis van het aantal leden in 2020) 241 spelers per veld. Dit was lager dan het landelijke gemiddelde van 262 en fors lager dan het gemiddelde van de referentiegemeenten 325.
- Op verenigingsniveau was er sprake van een overschot aan capaciteit bij de studentensportvereniging (0,8 veld op zondag en een heel veld op zaterdag). Prinses Wilhelmina (PW) had een tekort van 0,8 veld op de zaterdag. Bij EHV was vraag-aanbod het beste in balans met een beperkt overschot van 0,2 veld op de zaterdag en een hoger overschot op zondag.
- Bij hockey geldt de vuistregel dat een vereniging die op beide speeldagen voldoende veldcapaciteit heeft ook voldoende capaciteit heeft voor de trainingen. Bij een tekort aan wedstrijdcapaciteit is er mogelijk een tekort aan trainingscapaciteit. Dit hangt samen van de mate van tekort aan wedstrijdcapaciteit.
- Ten opzichte van de situatie in 2022 is de veldcapaciteit bij EHV toegenomen van 3 naar 4 velden. De vereniging beschikt tevens over een blaashal voor zaalhockey die op 1 van de eigen velden wordt gezet. De vereniging houdt hierdoor voldoende capaciteit en heeft ruimte voor groei.

Ontwikkeling benodigde capaciteit tot 2040

- Net als bij voetbal stromen ook bij hockeyverenigingen de leden in de regel als jeugdlid in. Op basis hiervan wordt er voor de periode tot 2040 geen groei van het aantal hockeyers verwacht, tenzij de populariteit van de hockeysport groeit.
- EHV heeft momenteel het 4^{e} veld niet nodig voor de veldhockeywedstrijden en kan dus nog groeien binnen de bestaande veldcapaciteit.
- De studentenhockeyvereniging heeft de 2 velden nodig, maar heeft wel nog ruimte om groei op te vangen binnen deze capaciteit.
- Bij PW kampt nog steeds met een tekort aan veldcapaciteit. Op het eigen sportpark is geen ruimte om de veldcapaciteit uit te breiden. Door de gemeente is aangegeven dat de vereniging aanvullend gebruik maakt van de velden van de studentenhockeyvereniging. Beide clubs zijn gehuisvest in het stadsdeel Noord, waarmee er sprake is van een geografisch goede aansluiting. Het exacte gebruik is niet bekend. Ook is niet bekend of dit op lange termijn een passende oplossing is voor PW.

3.2.4 Overige takken van sport

Voor de overige takken van buitensport (korfbal, beachvolleybal, honk- en softbal, atletiek, rugby en American Football is de huidige capaciteit van de voorzieningen toereikend voor het huidige gebruik. Tevens is er bij alle voorzieningen ruimte om een eventuele groei van het aantal leden op te vangen. Bij een gelijkblijvende populariteit van deze takken van sport is geen ledengroei te verwachten. Bij American Football is het gebruik van het beschikbare veld minimaal. De vereniging heeft alleen 1 seniorenteam.

4. Beleidskaders

In dit hoofdstuk wordt een voorstel gedaan voor de beleidskaders op basis waarvan in de toekomst onderbouwde besluiten met betrekking tot het aanbod van sportaccommodaties kunnen worden genomen. Bij de uitwerking van de beleidskaders zijn de relevante uitgangspunten die vastliggen in het gemeentelijke beleid betrokken. Deze zijn daarom eerst uitgewerkt in paragraaf 4.1. Daarnaast geldt dat op basis van de analyse in de hoofdstukken 1 en 2 inzicht is ontstaan in de actuele knelpunten en toekomstige behoeften. Daarom worden in paragraaf 4.2.aanvullend op de beleidskaders ook een aantal aanbevelingen gedaan.

4.1 De contouren: Uitgangspunten gemeentelijk beleid

De uitgangspunten van het gemeentelijke beleid dat een relatie heeft met het te ontwikkelen sportaccommodatiebeleid, zijn vastgelegd in diverse beleidsdocumenten en in de overeenkomsten tussen de gemeente en Sportaal. Daarnaast zijn er uitgangspunten voor de clusterlocaties vastgesteld. In deze paragraaf zijn deze uitgangspunten op een rij gezet.

Concessieovereenkomst gemeente – Sportaal (2017)

Het beheer en de exploitatie van de gemeentelijke sportaccommodaties wordt uitgevoerd door Sportaal. In tabel 12 is de huidige verdeling van eigendommen en in de verantwoordelijkheden in exploitatie, beheer en onderhoud weergegeven:

Onderdeel	Vastgoedbedrijf Enschede	Sportaal
Eigendom	Binnensportaccommodaties Grond sportparken Een aatal opstallen op sportparken	Inrichting binnensportaccommodaties Sportvloeren binnensportaccommodaties Sportvelden op sportparken
Beheer, exploitatie, dagelijks onderhoud		Alle gemeentelijke sportaccommodaties
Groot onderhoud	Binnensportaccommodaties Een aantal opstallen op sportparken	Sportvelden op sportparken Sportvloeren binnensportaccommodaties Sportinventaris binnensport
Vervanging		Sportvelden op sportparken Sportvloeren binnensportaccommodaties Sportinventaris binnensport

Tabel 12: verdeling eigendom en taken sportaccommodaties gemeente - Sportaal

De afspraken over de uitvoering van de taken Sportaal zijn vastgelegd in een concessieovereenkomst die loopt van 1-1-2017 t/m 31-12- 2026. Daarnaast zijn er huurovereenkomsten. De afspraken zien er als volgt uit:

- Sportaal huurt de accommodaties die eigendom zijn van de gemeente tegen een kostendekkend tarief. Hiervoor zijn 3 hoofdhuurovereenkomsten gesloten: activa, sportparken en gebouwen.
- Per activum, sportpark en gebouw zijn aanvullend hierop afzonderlijke huurovereenkomsten gesloten. De looptijd van deze overeenkomsten sluit aan bij de looptijd van de hoofdhuurovereenkomst, uitgezonderd de overeenkomsten van de activa. De looptijd is hier gekoppeld aan de resterende levensduur.
- Sportaal brengt geen kostendekkende maar maatschappelijke huurtarieven in rekening bij de gebruikers. De gemeente heeft kaders gesteld voor de hoogte van de maatschappelijke tarieven.
- Sportaal ontvangt van de gemeente (Sportbeleid) jaarlijks een lumpsumbijdrage voor de exploitatie van de sportaccommodaties. Voor het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen van de accommodaties vormt Sportaal een onderhoudsvoorziening / vervangingsreserve.
- Sportaal ontvangt naast de lumpsumbijdrage de vaste en variabele vergoeding voor het bewegingsonderwijs. Voor de gymzalen en sportzalen ontvangt Sportaal ook een stichtingskostenvergoeding. De stichtingskostenvergoeding is ter compensatie voor de door Sportaal te betalen huur voor deze accommodaties.
- Sportaal verzorgt de inroostering van het bewegingsonderwijs van het primair onderwijs op basis van afspraken met onderwijs (bijlage 3 bij overeenkomst). Sportaal maakt in combinatie hiermee ook de roosters voor de vakleerkrachten en ontvangt hiervoor een vergoeding van de schoolbesturen.

- De gemeente heeft kaders gesteld voor de prioritering bij de toewijzing van gebruik van accommodaties. Een verdieping hierop is gewenst.
- Sportaal ontvangt tot slot gelden voor de inzet van personeel voor de uitvoering van sportactiviteiten, ondersteuning van sportverenigingen en de ontwikkeling van de eigen organisatie. Deze gelden zijn niet direct gerelateerd aan de exploitatie van de sportaccommodaties.

Beleidsregels publieke taak leningen en garanties gemeente Enschede (2018)

In deze beleidsregel zijn de spelregels voor het verstrekken van leningen en garantstellingen door de gemeente Enschede vastgelegd. Sportverenigingen voldoen (in de regel) aan de criteria die zijn gesteld aan rechthebbenden. De belangrijkste criteria voor sportverenigingen zijn:

- De investering moet bijdragen aan het gemeentelijk beleid en het openbaar belang.
- Een lening of garantstelling is essentieel voor het voortbestaan of in voldoende mate kunnen functioneren van de aanvrager (functionaliteitscriterium).
- De organisatie kan de investering niet zelf kan financieren of kan niet een lening of garantstelling krijgen bij een financiële instelling (vangnetcriterium).
- Een samenwerking met de Stichting Waarborgfonds voor de Sport is een voorwaarde.
- Het minimale bedrag voor een lening of garantstelling is € 7.500,-. Bij een bedrag hoger dan € 250.000,- geldt dat de gemeenteraad beslist.

Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (2019) en Verordening onderwijshuisvesting (2016)

Integraal huisvestingsplan Onderwijs

Net als veel gemeenten staat Enschede voor een grote vernieuwingsopgave van de huisvesting van het onderwijs. Accommodaties voor bewegingsonderwijs maken hiervan onderdeel uit. Het IHP Onderwijs beslaat een lange periode (35 jaar) en wordt elke 5 jaar geactualiseerd. Algemene uitgangpunten bij de vernieuwingsopgaven zijn:

- Primair wordt uitgegaan van renovatie (vernieuwbouw).
- Nieuwbouw vindt plaats als met renovatie niet kan worden voldaan de gedefinieerde duurzaamheids- en kwaliteitseisen of als de kosten voor renovatie hoger zijn dan voor vervangende nieuwbouw.
- De kosten van nieuwbouw en renovatie gericht op levensduurverlening komen voor rekening van de gemeente.
- Bij renovatie geldt dat een levensduurverlenging van minimaal 25 jaar wordt gerealiseerd, maar bij voorkeur 40 jaar.
- Basisonderwijs: als een school niet beschikt over een gymzaal in het gebouw, dan dient de gymzaal bij voorkeur tot maximaal 1 kilometer, gemeten langs de kortste voor leerlingen begaanbare weg bereikbaar te zijn.
- Voortgezet en (voortgezet) speciaal onderwijs: indien een school niet beschikt over een gymzaal in het gebouw, dan dient de gymzaal bij voorkeur binnen 1 kilometer hemelsbreedte, maar maximaal binnen 2 kilometer langs de kortste voor leerlingen begaanbare weg bereikbaar te zijn. In de praktijk wordt voor speciaal onderwijs maximaal 1 kilometer aangehouden.

Verordening onderwijshuisvesting

In de verordening onderwijshuisvesting zijn de volgende uitgangspunten vastgelegd in relatie tot accommodaties voor bewegingsonderwijs:

- De minimale maatvoering van nieuw te realiseren lokalen voor bewegingsonderwijs is 252 m2 en een hoogte van 5,5 meter.
- een accommodatie voor bewegingsonderwijs heeft voor het basis- en speciaal onderwijs een capaciteit van 26 klokuren en voor voortgezet onderwijs 40 klokuren.
- De ruimtebehoefte voor een lokaal bewegingsonderwijs is:
  - Basisonderwijs: 1,5 klokuren voor leerlingen van 6 jaar en ouder
  - Speciaal onderwijs: 2,25 uur per groep van 6 jaar en ouder
  - Voortgezet onderwijs: berekening op basis van model 3 van het ruimtebehoeftemodel
- De maximale afstanden tussen de school en lokaal voor bewegingsonderwijs zijn:
  - (Speciaal) basisonderwijs: afhankelijk van het aantal klokuren of het aantal groepen leerlingen respectievelijk 1 kilometer 3,5 kilometer en 7,5 kilometer hemelsbreed.
  - Voortgezet (speciaal) onderwijs: 2 kilometer hemelsbreed

- In een beleidsregel die is toegevoegd aan de verordening is vastgelegd dat in het basisonderwijs toekenning van het aantal klokuren bewegingsonderwijs niet plaatsvindt op basis van het normatieve aantal klokuren maar op basis van het aantal groepen (1,5 klokuur per groep). Tevens kunnen de scholen ook met de groepen 1 en 2 ook 0,75 uur per groep gebruik maken van een lokaal voor bewegingsonderwijs. Voor deze laatste groepen geldt dat dit alleen van toepassing is als er voldoende ruimte beschikbaar is én er een vakleerkracht bewegingsonderwijs wordt ingezet.

Beleidskader Vastgoed Enschede (2021)

Het beleidskader vastgoed kent 4 basisuitgangspunten. Vertaald naar het niveau van de sportaccommodaties zijn dit:

- Gemeentelijke sportaccommodaties leveren een bijdrage aan de doelen van de stad.
- Gemeentelijke sportaccommodaties worden zo optimaal mogelijk benut, bezet en beheerd.
- Gemeentelijke sportaccommodaties zijn vanaf 2040 energieneutraal.
- Regie op sportaccommodaties is een samenspel tussen de beleidsafdeling sport en VBE.

Ter nadere invulling hiervan zijn de volgende uitgangspunten vastgelegd:

- Sportaccommodaties blijven gemeentelijke eigendom.
- Accommodaties die niet bijdragen aan de doelen van de stad worden afgestoten.
- Accommodaties waarvan de kosten en baten niet in balans zijn worden afgestoten.
- De beleidsafdeling sport bepaalt welke behoefte er is aan welk vastgoed voor sport.
- Accommodaties worden (direct of indirect) kostendekkend verhuurd aan de gebruikers.
- Subsidie aan gebruikers vindt plaats via de beleidsafdeling sport.
- Vastgoed zorgt uitsluitend voor instandhouding van bestaande accommodaties.
- Uitbreiding van accommodaties is alleen mogelijk bij dekking vanuit de beleidsafdeling.
- Bij de verduurzamingsdoelstelling wordt rekening gehouden met de staat van het pand en technische en bedrijfseconomische beperkingen.

Conceptnota Bewegen, spelen en sport (2024)

In deze conceptnota is het nieuwe sport- en beweegbeleid opgenomen dat naar verwachting in het eerste kwartaal van 2025 ter besluitvorming wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. In november 2023 is een voorlopende discussienota besproken in de Stedelijke Commissie – Sociaal. Ten aanzien van de gemeentelijke sportaccommodaties is prioriteit in het beleid dat de basis op orde is.

<u>Hoofdambitie en deelambities</u>

De basis op orde is vertaald in een hoofdambitie. Deze luidt dat er in 2028 voldoende en goed onderhouden binnensportaccommodaties zijn, waardoor er geen (structurele) knelpunten meer zijn in de verhuur van de sporthallen. Ook heeft Enschede dan een divers aanbod aan accommodaties: gymzalen, sportzalen, sporthallen en zwembaden die efficiënt gebruikt worden. Deze hoofdambitie vertaalt zich voor de gemeentelijke sportaccommodaties in de volgende ambities:

- De gemeente blijft investeren in sportvoorzieningen voor de breedtesport.
- De bereikbaarheid en beschikbaarheid van binnensportaccommodaties voor alle inwoners van Enschede zo hoog mogelijk te laten zijn.
- Uitbreiding van het aantal sporthallen met 2 uitgebreid waarvan een hal in samenwerking met onderwijshuisvesting en het Stedelijk Lyceum Zuid op Diekman-West in de periode 2025-2030.
- Het afronden van de clustering op Diekman-Oost met de nieuwbouw van het clubhuis door rugbyvereniging ERC’69.
- Voortzetten van de clustering van sportverenigingen en efficiënter gebruik van sportparken door realisatie van 2 multifunctionele sportparken in Enschede-Zuid en Schreurserve met duurzame toekomstbestendige voorzieningen en met een moderne uitstraling en het faciliteren van de verhuizing van SV Sportlust naar GVV Eilermark.
- Zorgen voor een duurzame en meerjarige exploitatie van de ijsbaan Twente door een externe partij.
- Uitvoeren van de Zwembadvisie Enschede 2021-2050.

<u>Uitgangspunten</u>

Gekoppeld aan de realisatie van de ambities zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd:

De gemeente Enschede wil ruimte bieden voor een diversiteit aan sporten. De gemeente ziet het als haar verantwoordelijkheid en taak om te zorgen voor kwalitatief goede en voldoende breedtesportvoorzieningen/ accommodaties in Enschede.

Hierbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Sportverenigingen kunnen sporten op een plek die passend is voor het kunnen uitoefenen van de sport.
- Sportaccommodaties zijn open, toegankelijk (fysiek en financieel) en bereikbaar voor alle inwoners.
- Efficiënt en multifunctioneel gebruik en bezetting van sportlocaties door combinatie van onderwijs en sportverenigingen, met modernere inrichting van sportruimtes het liefst gebaseerd op het principe 'Veelzijdig bewegen'.
- Zo min mogelijk solitair bouwen.
- Binnensportvoorzieningen liggen dichtbij scholen in de wijk en verspreid over de stad.
- Gemeentelijke sportlocaties zijn duurzaam en toekomstbestendig conform het beleidskader Vastgoed 2021.
- Primair wordt uitgegaan van renovatie van gymzalen (vernieuwbouw). Waar mogelijk wordt de combinatie met verenigingssport gezocht.
- Om de betaalbaarheid van sport te waarborgen, kunnen verenigingen en inwoners van Enschede tegen maatschappelijk tarief de accommodaties huren.
- Daar waar mogelijk faciliteren en ondersteuning bieden aan sportverenigingen op niet-gemeentelijke sportparken.

Voor de kunstgrasvelden is in 2020 (door een apart raadsbesluit) bepaald dat er bij vervanging zo mogelijk wordt gekozen voor natuurgrasvelden. Dit vanwege de behoefte aan vergroening en vanwege de voordelen van natuurgras in relatie tot de milieuaspecten zoals vermogen tot CO2-absorptie, betere warmteregulering en betere afvoer van regenwater. Ook de betere speltechnische eigenschappen worden als argument benoemd. Als vervanging door natuurgras niet mogelijk is vanwege benodigde capaciteit, dan wordt gekozen voor de meest natuur- en milieuvriendelijke variant van kunstgras.

Clustering sportparken (2024)

De clustering op de locatie Diekman Oost is nagenoeg afgerond. In juli 2024 heeft de gemeenteraad via de zomernota vanaf 2027 middelen beschikbaar gesteld voor de 3 andere clusterlocaties: Schreurserve, Oost/Glanerbrug en Zuid. Daarnaast zijn er uitgangspunten vastgesteld voor de nog te realiseren clusterlocaties. Onderstaand zijn samengevat de belangrijkste uitgangspunten weergegeven (in relatie tot de toekomstige situatie):

- Clustering moet leiden tot meer samenwerking en verbinding tussen de verenigingen.
- Fusie is geen verplichting.
- De parken vervullen ook een ontmoetingsfunctie en zijn overdag toegankelijk voor wijkbewoners.
- Er wordt ruimte geboden voor medegebruik van voorzieningen door maatschappelijke partners.
- Van een MFSA maken bij voorkeur 1.500 en minimaal 1.200 spelende leden gebruik.
- Als na realisatie van een MFA het aantal leden daalt onder 1.200 is aansluiting van nieuwe gebruikers gewenst
- De gemeente bouwt de MFSA's en financiert de bouw en de inrichting die nodig is voor aanbieden kernactiviteit: het aanbieden van sportactiviteiten door (voetbal)verenigingen voor hun leden.
- Uitgangspunt voor de bouw (PVE): functioneel en doelmatig met toepassing van kwaliteitsnormen KNVB.
- De gemeente verhuurt het gehele sportpark inclusief de MFSA's aan Sportaal.
- Sportaal verhuurt het sportpark en de MFSA's aan de verenigingen/een door de verenigingen opgerichte stichting.
- Voor de verdeling van de verantwoordelijkheden voor onderhoud en exploitatie worden demarcatielijsten opgesteld: gemeente – Sportaal en Sportaal – verenigingen.
- Sportaal betaalt een kostendekkende huur aan VBE. Sportaal verhuurt de velden aan verenigingen tegen een maatschappelijke huur (conform huidig beleid). Voor de MFSA wordt eveneens een niet-kostendekkende huur voorzien. Sportaal ontvangt ter compensatie voor deze niet-kostendekkende huur een exploitatiebijdrage van de gemeente.
- Het aantal benodigde velden en kleedlokalen wordt bepaald op basis richtlijn KNVB aangevuld met een verfijningsmethode van Sportaal die uitgaat van meer efficiency bij clustering en een groei van 20%.

4.2 Beleidskaders

In deze paragraaf is, binnen de in paragraaf 4.1 gepresenteerde contouren, een beleidskader uitgewerkt op basis waarvan afwegingen kunnen worden gemaakt bij de actuele en toekomstige huisvestingsvraagstukken voor de sport. De te maken keuzes bij sportaccommodatiebeleid zijn in te delen in de volgende onderdelen:

1. Capaciteit (paragraaf 4.2.1).
2. Functionaliteit (type) en kwaliteit (paragraaf 4.2.2).

De uitwerking vindt daarom plaats op basis van bovenstaande onderdelen. Wel geldt dat er samenhang en overlap zit tussen de onderdelen. Om voldoende overzicht te houden vindt uitwerking per onderdeel plaats, waarbij wel de relaties en verbanden worden aangegeven.

4.2.1 Capaciteit

Sporthallen en sportzalen

In hoofdstuk 1 is berekend dat de behoefte aan sporthallen in Enschede vanuit de sportverenigingen uitkomt op 1 hal per 22.500 inwoners (exclusief de studentenpopulatie). Dit vraagt om uitbreiding van het aantal sporthallen van 5 naar 7. Hierdoor zou er voldoende capaciteit moeten zijn bij een groei naar 157.500 inwoners (exclusief de studentenpopulatie), wat overeenkomt met de verwachte groei tot 2040. Op grond van de beleidsuitgangspunten van de gemeente Enschede is een efficiënt en multifunctioneel gebruik van accommodaties vereist. Voorgesteld wordt het toetsingskader voor het bepalen van de benodigde capaciteit aan sporthallen te verbreden met de mate van gebruik. Hiervoor kan worden aangesloten bij de scores die op basis van landelijke referenties zijn gekoppeld aan het gecombineerde jaargebruik door onderwijs en sport, zoals weergegeven in tabel 13 (herhaling van tabel 3 in hoofdstuk 1).

Score	Sporthal	Sportzaal
Goed	>2.500	> 2.100
Ruim voldoende	2.100 - 2.500	1.700 - 2.100
Voldoende	1.900 - 2.100	1.500 - 1.700
Matig	1.500 - 1.900	1.100 - 1.500
Onvoldoende	< 1.500	< 1.100

Tabel 13: beoordeling jaargebruik sporthallen en sportzalen op basis van landelijke referenties

Voorgesteld wordt om te kiezen voor de score ruim voldoende. Met de score goed wordt de lat te hoog gelegd. Er is immers sprake van gebruik dat niet jaarrond is (korfbal en hockey). Daarnaast vormt ook een zoveel mogelijk geclusterd gebruik van verenigingen een uitgangspunt. Beide factoren maken dat het (jaarrond) benutten van 100% van de capaciteit van een sporthal niet haalbaar is.

Beleidskader capaciteit sporthallen

Een extra sporthal wordt gerealiseerd als:

- *Er behoefte is aan een extra sporthal op grond van de gebruiksvraag van de zaalsportverenigingen én*
- *Er minder dan 1 sporthal per 22.500 inwoners is (exclusief de studentenpopulatie) én*
- *Het gemiddelde jaargebruik van de sporthallen (inclusief de nieuwe hal) hoger is dan 2.100 uur.*
- *Bij het gemiddelde jaargebruik van 2.100 uur wordt een verwachte groei binnen een periode van 10 jaar meegerekend*.

Het rekenen zonder de capaciteit van de studentenpopulatie betekent dat de scheiding tussen de gemeentelijke sporthallen en de sporthallen van de Universiteit Twente (UT) in stand blijft. Er is op dit moment geen aanleiding om dit te wijzigen. De UT heeft de capaciteit van de 2 eigen sporthallen volledig nodig en er is in deze hallen geen ruimte voor gebruik door andere sportverenigingen. Er zijn wel signalen dat de capaciteit van de 2 sporthallen voor de studentenverenigingen ontoereikend is. Dit is ook zichtbaar in een beperkt medegebruik van de gemeentelijke binnensportaccommodaties door de

studentenverenigingen (nu geplaatst in sportzalen). De verwachting is dat bij de realisatie van 2 extra sporthallen door de gemeente de ruimte aanvankelijk niet voor 100% nodig zal zijn voor de reguliere sportverenigingen. Dit biedt ruimte voor de studentenverenigingen.

In hoofdstuk 1 werd duidelijk dat er bij de sportverenigingen vooral een behoefte is aan gebruik van sporthallen en in mindere mate aan sportzalen. De sportzalen hebben met name een belangrijke functie voor de turnverenigingen. Hierdoor is medegebruik door de zaalsportverenigingen minder efficiënt (teveel versnippering). Momenteel worden 7 van de 9 sportzalen in Enschede ingezet voor medegebruik door sportverenigingen. Van deze 7 zalen is het gebruik van 1 zaal (van ROC van Twente) recent toegevoegd wegens gebrek aan sporthalcapaciteit. De zaal wordt ingezet voor trainingen van Twente '05 (volleybal). Als het aantal sporthallen van 5 naar 7 kan worden uitgebreid dan lijkt er geen noodzaak om op termijn extra sportzalen te realiseren. Er zullen dan uren van de sportzalen verschuiven naar de sporthallen, waardoor er weer ruimte vrij komt in de sportzalen voor andere gebruikers. Zo nodig kan het medegebruik van de sportzaal van het ROC van Twente worden voortgezet.

Als beleidskader voor het aantal sportzalen wordt daarom voorgesteld geen koppeling te leggen met het aantal inwoners, maar uitsluitend met de behoefte aan gebruik van sportzalen door sportverenigingen. Vanuit de uitgangspunten efficiënt en multifunctioneel gebruik wordt er net als bij de sporthallen een relatie gelegd met de mate van gebruik.

Beleidskader capaciteit sportzalen

Een extra sportzaal wordt gerealiseerd als:
- *Er behoefte is aan een extra sportzaal op grond van de gebruiksvraag van de zaalsportverenigingen én*
- *Het gemiddelde jaargebruik van de sportzalen (inclusief de nieuwe zaal) hoger is dan 1.700 uur.*
- *Bij het gemiddelde jaargebruik van 1.700 uur wordt een verwachte groei binnen een periode van 10 jaar meegerekend.*

Aanbevelingen capaciteit sporthallen

Momenteel is voor één van de twee gewenste nieuwe sporthallen een locatie in beeld: Diekman-West. De realisatie is gekoppeld aan de noodzaak tot vernieuwing van de sportzaal en de gymzaal van het Stedelijk Lyceum College Zuid (Tiemeister). Voor de gewenste 2e extra sporthal wordt aanbevolen op korte termijn een locatieonderzoek te starten. Ook hier geldt dat een combinatie met gebruik door onderwijs de voorkeur heeft. Bij een groeiende behoefte vanuit zowel de sportverenigingen als de studentensportverenigingen kan in een later stadium de meerwaarde van het gezamenlijk realiseren van een achtste sporthal worden onderzocht.

Gymzalen

Binnen het IHP onderwijs wordt geen daling van het aantal gymzalen voorzien. In de analyse in hoofdstuk 1 is naar voren gekomen dat het huidige aantal gemeentelijke gymzalen voor de sportverenigingen en andere sportaanbieders toereikend is. Er zijn hiernaast 24 niet-gemeentelijke gymzalen (in hoofdzaak eigendom van de schoolbesturen). Bij behoefte aan extra capaciteit ligt hier een oplossing.

In relatie tot het beleidskader voor het benodigde aantal gymzalen is verder het volgende van belang:
- De afstandseisen in de beleidsuitgangspunten van het IHP Onderwijs en de huisvestingsverordening onderwijs sluiten niet naadloos bij elkaar aan. Geadviseerd wordt dit te betrekken in de actualisaties van het IHP Onderwijs en de onderwijshuisvestingsverordening.
- Gezien het tekort aan sporthallen is het van belang dat bij realisatie van nieuwe gymzalen ook de mogelijkheid van clustering naar een sporthal of sportzaal wordt onderzocht.

Beleidskader capaciteit gymzalen

- *Het benodigde aantal gymzalen komt voort uit de (toekomstige) behoefte aan gymzalen voor het bewegingsonderwijs door de scholen.*
- *Via Sportaal worden alle gymzalen die eigendom zijn van de gemeente ingezet voor medegebruik door sportverenigingen en andere sportaanbieders. Als dit ontoereikend is, wordt onderzocht welke gymzalen in eigendom van schoolbesturen aanvullend kunnen worden ingezet. Medegebruik verloopt bij voorkeur via Sportaal.*
- *Bij de vernieuwing van gymzalen wordt altijd beoordeeld of er een mogelijkheid is tot clustering naar een sportzaal of een sporthal. Als deze mogelijkheid er is, dan wordt op basis van de actuele ontwikkelingen in de behoefte aan sporthallen en sportzalen bij sportverenigingen een afweging gemaakt.*

Toewijzing gebruik binnensportaccommodaties

Sportaal verzorgt de inroostering van de binnensportaccommodaties. Vanuit de gemeente is voor de prioritering in de toewijzing van het gebruik het volgende kaders gesteld:

- 1e prioriteit: onderwijsinstellingen, sportverenigingen, doelgroepen, maatschappelijke instellingen en individuele inwoners uit Enschede;
- 2e prioriteit: onderwijsinstellingen, sportverenigingen, doelgroepen, maatschappelijke instellingen en individuele inwoners uit de regio;
- 3e prioriteit: maatschappelijke evenementen en activiteiten vanuit Sportaal of met medewerking van Sportaal (maatschappelijk ondernemerschap);
- 4e prioriteit: commerciële bedrijven en/of organisaties uit Enschede, de regio of buiten de regio.

Deze kaders zijn globaal en er is behoefte aan een meer specifieke uitwerking.

Bij het toekennen van het gebruik voor een nieuw schooljaar/sportjaar wordt eerst het gebruik dat valt onder prioritering 1 geplaatst. Het grootste deel van de gebruikers van de binnensportaccommodaties valt (logischerwijze) binnen prioriteit 1. Deze prioriteit bevat verschillende gebruikersgroepen. Hier dient eerst een volgorde van prioriteit te worden bepaald. Dit is vastgelegd in een basisbeleidskader. Hierna kunnen bij knelpunten nadere criteria worden gehanteerd om te komen tot een toewijzing. Hierbij spelen zowel de belangen van de gebruikers als het uitgangspunt dat accommodaties efficiënt worden gebruikt een rol. Criteria die vanuit dit perspectief kunnen worden betrokken bij de toewijzing zijn vastgelegd in het aanvullend beleidskader:

Basisbeleidskader prioritering toewijzing gebruik binnensportaccommodaties

- *Scholen voor (speciaal) basis en (speciaal) voortgezet onderwijs hebben voorrang op alle andere gebruikers voor het plaatsen van de lessen bewegingsonderwijs die scholen op grond van hun wettelijke taak moeten invullen.*
- *Hierna hebben sportverenigingen voorrang op alle andere gebruikers.*

Aanvullend beleidskader prioritering toewijzing gebruik binnensportaccommodaties

- *Structureel gebruik (= wekelijks gebruik) heeft voorrang op incidenteel gebruik.*
- *Historisch gebruik (= gebruikers met structureel gebruik, die al jarenlang een vast uur / vaste uren huren) heeft voorrang op ander potentieel gebruiker. Historisch gebruik wordt alleen verplaatst naar een andere passende accommodatie ten gunste van een andere gebruiker als:*
  - *er een duidelijk belang is voor de verplaatsing.*
    - *bijvoorbeeld: de andere gebruiker heeft de specifieke functionaliteit van de accommodatie nodig.*
  - *de verplaatsing leidt niet tot knelpunten in relatie tot de herkomst van de leden*
    - *bijvoorbeeld: de historische gebruiker heeft een wijkfunctie*
  - *dat verplaatsing leidt niet tot organisatorische knelpunten*
    - *bijvoorbeeld: de verplaatsing leidt voor de historische gebruiker tot een te grote versnippering van het gebruik*
- *Lang gebruik (> 20 weken per jaar) heeft voorrang op kort gebruik (< 20 weken per jaar).*
- *Bij een sportzaal: de huur van 2 zaaldelen heeft voorrang op de huur van 1 zaaldeel.*
- *Bij een sporthal: de huur van de hele sporthal heeft voorrang op de huur van een deel van de sporthal.*

Het basisbeleidskader stelt 2 gebruikersgroepen voorop: het (speciaal) basis- en (speciaal) voortgezet onderwijs en de sportverenigingen. Het onderwijs heeft een wettelijke taak om bewegingsonderwijs in te vullen. Gebruik van binnensportaccommodaties door de scholen voor dit doel dient daarom voorrang te krijgen op alle andere gebruikers. Daarna is het gebruik van sportverenigingen voorop geplaatst. Sportverenigingen bedienen in de regel veel leden en bieden meerdere activiteiten aan (trainingen en wedstrijden) en kennen een hoge mate van inzet van vrijwilligers. Dit maakt de planning en organisatie meer complex dan bij andere gebruikers. Borging van passend accommodatiegebruik is voor verenigingen van groot belang.

Het aanvullend beleidskader vormt geen sluitend instrumentarium, maar bieden wel houvast en geven meer duidelijkheid aan gebruikers. Altijd geldt dat toepassing van de criteria ‘redelijk en billijk’ dient te zijn voor alle gebruikers.

Na het plaatsen van de gebruikers die vallen binnen prioriteit 1, kan gebruik van de achtereenvolgens de prioriteiten 2, 3 en 4 worden geplaatst. Voor prioriteit 2 kan eveneens het beleidskader worden gehanteerd. Van belang is dat de toewijzing die voor een schooljaar/sportjaar is gedaan definitief is. Een gebruiker die gedurende het sportjaar/sportseizoen met een gebruiksvraag komt kan nooit een geplaatste gebruiker ‘verdringen’.

Voetbal

Op een aantal locaties zijn er knelpunten op het gebied van de beschikbare veldcapaciteit. Dit betreft met name de capaciteit aan wedstrijdvelden. Bij een gelijkblijvende populariteit van de voetbalsport zal het totale aantal voetballers in de periode tot 2040 naar verwachting niet toenemen. Een verdere verschuiving van competitieteams van de zondag naar de zaterdag vergroot de druk op de benodigde veldcapaciteit.

De mate waarin er (nieuwe) knelpunten ontstaan hangt samen met de verandering van het aantal leden per locatie. In relatie tot het behoud van voldoende capaciteit aan velden is het van belang dat de verhouding tussen vraag en aanbod per locatie zo goed mogelijk bij elkaar aansluit. Met andere woorden: clubs met resterende veldcapaciteit groeien idealiter en clubs zonder resterende veldcapaciteit groeien idealiter niet. De meeste verenigingen omarmen echter groei, zeker zolang de locatie de mogelijkheid biedt om de veldcapaciteit te vergroten, bijvoorbeeld door omvorming naar kunstgras of door vergroting van het absolute aantal velden. Uitbreiding van veldcapaciteit bij clubs die groeien, kan een valkuil zijn. De groeiende aantrekkingskracht van de club wordt verder gevoed, wat ten koste gaat van de aanwas van leden bij andere clubs. Hier is dan veldcapaciteit over die niet wordt benut. Tevens kan een daling van het aantal leden leiden tot (financiële) knelpunten bij deze clubs.

Daarom adviseren wij in de regel om een duidelijk afwegingskader te hanteren voor de keuze om de veldcapaciteit op een locatie al dan niet uit te breiden. Een afwegingskader geeft op voorhand duidelijkheid aan verenigingen over de wijze waarop de gemeente ‘in de wedstrijd zit’. De vereniging kan hierop haar beleid afstemmen. Het voorgestelde afwegingskader is opgenomen in tabel 14. Belangrijke onderdelen van dit afwegingskader zijn het bepalen van de oorzaak van het (ervaren) capaciteitstekort en de mate waarin dit structureel van aard is.

AFWEGINGSKADER UITBREIDING VOETBALVELDEN			
	STAP	**JA**	**NEE**
1	Is er te weinig capaciteit op grond van de richtlijnen van de KNVB?	naar 4	naar 2
2	Wordt het tekort veroorzaakt door een beperking in de bespeelbaarheid van velden?	Beoordelen welke maatregelen nodig zijn om dit op orde te krijgen en wie verantwoordelijk is voor uitvoering en financiering.	naar 3
3	Wordt het tekort veroorzaakt door een hogere gebruiksbehoefte dan de richtlijn van de KNVB, bijvoorbeeld door een hoger ambitieniveau?	Geen uitbreiding capaciteit tenzij er sprake is van aansluiting bij vastgesteld sportbeleid.	Geen uitbreiding capaciteit
4	Is er al minimaal 3 jaar sprake van te weinig capaciteit?	naar 5	Geen uitbreiding capaciteit
5	Blijft het tekort op lange termijn bestaan?	naar 6	Geen uitbreiding capaciteit
6	Wordt het tekort (in hoofdzaak) veroorzaakt door instroom/overstap van leden van andere verenigingen in Enschede of van buiten de gemeente Enschede?	Geen uitbreiding capaciteit	Beoordelen op welke wijze het tekort aan capaciteit kan worden opgelost.

Tabel 14: beleidskader capaciteit voetbal

Via het afwegingskader wordt eerst bepaald of er daadwerkelijk sprake is van tekort op grond van de richtlijnen van de bond. Vervolgens wordt gekeken naar de oorzaken en de mate waarin dit structureel van aard is. Als de vragen in het kader zijn doorlopen en de uitkomst bij vraag 6 is “nee”, dan kan worden gezocht naar een oplossing. Deze bestaat uit onderstaande opties die in volgorde worden doorlopen:

- De bestaande veldcapaciteit op de eigen locatie beter benutten door:
  - Uitbreiding van het aantal trainingsuren (vroeger starten, later te eindigen, (meer) trainingen op de vrijdag)
  - Eerder starten en later eindigen van wedstrijden
  - Meer wedstrijden spelen op zondag
  - Een natuurgras trainingsveld gaan gebruiken als wedstrijdveld of andersom en zo nodig veldverlichting plaatsen
- Gebruik te maken van restcapaciteit op een andere locatie
- Een natuurgrasveld vervangen door een hybride veld, bijvoorbeeld Grassmasterveld
- Een natuurgrasveld vervangen door een kunstgrasveld

Uitgangspunt is dus dat eerst wordt gekeken naar optimalisatie van het gebruik van de ‘eigen’ velden door een andere planning van de activiteiten of door het maken van een andere verdeling tussen de beschikbare natuurgras wedstrijdvelden en -trainingsvelden. Bij ‘omvorming’ van wedstrijdveld naar trainingsveld is dan veelal plaatsing van verlichting nodig.

Als dit niet leidt tot een oplossing, dan is gebruik van overcapaciteit op een andere locatie het eerste uitgangspunt. Het is dan wel van belang dat de er sprake is van een redelijk alternatief. In Enschede zou hierbij een oplossing binnen het stadsdeel en/of een maximale reisafstand kunnen worden gehanteerd. Gebruik van deze oplossing is eenvoudiger als de velden en kleedlokalen in eigendom zijn van de gemeente of Sportaal. Momenteel is een (beperkt) aantal voetbalvelden niet in eigendom bij Sportaal. Op het gebied van de kleedlokalen ligt het eigendom grotendeels bij de verenigingen. De huurovereenkomst van de velden zou in ieder geval zodanig kunnen worden vormgegeven dat medegebruik van velden door andere verenigingen mogelijk is, inclusief het gebruik van de kleedlokalen door de ‘medegebruikende’ vereniging.

Als gebruik van een andere locatie geen redelijk alternatief is, komt uitbreiding van de veldcapaciteit op de eigen locatie aan de orde. Dit kan door het toevoegen van een veld (bij voldoende ruimte) of door omvorming van een natuurgrasveld naar hybride veld of kunstgrasveld. Uitbreiding van capaciteit op de eigen locatie is mogelijk tot de maximale capaciteit is bereikt. De maximale capaciteit wordt in ieder geval bereikt als het absolute aantal velden op een locatie gelijk is aan het aantal wedstrijdvelden dat nodig is op de zaterdag. Het aantal benodigde trainingsvelden is nooit hoger dan het benodigde aantal wedstrijdvelden. In principe kunnen alle velden op een locatie daarom worden ingezet als wedstrijdveld. Het aantal benodigde trainingsvelden bepaalt het aandeel van de wedstrijdvelden dat dient te worden uitgevoerd in kunstgras.

Aanbevelingen capaciteit voetbalvelden

- Een verdere teruggang in locaties voor voetbal wordt vanuit een gecombineerd oogpunt van spreiding en behoud van een voldoende totale capaciteit aan velden niet geadviseerd. Zeker bij een verdere groei van de stad (naar meer dan 170.000 inwoners) en een eventuele verdere verschuiving van de seniorenwedstijden naar de zaterdag is de beschikbare capaciteit volledig nodig.
- Er zijn op dit moment op een aantal locaties knelpunten in de verhouding vraag-aanbod. De grootste knelpunten zitten in het stadsdeel Oost. Met behulp van het afwegingskader kan worden beoordeeld of uitbreiding van de veldcapaciteit nodig is en wat een passende oplossing is, waarbij ook de beschikbare ruimte op andere locaties (in hetzelfde stadsdeel) wordt betrokken.
- Op sportpark EMOS zijn 2 van de 6 velden eigendom van de vereniging (inclusief grondeigendom). Op sportpark Ekersdijk (clusterlocatie Enschede Oost/Glanerbrug) zijn alle velden eigendom van de vereniging. Vanuit de verwachting dat alle velden in Enschede in de toekomst toe nodig zijn om invulling te kunnen geven aan de vraag verdient overname van de velden aanbeveling.
- Met het oog op de toekomst is het goed benutten van de veldcapaciteit per locatie van belang. Het verschuiven van leden tussen verenigingen kan leiden tot nieuwe disbalans en nieuwe knelpunten. Het verschuiven van leden tussen clubs kent veel oorzaken. Problemen bij een vereniging (bestuurlijk, organisatorisch, financieel) liggen hier vaak aan ten grondslag. Het vroegtijdig kunnen ondervangen van problemen kan nieuwe knelpunten in de capaciteit per locatie voorkomen. Verenigingsondersteuning kan bijdragen aan het voorkomen of tijdig oplossen van problemen bij verenigingen. Dit verdient aandacht in het beleid voor verenigingsondersteuning.
- Om te voorkomen dat op veel locaties door verschuiving van leden capaciteit moet worden uitgebreid, kunnen (per stadsdeel) locaties worden geselecteerd waar bij knelpunten capaciteit wordt uitgebreid. Bij het beoordelen hiervan dienen aspecten als bereikbaarheid, parkeercapaciteit en effect op de omgeving te worden meegewogen. Bij verschuivingen in ledenaantallen ligt de oplossing dan in gezamenlijk veldgebruik. Dit vraagt samenwerking tussen verenigingen. Eigendom van velden en kleedvoorzieningen bij de gemeente Enschede of Sportaal is hierbij een voordeel.

Tennis en padel

In hoofdstuk 2 is aangegeven dat het huidige aantal tennisbanen toereikend, ook in relatie tot de verwachte groei van het aantal tennissers op grond van de demografische ontwikkeling. Anders is dit bij padel. Hier is sprake van een groeiende behoefte door de toename van de populariteit van deze sport. De bevolkingsgroei versterkt dit effect. We zagen dat dit leidt tot een tekort aan outdoor padelbanen. De actuele behoefte is berekend op 18 outdoor padelbanen, wat naar verwachting groeit tot 35 padelbanen bij een behoefte aan padel van 2,5% en 170.000 inwoners. Hierbij is uitgegaan van 75 spelers per baan (bandbreedte aantal spelers per baan is vooralsnog 60-90). Het huidige aantal is 14 banen. Het is uiteraard onzeker of de populariteit van de behoefte aan padel in Enschede daadwerkelijk groeit naar 2,5% van de inwoners. Het verschil tussen 14 en 35 is echter zodanig dat er bij groei van het aantal banen voorlopig geen overcapaciteit ontstaat.

Van de 10 tennisverenigingen beschikken 3 verenigingen over padelbanen. Hiervan wil 1 vereniging het aantal banen uitbreiden. Van de andere 7 verenigingen, willen 3 verenigingen graag banen aanleggen, waaronder de studententennisvereniging. Van 1 vereniging (TV Het Wooldrik) is al bekend dat dit wegens geluidsnormen niet haalbaar is. Gezien de groeiende behoefte is het kunnen realiseren van extra padelbanen door verenigingen een pré. Het biedt de tennisverenigingen extra leden en hiermee versterking van de toekomstbestendigheid. De belangrijkste rol van de gemeente is het faciliteren van de verenigingen. Primair gaat dit om het beoordelen van de mogelijkheden bij de verenigingen die hebben aangegeven padelbanen te willen realiseren/uitbreiden. Aanvullend kan dit gaan om het zoeken naar oplossingen voor verenigingen waarbij dit niet mogelijk is. Een samenwerking tussen verenigingen kan oplossingen bieden. Als er binnen de

bestaande locaties van de tennisverenigingen onvoldoende ruimte is om padelbanen te realiseren, zou een nieuwe locatie kunnen worden gezocht die geschikt is om padelbanen aan te leggen. Hiervan zou een aantal verenigingen gezamenlijk gebruik kunnen maken. Op grond van de grotere reisbereidheid voor padel is een dergelijke gezamenlijke locatie geen knelpunt.

Aanbevelingen

Sportpark Diekman Oost is een ruime centrale locatie. Bij draagvlak voor een gezamenlijke 'padellocatie' bij de verenigingen kan haalbaarheid van de inpassing op deze locatie worden onderzocht. Bij een clustering van banen is het aanbrengen van geluidwerende voorzieningen mogelijk financieel beter haalbaar.

Hockey

Voor de hockeysport is behoud van een goede spreiding van de leden over beide verenigingen van belang. Als het medegebruik van de velden van de studentenhockeyvereniging niet meer mogelijk is, heeft hockeyvereniging Prinses Wilhelmina een derde veld nodig. De hockeyvereniging deelt het gelijknamige sportpark met golfvereniging Prinses Wilhelmina. De 2 velden zijn omringd door de golfbaan. Inpassing van een extra veld gaat ten koste van de omvang van de golfbaan. Sportaal ziet een kans in het wegvallen van zwembad Slagman. Dit zwembad grenst aan het sportpark en vervalt als het nieuwe zwembad Aquadrome gereed is. De golfbaan zou op deze plek kunnen worden uitgebreid waarmee het wegvallen van ruimte door een derde hockeyveld kan worden gecompenseerd. Deze optie kan in overleg met de verenigingen worden onderzocht.

Overige takken van sport

Voor de overige takken van sport is er op grond van de verwachte ontwikkeling van de gebruiksvraag tot 2040 voldoende capaciteit. Vanuit de beleidsuitgangspunten efficiënt gebruik van accommodaties is American Football punt van aandacht. Het veld van deze vereniging kent een zeer beperkt gebruik. Sportaal voorziet medegebruik van dit veld door de rugbyvereniging. Als gebruik door beide verenigingen beperkt blijft kan het in de toekomst zo nodig (mede) worden ingezet voor de voetbalsport.

4.2.2 Functionaliteit en kwaliteit

In relatie tot de functionaliteit en de kwaliteit van de accommodaties geldt het uitgangspunt dat sportverenigingen kunnen sporten op een plek die passend is voor het kunnen uitoefenen van de sport. Ook de betaalbaarheid van voorzieningen is van belang. Hiervoor wil de gemeente inzetten op behoud van maatschappelijke tarieven.

Binnensportaccommodaties

Op het gebied van de functionaliteit van de accommodaties spelen de volgende vraagstukken / knelpunten:

- De functionaliteit van de gymzalen sluit niet altijd aan bij de wensen van de gebruikers.
- Niet alle sporthallen zijn geschikt voor alle zaalsporten, dit beperkt het verschuiven van activiteiten.
- Er is bij enkele verenigingen behoefte aan een turnhal.
- Moet er in Enschede een sporthal voor topsport/talenten komen?

Vernieuwing gymzalen

De huidige gymzalen zijn vrijwel allemaal gymzalen met een standaard maat van 21 x 12 meter en een hoogte van 5,5 meter. Ook de inrichting is traditioneel. Voor het onderwijs wordt door de KVLO geadviseerd om nieuwe gymzalen uit te voeren in een grotere maat. Hiervoor geldt bij basisonderwijs een maat van minimaal 22 x 14 meter en voor voortgezet onderwijs een maat van 26 x 14 meter en een hoogte van 7 meter. Een ruimere maat biedt ook voor sportverenigingen en andere sportaanbieders die de gymzalen gebruiken meer gebruiksmogelijkheden. Daarnaast vormt de beperkte capaciteit aan bergruimte voor de laatste groep soms een knelpunt.

Bij vernieuwing van gymzalen gaat renovatie of vernieuwbouw boven vervangende nieuwbouw (IHP Onderwijs). Nieuwbouw vindt alleen plaats als met renovatie niet kan worden voldaan aan de gedefinieerde duurzaamheids- en kwaliteitseisen of als de kosten voor renovatie hoger zijn dan voor vervangende nieuwbouw. Vanuit het beleidskader voor het benodigde aantal sporthallen en sportzalen gebeurt dit tevens als er een belang is om meerdere gymzalen te clusteren tot een sporthal en sportzaal.

Het moderniseren van de inrichting staat los van de keuze voor renovatie of vervanging. Bij het moderniseren van de inrichting is het van belang dat deze aansluit bij de behoeften van zowel het onderwijs als de sportgebruikers. Een inrichting volgens het principe 'veelzijdig sporten' zal bijvoorbeeld beter aansluiten bij het onderwijs en in mindere mate bij de sportgebruikers. Variatie in de inrichting is daarom van belang om alle sportgebruikers in de toekomst een passende plek te kunnen bieden.

Beleidskader vernieuwing gymzalen

- *De inrichting van nieuwe en bestaande gymzalen dient aan te sluiten bij de behoeften van zowel de scholen als de sportverenigingen en andere sportaanbieders.*
- *Bij (vervangende) nieuwbouw van gymzalen wordt gekozen voor een maat die aansluit bij de behoeften van alle gebruikers. De actuele adviezen van de KVLO en NOC*NSF worden betrokken bij de te maken keuze.*
- *Bij (vervangende) nieuwbouw van gymzalen wordt beoordeeld of er aanvullende voorzieningen nodig zijn voor gebruik door sportverenigingen en andere sportaanbieders, bijvoorbeeld een extra bergruimte.*

Vernieuwing sporthallen

De functionaliteit van sporthallen heeft betrekking op diverse factoren, waaronder de maatvoering van de sportvloer, de hoogte van de sportruimte, de omvang van de bergruimte, de (vaste) inrichting en belijning en de tribunecapaciteit. Niet elke hal hoeft een gelijke functionaliteit te hebben. Er zijn immers verschillende sporttakken die verschillende eisen stellen. Het is wel van belang dat er voor elke tak van sport een geschikte plek die aansluit bij de behoeften van de gebruikers. Ook dient er voldoende flexibiliteit te zijn, zodat er ook bij veranderingen in de vraag (bijvoorbeeld meer basketbal en minder handbal) mogelijkheden zijn om te komen tot een passende inroostering.

Van de huidige 5 sporthallen is de maat voldoende voor inpassing van alle sporttakken op competitieniveau. Uitzondering hierop vormt de Deppenbroekhal. Deze hal voldoet in de lengte niet aan de minimale maat van 44 meter, die nodig is voor het spelen van wedstrijden op het combiveld (korfbal, handbal, zaalvoetbal, zaalhockey). De belangrijkste gebruiker van deze hal is basketbalvereniging Jugglers. De afmeting van de basketbalvelden in de hal is onvoldoende voor het spelen van wedstrijden hoger dan het niveau van de tweede klasse.

Renovatie/vernieuwing en uitbreiding van de sporthallen zijn natuurlijke momenten om beperkingen in de functionaliteit van het totale pakket aan sporthallen te verbeteren. Het totale pakket dient geschikt te zijn voor inpassing van alle activiteiten waarbij er voldoende flexibiliteit is om in te spelen op veranderingen in de vraag.

Beleidskader vernieuwing sporthallen

- *De inrichting van nieuwe en bestaande sporthallen dient aan te sluiten bij de behoeften van zowel de scholen als de sportverenigingen en andere sportaanbieders.*
- *Bij renovatie, vernieuwbouw en (vervangende) nieuwbouw van sporthallen wordt zo nodig en mogelijk de functionaliteit van de sporthal verbeterd. De noodzaak wordt bepaald als onderdeel van de functionaliteit die binnen het totale pakket aan sporthallen gewenst is.*

<u>Aanbeveling Deppenbroekhal</u>

Voor de Deppenbroekhal staat een renovatie op stapel. De basketbalvereniging heeft de gemeente verzocht om gekoppeld aan deze renovatie de maatvoering van de sporthal te vergroten, zodat de gebruiksmogelijkheden voor trainingen en wedstrijden worden verbeterd en ook het spelen van wedstrijden hoger dan tweede klasse mogelijk is. Naar aanleiding van dit verzoek zijn 2 varianten uitgewerkt voor de vergroting. Hierover dient een besluit te worden genomen. De huidige hal heeft een sportruimte van 42 x 28 meter. De varianten voorzien in uitbreiding naar 51,3 x 30,1 meter en 56,9 x 30,1 meter.

De Deppenbroekhal is de enige sporthal in Enschede Noord. Het verschuiven van de basketbalvereniging naar een andere hal kan het probleem dat de vereniging ervaart oplossen. De vereniging heeft echter de nadrukkelijke wens om te blijven spelen in de Deppenbroekhal. Tevens is de maat van de huidige Deppenbroekhal nu ook niet optimaal geschikt voor andere takken van

sport. De wedstrijden van de sporten die worden gespeeld op het combiveld (handbal, korfbal, zaalvoetbal en zaalhockey) kunnen niet plaatsvinden in deze hal. Het vergroten van de Deppenbroekhal levert een situatie op waarbij voor de langere termijn alle takken van sport kunnen worden ingepast (trainingen en wedstrijden). De capaciteit die de basketbalvereniging niet benut, kan bij een uitbreiding dus beter worden ingezet voor andere takken van sport. Vergroting van de Deppenbroekhal draagt bij aan het verbeteren van de functionaliteit aan en de flexibiliteit van het totale pakket aan sporthallen.

De Deppenbroekhal wordt momenteel ook gebruikt door het basis- en voortgezet onderwijs. Hiervoor wordt niet de gehele beschikbare capaciteit van de hal (2 zaaldelen) gebruikt. Bij een keuze voor de vergroting van de hal, is de maat van de hal (bij beide scenario's) ruim voldoende om een splitsing in 3 ruime zaaldelen voor het onderwijs te realiseren. Op korte termijn is er vervangende nieuwbouw voorzien van 3 gymzalen van het Stedelijk Lyceum, 2 op de locatie Kottenpark en 1 aan de Dr. Coppesstraat. De afstand van deze locaties tot de Deppenbroekhal is respectievelijk 1,5 kilometer en 1 kilometer, wat kleiner is dan de maximale afstand van 2 kilometer voor voortgezet onderwijs. Vanuit de beleidsuitgangspunten van een multifunctioneel en efficiënt gebruik van accommodaties en het zoveel mogelijk combineren van voorzieningen voor sport en onderwijs, wordt geadviseerd de keuze voor vervanging van deze gymzalen te betrekken bij de te maken keuze met betrekking tot de vergroting van de Deppenbroekhal.

Behoefte turnhal

Gymnastiek en turnen vinden van oudsher plaats in multifunctionele binnensportaccommodaties, met name in gymzalen. De laatste decennia is er meer aandacht gekomen voor de beperkingen die dit geeft in relatie tot de trainingsmogelijkheden voor het wedstrijd turnen. Dit betreft enerzijds de maat van een gymzaal en anderzijds het ontbreken van specifieke voorzieningen als een valkuil en een oefenvloer. Er zijn daarom in de loop der jaren steeds meer specifieke turnhallen gerealiseerd.

De gemeente Enschede beschikt niet over een turnhal. Van de 7 gymnastiekverenigingen bieden 5 verenigingen wedstrijd turnen aan. Zij kunnen hiervoor gebruik maken van sportzalen, wat door de grotere maatvoering een duidelijke pré is ten opzichte van het gebruik van gymzalen. Doordat deze zalen ook door scholen en andere sportverenigingen worden gebruikt moeten de verenigingen altijd alle toestellen opbouwen en afbreken. Een aantal verenigingen geeft aan behoefte te hebben aan een specifieke turnhal. Dit is een vraag die moet worden beantwoord. Het aantal inwoners in de gemeente Enschede en het relatief hoge aandeel inwoners van de gemeente dat lid is van een de gymnastiekbond zijn gunstige factoren in relatie tot het draagvlak (draagvlak= aantal inwoners dat gebruik wenst te maken van een voorziening) voor een turnhal.

Een turnhal sluit aan bij het beleidsuitgangspunt dat elke sportvereniging moet kunnen sporten in een accommodatie die passend is voor het kunnen beoefenen van de sport. Dit pleit voor een turnhal. Anderzijds is ook multifunctioneel en efficiënt gebruik van accommodaties een uitgangspunt. Dit spreekt tegen de realisatie van een aparte turnhal. Vraagstuk is dus feitelijk in welke mate een regulier sportzaal 'passend' is voor de turnsport. Dat dit een lastige afweging is, blijkt uit de rol die gemeenten innemen ten aanzien van specifieke turnaccommodaties. Landelijk zien we veel verschillende 'constructies' bij de realisatie van turnhallen. Er zijn hallen in eigendom van de gemeente, van verenigingen en van derden. Specifieke situaties in gemeenten zijn vaak bepalend zoals de aanwezigheid van een bestaande accommodatie die zijn functie verliest en kan worden 'omgeturnd' tot een hal. Als de gemeente de handschoen oppakt zien we vaak wel dat de verenigingen die de hal gebruiken beheerstaken (waaronder openstelling en schoonmaak) voor hun rekening nemen.

<u>Aanbeveling turnhal</u>

Om een antwoord te geven op het vraagstuk turnhal, wordt geadviseerd om in overleg met alle verenigingen in kaart te brengen welke gebruiksbehoefte er is en wat het effect is van de realisatie van een turnhal op het gebruik van bestaande sportzalen. Is dit nadelig of juist gunstig, bijvoorbeeld doordat er dan meer ruimte vrijkomt in de sportzalen voor de instroom van nieuwe jeugdleden bij de verenigingen? Op basis van het uitgangspunt van efficiënt gebruik kan het bepalen van de minimale omvang van het gebruik van een turnhal een vertrekpunt zijn. Hiervoor kan aansluiting worden gezocht bij de richtlijn voor sporthallen van NOC*NSF, die uitgaat van realisatie bij een minimaal aantal gebruiksuren van 1.400 per jaar voor sport.

Hal voor topsport/talenten

Naast de noodzaak van een turnhal is er ook de vraag of er in Enschede een hal voor topsport/talenten dient te worden gerealiseerd. Er is geen sluitende definitie van een topsporthal/talentenhal. Naarmate een sport wordt beoefend op een hoger

niveau, nemen de eisen die worden gesteld aan een sporthal toe. Dit zijn dan in de eerste plaats sporttechnische eisen zoals de vrije uitloopruimte rondom het veld en de hoogte van de hal, de kwaliteit van de vloer en exclusieve belijning (geen wirwar van lijnen) en eventuele specifieke eisen zoals scoreborden met een meer uitgebreide functie. Daarnaast stellen veel bonden eisen aan de tribunecapaciteit en bijkomende voorzieningen zoals de ruimtes voor de scheidsrechters, jury en pers. Bij trainingen van de topsportteams zijn vaak aanvullende voorzieningen zoals een krachtruimte en ruimtes voor fysiotherapie gewenst.

Er zijn momenteel geen zaalsportverenigingen in Enschede die spelen op het niveau waarvoor specifieke voorzieningen zijn vereist. Met het oog op de uitbreiding van de capaciteit aan sporthallen is het de vraag of er een hal moet komen die inspeelt op mogelijke toekomstige situatie.

Aanbeveling hal voor topsport/talenten

De huidige Diekmanhal (splitsbaar in 2 hallen) heeft een zodanige omvang dat veel takken van sport kunnen worden beoefend op topsportniveau. Momenteel is vervanging van de gymzaal en sportzaal van het Stedelijk Lyceum Zuid (Tiemeister) in de vorm van een sporthal in beeld. Dit vanuit zowel de behoefte aan extra sporthalcapaciteit voor de breedtesport als de behoefte aan ruimte voor het huisvesten van talentenprogramma's. Gezien de ligging van deze school kan deze sporthal worden aangehaakt bij de huidige Diekmanhal. Er ontstaat dan een omvangrijk zaalsport cluster op een centrale locatie. Dit sluit goed aan bij de behoefte van de zaalsportverenigingen in Enschede aan een geclusterd gebruik van sporthallen voor de breedtesport. Het biedt daarnaast veel potentie voor het huisvesten van talentenprogramma's, topsport of topsportevenementen. Uitgangspunt zou kunnen zijn dat het gehele cluster geschikt is voor de inpassing van trainingen en wedstrijden op topsportniveau van elke (reguliere) tak van zaalsport. Hiermee kan het programma voor de nieuwe sporthal die wordt aangehaakt worden bepaald. Op deze wijze is beoefening van zaaltopsport in Enschede naar de toekomst toe geborgd. Het is geen noodzaak om alle voorzieningen die nodig zijn direct te realiseren. Het ontwerp moet wel ruimte bieden om benodigde aanvullende voorzieningen te kunnen inpassen op het moment dat de noodzaak aanwezig is. De hogere investeringen die samen hangen met de keuze om topsport te kunnen faciliteren kunnen dan in aanvang worden beperkt. Bij de keuzes kan de Ipsalahal in de gemeente Almelo worden betrokken. Deze hal heeft een regionale functie.

Buitensportaccommodaties

Op het gebied van de buitensportaccommodaties spelen minder knelpunten in relatie tot de kwaliteit en functionaliteit van de accommodaties. Het gaat hier om specifieke accommodaties per tak van sport. Er is maar in beperkte mate van multifunctioneel gebruik van velden. De vraag die hier speelt is wat een goede verhouding is tussen natuur- en kunstgrasvelden.

Voetbal

Bij de voetbalsport werd kunstgras aanvankelijk met name ingezet om knelpunten in de capaciteit op te lossen. Een kunstgrasveld kan in tegenstelling tot een natuurgrasveld zowel voor wedstrijden als trainingen worden ingezet, waarmee de capaciteit van een accommodatie zonder fysieke uitbreiding kan worden vergroot. Steeds vaker spelen ook kwalitatieve aspecten een rol bij de keuze voor kunstgras. Het voordeel van kunstgrasvelden ten opzichte van natuurgrasvelden is dat de kwaliteit van het veld gedurende het gehele jaar gelijk is. Hiermee is ook het gebruik gedurende het gehele jaar gewaarborgd. Een vereniging met kunstgras kan de leden dus meer garantie bieden dat wedstrijden (en trainingen) daadwerkelijk doorgang vinden. Tevens kunnen verenigingen met kunstgras langer activiteiten aanbieden aan de leden. Waar natuurgrasvelden idealiter in de zomerperiode 3 maanden uit gebruik zijn voor noodzakelijk herstel, kunnen kunstgrasvelden het hele jaar worden gebruikt. Een vereniging zonder kunstgrasveld(en) kan hierdoor voor (nieuwe) leden minder aantrekkelijk zijn.

Kunstgras kent in het voetbal echter ook nadelen. Vanuit sportief oogpunt gaat het om de sporttechnische eigenschappen van het veld. Kunstgras heeft hier beperkingen ten opzichte van natuurgras (denk aan het maken van slidings). Andere belangrijk nadeel is het effect op het milieu. Op het gebied van het infill-materiaal zijn inmiddels milieuvriendelijke alternatieven voor de rubberkorrels. Maar ook op het gebied van behoefte aan vergroening, warmteregulering en CO2-absorptie zijn kunstgrasvelden nadelig ten opzichte van natuurgrasvelden.

Er zijn geen normen voor een goede verhouding tussen het aantal natuurgras- en het aantal kunstgrasvelden. In 2022 was op landelijk niveau het percentage kunstgrasvelden 30%. Door de clustering stijgt het aandeel kunstgrasvelden in Enschede

verhoudingsgewijs van 34% naar 41%. Op grond van de knelpunten in de capaciteit aan wedstrijdvelden is een verdere toename van het aantal kunstgrasvelden waarschijnlijk. Als wordt gekeken naar het kwantitatieve aspect, dan kan het op locaties met weinig velden voorkomen dat het nodig is om alle velden in kunstgras uit te voeren.

Over het algemeen geven veel verenigingen vanwege de reeds genoemde kwalitatieve voordelen de voorkeur aan de beschikking over kunstgrasvelden. Op alle 12 gemeentelijke sportparken waar voetbal wordt aangeboden zijn, met uitzondering van sportpark Het Centrum, één of meerdere kunstgrasvelden aanwezig. Op deze parken varieert het aantal kunstgrasvelden van 1 tot 4 kunstgrasvelden. In relatie tot het totale aantal velden per locatie is het aandeel kunstgras momenteel minimaal 20% (1 op 5 velden) en maximaal 67% (4 op 6 velden). In dit aandeel zijn alleen de hele velden meegerekend. Op een aantal locaties bevinden zich ook kleinere velden (met een omvang van 0,4 tot 0,8 heel veld). Deze zijn vrijwel allemaal van natuurgras.

Op grond van de geconstateerde knelpunten is vermindering van het aantal/aandeel kunstgrasvelden alleen haalbaar als er nieuwe locaties voor voetbal worden gerealiseerd. Bij behoud van het huidige aantal parken, zal het aantal kunstgrasvelden naar verwachting noodzakelijkerwijs nog iets verder toenemen.

Aanbeveling kunstgrasvelden

Tot op heden heeft de gemeente Enschede de keuze voor het al dan niet realiseren van kunstgrasvelden uitsluitend gekoppeld aan het kwantitatieve aspect. Geadviseerd wordt om ook het kwalitatieve aspect hierbij te betrekken en vanuit het kwalitatieve aspect te kiezen voor minimaal 1 kunstgrasveld per locatie. Voorwaarde dient wel een goede benutting van het veld te zijn. Dit betekent dat het veld wordt ingezet voor zowel trainingen als wedstrijden en er sprake is van een minimaal aantal gebruiksuren per jaar (hoogte te bepalen). Op dit hebben alle locaties die na de clustering resteren minimaal 1 kunstgrasveld. Wel geldt dat op de locaties sportpark Emos en de clusterlocatie Enschede Oost / Glanerburg het aanwezige kunstgrasveld door de verenigingen zelf is gerealiseerd. Hierbij is ook de grond in eigendom van de verenigingen. Een eventuele overname van deze velden inclusief het grondeigendom door de gemeente kan worden overwogen.

Hockey

In de hockeysport is kunstgras inmiddels de norm, als gevolg van de betere speltechnische eigenschappen die kunstgras bij hockey biedt. Wel zijn de gevolgen voor het milieu en klimaat een aandachtspunt in de hockeysport. Vanuit de speltechnische eigenschappen zijn de laatste 10 jaar meer watervelden aangelegd. Inmiddels wordt gewerkt aan alternatieven voor dit type veld om het gebruik van grondwater terug te dringen.

Korfbal

Bij het korfbal is er in navolging van hockey een duidelijke verschuiving van natuurgras naar kunstgrasvelden ingezet. Het ruimtebeslag van korfbal is veel kleiner dan van voetbal en hockey. Exclusief uitloop is een korfbalveld 800 m2, een hockeyveld 5.027 m2 en een voetbalveld (minimaal) 6.400 m2. Voor korfbal wordt bij natuurgras vaak 1 groter veld aangelegd waarop meerdere speelvelden zijn uitgelijnd. Van de korfbalverenigingen spelen NRC ’22 en DOS-WK al op kunstgrasvelden. De derde vereniging GKV Ons Clubje (Clusterlocatie Enschede Oost/Glanerbrug) wenst omvorming van de natuurgrasvelden naar kunstgras. Omvorming naar kunstgras biedt potentie voor medegebruik voor voetbaltrainingen.

Honk- en softbal

De huidige accommodatie is voor Tex Town Tigers geschikt voor het trainen en het spelen van de reguliere competitiewedstrijden. De vereniging zou graag internationale wedstrijden/toernooien willen organiseren. De huidige velden zijn hiervoor te klein. Vergroting van de velden op de huidige locatie is niet mogelijk en er is geen ruimte op andere parken om nieuwe velden in te passen. Omdat er geen knelpunten zijn in relatie tot de reguliere activiteiten wordt geadviseerd geen wijzigingen door te voeren.

synarchis

Deel 2 - Bewegingsonderwijs

5. Bewegingsonderwijs

5.1 Beleid

De gemeente Enschede heeft haar beleid rondom bewegingsonderwijs in verschillende beleidsstukken vastgelegd. Hieronder volgt een kort overzicht van deze stukken met de belangrijkste uitgangspunten die hieruit gehaald kunnen worden.

Verordening onderwijshuisvesting (2016)

In de verordening onderwijshuisvesting zijn de volgende uitgangspunten vastgelegd in relatie tot accommodaties voor bewegingsonderwijs:

- De minimale maatvoering van nieuw te realiseren lokalen voor bewegingsonderwijs is 252 m² en een hoogte van 5,5 meter.
- Een accommodatie voor bewegingsonderwijs heeft voor het basis- en speciaal onderwijs een capaciteit van 26 klokuren (60 minuten) en voor voortgezet onderwijs 40 lesuren (afhankelijk van de school 45, 50 of een ander aantal minuten afwijkend van een klokuur).
- De ruimtebehoefte voor een lokaal bewegingsonderwijs is:
  - Basisonderwijs: 1,5 klokuren voor leerlingen van 6 jaar en ouder
  - Speciaal onderwijs: 2,25 klokuur per groep van 6 jaar en ouder
  - Voortgezet onderwijs: berekening op basis van model 3 van het ruimtebehoeftemodel uit Bijlage III, deel B van de Verordening onderwijshuisvesting
- De maximale afstanden tussen de school en lokaal voor bewegingsonderwijs zijn:
  - (Speciaal) basisonderwijs en speciaal voortgezet onderwijs: afhankelijk van het aantal klokuren of het aantal groepen leerlingen respectievelijk 1 kilometer, 2 kilometer, 3,5 kilometer en 7,5 kilometer hemelsbreed.
  - Voortgezet onderwijs: 2 kilometer hemelsbreed

Beleidsregel bekostiging gymnastiekruimte voor basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs (2016)

In deze beleidsregel zijn enkele uitgangspunten vastgelegd die afwijken van de landelijke beleidsregel en de modelverordening:

- Voor het basisonderwijs en speciaal (voortgezet) onderwijs wordt het aantal gymgroepen jaarlijks vastgesteld op basis van het daadwerkelijke aantal groepen van 6 jaar en ouder (1,5 uur per groep).
- Ook mogen de scholen met de groepen 1 en 2 tot 1 lesuur (45 minuten) per groep gebruik maken van een lokaal voor bewegingsonderwijs. Voor deze groepen geldt dat dit alleen van toepassing is als er voldoende ruimte beschikbaar is en het speellokaal in overleg met de gemeente voor andere doeleinden wordt gebruikt.
- Het basisonderwijs mag met leerlingen van 6 jaar en jonger gebruik maken van een gymzaal als aan de volgende voorwaarden wordt voldaan:
  - De gymlessen worden door een vakleerkracht verzorgd
  - Het speellokaal wordt in overleg met de gemeente voor andere doeleinden gebruikt
  - Er is voldoende ruimte beschikbaar in het betreffende lokaal bewegingsonderwijs

Integraal huisvestingsplan Onderwijs (2019)

Net als veel gemeenten staat Enschede voor een grote vernieuwingsopgave van de huisvesting van het onderwijs. Accommodaties voor bewegingsonderwijs maken hiervan onderdeel uit. Het IHP Onderwijs beslaat een lange periode (35 jaar) en wordt elke vijf jaar geactualiseerd. Algemene uitgangpunten bij de vernieuwingsopgaven zijn:

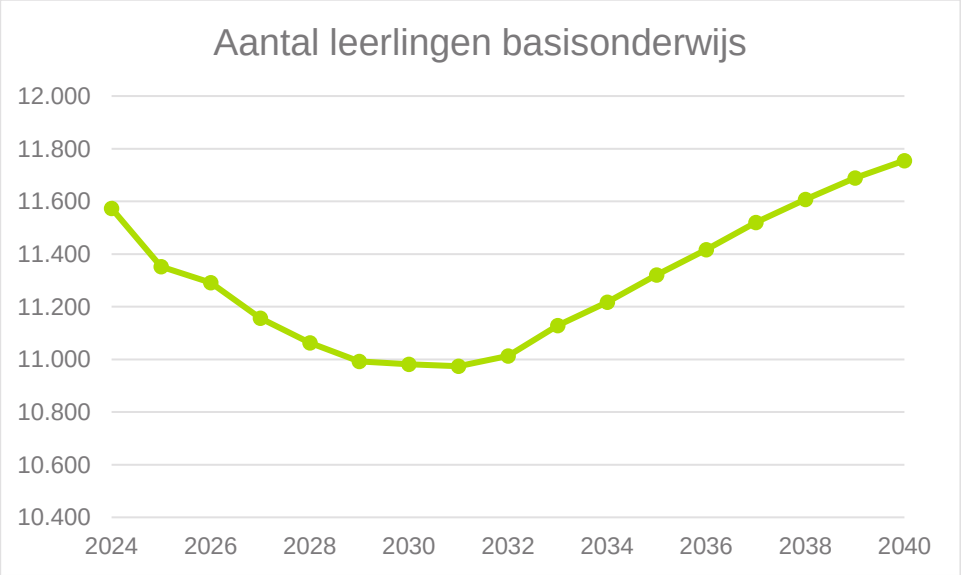
- Primair wordt uitgegaan van renovatie (vernieuwbouw).
- Nieuwbouw vindt plaats als met renovatie niet kan worden voldaan aan de gedefinieerde duurzaamheids- en kwaliteitseisen of als de kosten voor renovatie hoger zijn dan voor vervangende nieuwbouw.
- De kosten van nieuwbouw en renovatie gericht op levensduurverlening komen voor rekening van de gemeente.
- Bij renovatie geldt dat een levensduurverlenging van minimaal 25 jaar wordt gerealiseerd, maar bij voorkeur 40 jaar.
- Basisonderwijs: als een school niet beschikt over een gymzaal in het gebouw, dan dient de gymzaal bij voorkeur tot maximaal 1 kilometer, gemeten langs de kortste voor leerlingen begaanbare weg bereikbaar te zijn.
- Voortgezet en (voortgezet) speciaal onderwijs: indien een school niet beschikt over een gymzaal in het gebouw, dan dient de gymzaal bij voorkeur binnen 1 kilometer hemelsbreedte, maar maximaal binnen 2 kilometer langs de kortste voor leerlingen begaanbare weg bereikbaar te zijn.

5.2 Toekomstperspectief

De behoefte aan binnensportaccommodaties voor het bewegingsonderwijs wordt bepaald door het aantal leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet en (voortgezet) speciaal onderwijs.

Basisonderwijs

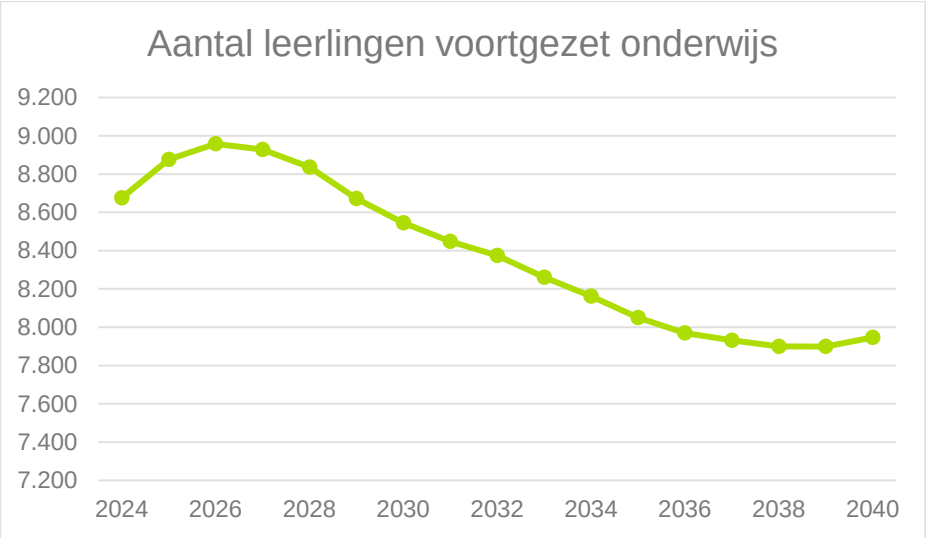
De leerlingenprognose[1] laat zien dat in het basisonderwijs vanaf 2024 een daling van het aantal leerlingen wordt verwacht. Vanaf 2032 stijgt het aantal leerlingen weer. In 2038 worden ongeveer evenveel leerlingen verwacht als in 2024. Of deze stijging daarna verder doorzet, is onzeker. Dit is te zien in onderstaande figuur. Wanneer wet- en regelgeving rondom bewegingsonderwijs gelijk blijft, betekent dit dat in gemeente Enschede op de lange termijn de behoefte aan bewegingsonderwijs in het basisonderwijs ongeveer hetzelfde zal zijn als in 2024. De gemeente geeft aan dat zij op dit moment kunnen voorzien in alle wettelijk verplichte uren bewegingsonderwijs. Dit is ook terug te zien in de roosters van de verschillende accommodaties waar nog ruimte is voor aanvullende uren bewegingsonderwijs. Deze beschikbare uren worden op sommige locaties al ingevuld met boven wettelijke uren bewegingsonderwijs. Er is dus nog ruimte voor enige groei.

Voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs is in de leerlingenprognose[2] tot 2026 een stijging van het aantal leerlingen te zien. Vanaf 2026 daalt het aantal leerlingen gestaag om rond 2039 te stabiliseren. Dit is te zien in onderstaande figuur. Hoewel het totale aantal leerlingen daalt, kunnen er grote verschillen zijn tussen de scholen. Wanneer wet- en regelgeving rondom bewegingsonderwijs gelijk blijft, betekent dit dat in gemeente Enschede als geheel op de lange termijn de behoefte aan bewegingsonderwijs in het voortgezet onderwijs zal afnemen ten opzichte van 2024. Voor gymzalen bij middelbare scholen moet in de toekomst, wanneer renovatie of vernieuwing door de levensduur van de accommodatie aan de orde is, dus goed bekeken worden in hoeverre het aantal zaaldelen nog overeenkomt met het wettelijk benodigde gebruik. Mogelijk kunnen bepaalde gymzalen dan worden samengevoegd of afgestoten.

[1] Leerlingenprognose basisonderwijs 2024 Gemeente Enschede, januari 2024, xxllnc
[2] Leerlingenprognose voortgezet onderwijs 2024 Gemeente Enschede, januari 2024, xxllnc

(Voortgezet) speciaal onderwijs

In het (voortgezet) speciaal onderwijs laat de leerlingenprognose[3] een soortgelijke curve zien als in het basisonderwijs. Tussen 2024 en 2032 wordt verwacht dat het aantal leerlingen gaat dalen. Vanaf 2032 stabiliseert het aantal leerlingen weer en vanaf 2036 neemt het aantal leerlingen weer toe tot ongeveer het niveau van 2024. Dit is te zien in onderstaande figuur. Wanneer wet- en regelgeving rondom bewegingsonderwijs gelijk blijft, betekent dit dat in gemeente Enschede op de lange termijn de behoefte aan bewegingsonderwijs in het (voortgezet) speciaal onderwijs ongeveer hetzelfde zal zijn als in 2024.

IHP Onderwijshuisvesting

Deze leerlingaantallen laten dus zien dat over 15 jaar de behoefte aan accommodaties voor het bewegingsonderwijs ongeveer gelijk zal zijn aan de huidige behoefte bij het basisonderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs. In het voortgezet onderwijs zal de behoefte aan accommodaties voor bewegingsonderwijs afnemen omdat het aantal leerlingen afneemt. Vanuit het Integraal Huisvestingsplan (IHP) Onderwijs is het bij de vervanging van gymzalen dus belangrijk om zo veel mogelijk de koppelkansen van basisscholen en de bijbehorende gymzalen te onderzoeken. Mogelijk kunnen twee basisscholen die bij elkaar in de buurt liggen samen één gymzaal gaan delen en kan een andere gymzaal hierdoor vervallen. Bij het voortgezet onderwijs speelt dit nog sterker omdat het aantal leerlingen hier volgens de prognose gaat dalen. Het is bij het actualiseren van het IHP dus belangrijk om de leerlingenprognoses goed in de gaten te houden zodat er tijdig bijgestuurd kan worden.

[3] Leerlingenprognose speciaal onderwijs 2024 Gemeente Enschede, januari 2024, xxllnc

Boven normatieve uren bewegingsonderwijs

Op de locaties waar nu boven normatieve uren bewegingsonderwijs worden toegestaan, is er op dit moment voldoende capaciteit om dit te kunnen doen. Mochten er in de toekomst tekorten ontstaan op deze locaties door een groeiende normatieve behoefte bewegingsonderwijs, dan zijn er twee oplossingen denkbaar. Als eerste kan de gemeente dan er voor kiezen om kleutergroepen niet langer in de betreffende gymzaal te laten gymmen, maar deze te verwijzen naar het speellokaal. Een tweede oplossing kan zijn om een deel van het schoolplein in te richten voor bewegingsonderwijs. Op deze manier kunnen alle kinderen van de betreffende basisschool (en eventuele basisscholen in de directe omgeving) buiten gymles krijgen waarmee de gymzaal ontlast wordt.

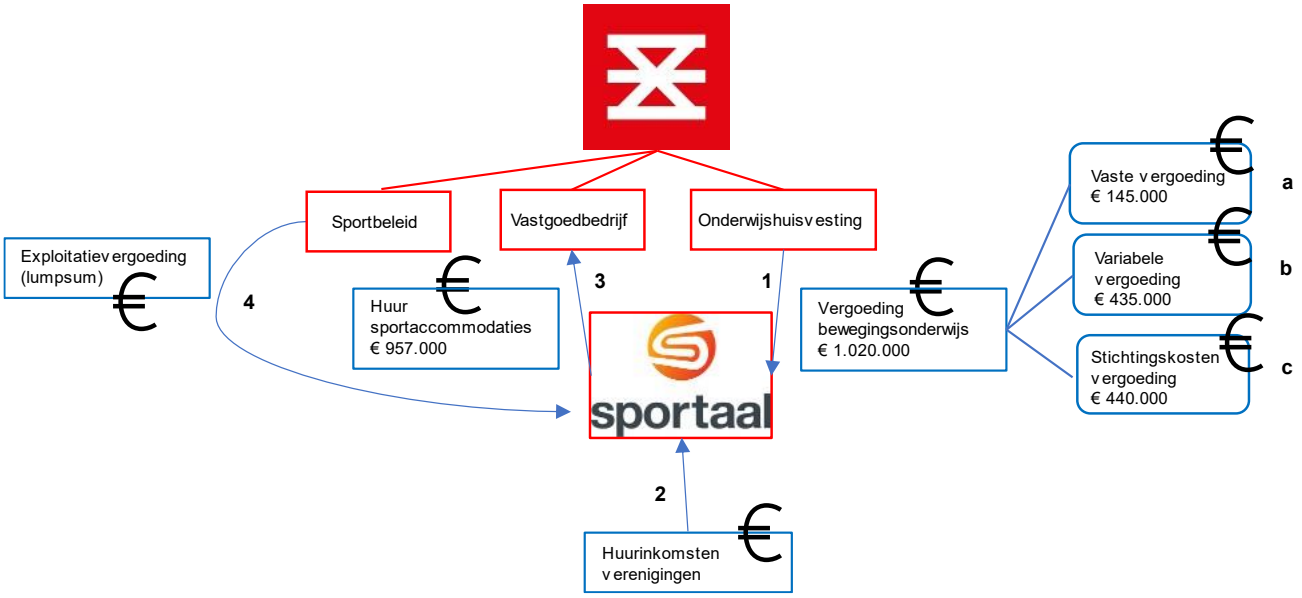
5.3 Geldstromen huidige situatie

Voor het huisvesten van het bewegingsonderwijs ontvangt de gemeente vanuit de Rijksoverheid een vergoeding in het gemeentefonds. Hiermee kan de gemeente de bouw en het onderhoud van gymzalen bekostigen. Hoe deze Rijksvergoeding intern wordt verdeeld, mag elke gemeente zelf bepalen.

Voor het bewegingsonderwijs wordt onderscheid gemaakt tussen de verschillende typen onderwijs:

- Voor het basisonderwijs ontvangt de gemeente een vergoeding bewegingsonderwijs in het gemeentefonds vanuit de Rijksoverheid. De gemeente is wettelijk verplicht om te voorzien in lokalen bewegingsonderwijs voor het basisonderwijs (nieuwbouw en onderhoud). Hiervoor zijn de gymzalen en sportzalen bedoeld die door Sportaal worden geëxploiteerd.
- Het speciaal onderwijs heeft haar gymlokalen veelal op het eigen terrein staan en is zelf verantwoordelijk voor het gebruik. De gemeente is verantwoordelijk voor de nieuwbouw en het onderhoud hiervan. Deze scholen maken geen gebruik van de gemeentelijke gymzalen of sportzalen voor het bewegingsonderwijs. De betreffende schoolbesturen krijgen vanuit afdeling OHV de vergoeding bewegingsonderwijs voor het beheren en exploiteren van hun gymzalen. Dit is in feite een doordecentralisatie van de gemeentefondsuitkering.
- Het voortgezet onderwijs ontvangt rechtstreeks vanuit de Rijksoverheid de vergoeding bewegingsonderwijs. Daarmee kunnen zij ruimte huren in gemeentelijke of particuliere sportaccommodaties of gymlokalen op hun eigen terrein beheren en onderhouden. De gemeente is verantwoordelijk voor de nieuwbouw hiervan. In de meeste gevallen hebben schoolbesturen van het voortgezet onderwijs gymlokalen op het eigen terrein en zijn ze zelf verantwoordelijk voor het gebruik. Zij maken voor het grootste deel van hun bewegingsonderwijs geen gebruik van de gemeentelijke gymzalen en sporthallen. Waar nodig kunnen ze extra uren inhuren bij Sportaal. Greijdanus Enschede heeft geen eigen gymlokalen en huurt volledig.

Op dit moment zijn de geldstromen binnen de gemeente vrij omslachtig geregeld. Dit komt mede door de betrokkenheid van verschillende afdelingen en partijen. Figuur A laat dit zien. Deze figuur heeft alleen betrekking op gymzalen en sportzalen die eigendom zijn van gemeente Enschede. Voor de gemeentelijke sporthallen geldt een andere financieringsconstructie. Dit heeft te maken met hoe de verschillende typen onderwijs worden gefinancierd om het bewegingsonderwijs mogelijk te maken en het doel waarmee een accommodatie is gesticht.

Figuur 1: huidige geldstromen bewegingsonderwijs (gymzalen en sportzalen) [4]

1. In de huidige situatie is het zo dat afdeling Onderwijshuisvesting (OHV) een vergoeding bewegingsonderwijs betaalt voor het bewegingsonderwijs in gymzalen en sportzalen aan Sportaal. Deze vergoeding bestaat uit een vaste vergoeding per accommodatie (a), een variabele vergoeding per klokuur dat er bewegingsonderwijs wordt gegeven (b) en specifiek voor de gymzalen en sportzalen ook nog een stichtingskostenvergoeding (c). Deze laatste is ooit toegevoegd om de geldstromen binnen de gemeente sluitend te krijgen, maar is in feite geen daadwerkelijke stichtingskostenvergoeding (Sportaal bouwt geen nieuwe gymzalen of sportzalen).
2. Sportaal ontvangt naast de vergoeding bewegingsonderwijs ook huurinkomsten vanuit de verhuur van de accommodaties aan de (sport)verenigingen en middelbare scholen.
3. Om de binnensportaccommodaties van gemeente Enschede te mogen gebruiken, betaalt Sportaal een kostendekkende huur hiervoor aan afdeling Vastgoed en Facilitair Bedrijf Enschede (VFBE).
4. Vervolgens ontvangt Sportaal vanuit de afdeling Sportbeleid van de gemeente een lumpsum vergoeding voor de exploitatie van alle (binnen)sportaccommodaties van de gemeente[5].

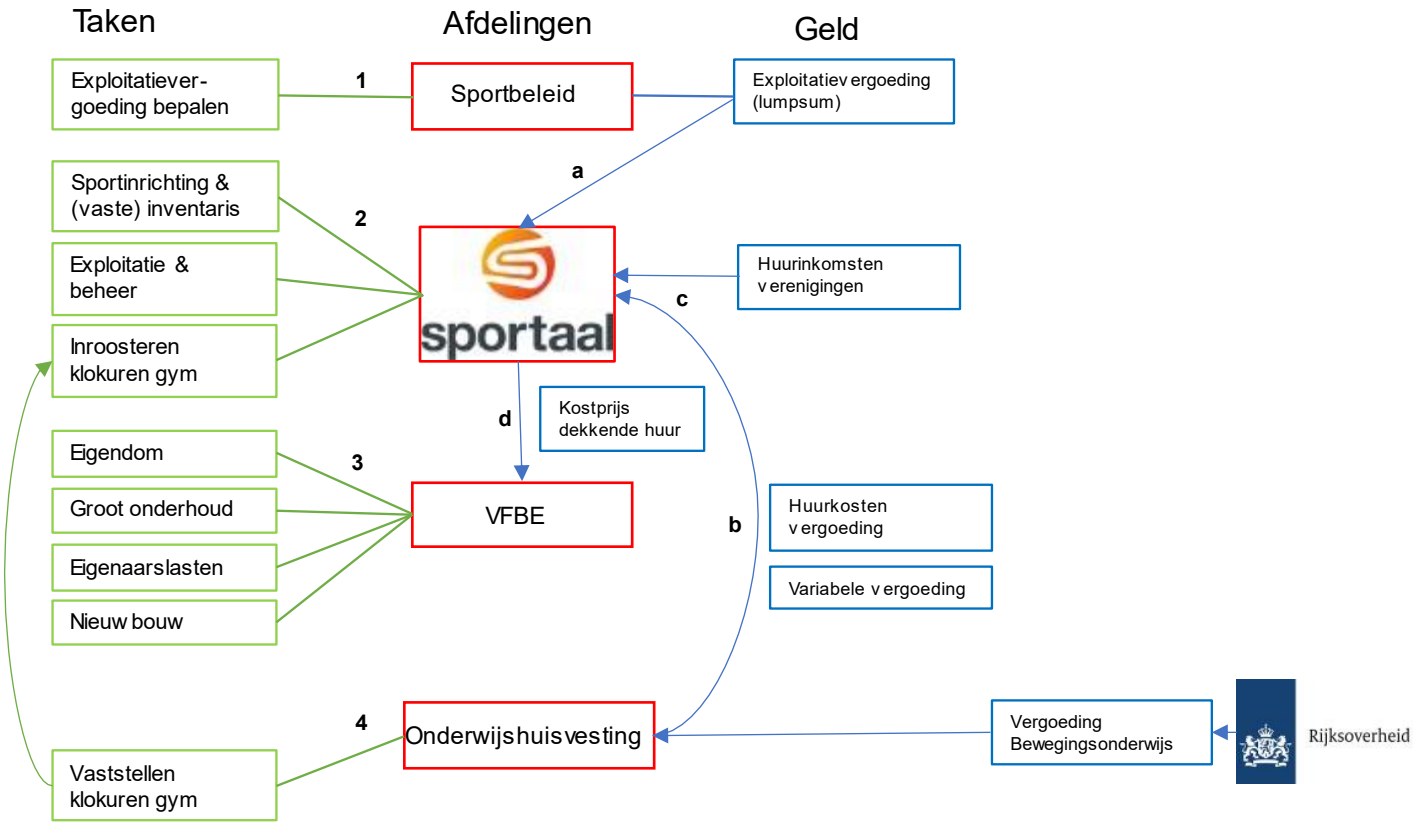
In deze constructie is het dus zo dat OHV en Sportbeleid beide een vergoeding betalen aan Sportaal die vervolgens in de vorm van een kostendekkende huur weer gedeeltelijk terugbetaald wordt aan de gemeente via de afdeling VFBE. Dit ‘rondpompen’ van geld vindt de gemeente inefficiënt en wil ze graag veranderen.

5.4 Voorstel toekomstige situatie

Om het ‘rondpompen van geld’ voor de accommodaties die primair bestemd zijn voor bewegingsonderwijs te voorkomen en het aantal geldstromen terug te brengen zijn verschillende oplossingen mogelijk. Op aangeven van de gemeente Enschede is in onderstaand voorstel voor de toekomstige situatie het uitgangspunt dat VFBE een ‘gesloten product’ is. Kort gezegd betekent dit, dat ook in de nieuwe situatie sprake dient te zijn van een kostprijsdekkende huur die ten gunst komt van VFBE ter dekking van alle eigenaarslasten van de gymzalen en sportzalen.

Gemeente Enschede wil graag haar geldstromen zo efficiënt en transparant mogelijk inrichten waarbij elke betrokken partij krijgt waar ze recht op heeft. Om dit te realiseren, moet ook gekeken worden naar de (wettelijke) taken en verantwoordelijkheden van elke partij. Deze zijn aan de linkerkant van figuur B in de groene blokken in beeld gebracht. Aan de rechterkant zijn de daarbij behorende geldstromen in blauwe blokken in beeld gebracht. Van boven naar beneden hebben de betrokken partijen de volgende taken en verantwoordelijkheden met daarbij behorende geldstromen:

[4] Bedragen zijn afgerond op duizendtallen en gebaseerd op het document “Vergoeding Sport 2025 prijspeil 2025” van gemeente Enschede
[5] Deze lumpsum vergoeding is tevens voor de taken van Sportaal op het gebied van de buitensportvoorzieningen, het zwembad en activering.

Figuur 2: advies toekomstige geldstromen bewegingsonderwijs (gymzalen en sportzalen)

Taken

1. Afdeling **Sportbeleid** is verantwoordelijk voor het bepalen van de hoogte van de exploitatievergoeding die Sportaal ontvangt en de uitbetaling van deze vergoeding aan Sportaal. Idealiter wordt hiervoor periodiek gekeken naar het aantal objecten dat Sportaal beheert en wordt de exploitatievergoeding aangepast als het aantal objecten wijzigt.
2. **Sportaal** is verantwoordelijk voor de sportinrichting en (vaste) inventaris van de binnensportaccommodatie, de exploitatie, het dagelijks beheer, het klein onderhoud en het inroosteren van de klokuren bewegingsonderwijs voor het basisonderwijs. Zij doen het dagelijks beheer en het klein onderhoud van de gymzalen en sportzalen. In ruil hiervoor ontvangen ze een (lumpsum) exploitatievergoeding vanuit afdeling Sportbeleid (a), een huurkosten vergoeding vanuit afdeling OHV (b) en huurinkomsten vanuit de (sport)verenigingen (c).
3. Afdeling **VFBE** is verantwoordelijk voor het eigendom, het groot onderhoud, de eigenaarslasten en de nieuwbouw van alle gymzalen en sportzalen van de gemeente.
4. Afdeling **OHV** is verantwoordelijk voor het jaarlijks vaststellen van de klokuren bewegingsonderwijs per school. Op basis van deze informatie kan Sportaal de uren bewegingsonderwijs inroosteren. Afdeling OHV krijgt een vergoeding bewegingsonderwijs vanuit de Rijksoverheid in het gemeentefonds.

Geldstromen

- Sportaal betaalt voor het groot onderhoud en de instandhouding van de gymzalen en sportzalen een kostprijs dekkende huur aan afdeling VFBE (d). OHV vergoedt deze huurkosten één op één aan Sportaal via een huurkosten vergoeding (b).
- Sportaal ontvangt naast de exploitatievergoeding ook nog huurinkomsten van de (sport)verenigingen door verhuur buiten onderwijstijden (c).
- Het variabele deel van de vergoeding bewegingsonderwijs is bedoeld om de kosten van het onderhoud en de vervanging van de sportinrichting en de exploitatiekosten (beheer, schoonmaak, verwarming, verlichting, et cetera) te vergoeden. Omdat Sportaal verantwoordelijk is voor de sportinrichting en de exploitatie, blijft deze variabele vergoeding aan Sportaal betaald worden door OHV met daarnaast een één op één huurkostenvergoeding (b). De vaste vergoeding wordt niet langer uitbetaald aan Sportaal omdat deze bedoeld is voor de vaste eigenaarslasten en die zijn verdisconteerd in de huurprijs.

Voordelen

Deze nieuwe situatie heeft meerdere voordelen ten opzichte van de bestaande situatie:

1. Ten eerste worden er geen vergoedingen meer betaald die niet passend zijn bij de taken en verantwoordelijkheden van een betrokken partij. De stichtingskostenvergoeding die OHV nu aan Sportaal betaalt voor de gymzalen en sportzalen, is namelijk niet hiervoor bedoeld. Sportaal bouwt geen nieuwe gymzalen en sportzalen en heeft in feite dus geen recht op een stichtingskostenvergoeding. De enige reden waarom deze nu betaald wordt, is om het gat tussen de vergoeding bewegingsonderwijs en de kostprijs dekkende huur van afdeling VFBE te dekken.
2. Het tweede voordeel is dat de geldstromen transparanter worden en de gemeente meer inzicht kan krijgen in de kosten en baten per accommodatie. Hierdoor kan de exploitatiekostenvergoeding die Sportaal ontvangt, indien nodig worden aangepast wanneer het aantal objecten verandert.

Financiële gevolgen

In de huidige situatie ontvangt Sportaal circa € 1.020.000 van OHV. Dit is opgebouwd uit € 435.000 variabele vergoeding, € 145.000 vaste vergoeding en € 440.000 stichtingskostenvergoeding. Daarnaast ontvangt Sportaal een lumpsum exploitatievergoeding vanuit afdeling Sportbeleid en huurinkomsten vanuit de (sport)verenigingen om de exploitatiekosten te kunnen dekken. Sportaal betaalt vervolgens € 957.000 kostprijs dekkende huur aan VFBE.

In de nieuwe constructie ontvangt Sportaal in totaal € 957.000 huurkosten vergoeding en variabele vergoeding vanuit OHV (b). De stichtingskostenvergoeding van € 440.000 en de vaste vergoeding van € 145.000 komen te vervallen. Sportaal gebruikt de huurkosten vergoeding en de variabele vergoeding om de kostprijs dekkende huur van € 957.000 aan VFBE te kunnen betalen (d). Dit betekent dat een bedrag van € 372.000 uit de lumpsum vergoeding van Sportbeleid wordt ingezet om de kostprijs dekkende huur volledig te kunnen betalen (€ 957.000 - € 145.000 - € 440.000 = € 372.000). Op deze manier worden de geldstromen vereenvoudigd terwijl de totale budgetten gelijk blijven. Dit vergt wel een eenmalige aanpassing van de budgetten tussen Sportbeleid en OHV .

Renovatie en nieuwbouw

Vanuit de kostprijsdekkende huur aan VFBE wordt gedoteerd aan onderhoud en aan een reserve voor wettelijke maatregelen en duurzaamheidsmaatregelen. Hieruit worden renovaties bekostigd. Renovaties leiden dan ook niet tot een huurverhoging. Eventuele huurderswensen die worden uitgevoerd tijdens een renovatie, zoals bijvoorbeeld extra kleedkamers of voorzieningen, zorgen wél voor een huurverhoging.

Omdat de kapitaallasten onderdeel zijn van de kostprijs dekkende huur, heeft een hogere boekwaarde of hogere investering invloed op de hoogte van de huur. Deze stijgt bij toenemende investeringslasten en daalt bij afnemende investeringslasten. Bij nieuwbouw van een gymzaal zorgen de investeringskosten hiervan dus voor een stijging van de huur. Dit betekent dat bij nieuwbouw het budget van OHV verhoogd moet worden om de (hogere) kostprijs dekkende huur aan VFBE te kunnen blijven betalen. Dit kan jaarlijks bepaald worden en kan mogelijk leiden tot een raadsvoorstel voor aanpassing van de begroting.

Bij nieuwbouw van een gymzaal is de VNG-norm de basis voor alle vergoedingen vanuit OHV. Dit betekent dat OHV alleen een gymzaal met afmetingen volgens de VNG-norm vergoedt. Een grotere of anders ingerichte gymzaal, die daardoor ook duurder is zoals bijvoorbeeld een KVLO-gymzaal of ASM-gymzaal, is alleen mogelijk als er aanvullende financiering beschikbaar is voor de kosten die bovenop de VNG-norm komen. Hiervoor is de beleidsafdeling (of het schoolbestuur van een VO-school) die de afwijking van de VNG-norm wenst verantwoordelijk. Gezien het tekort aan sporthallen is het van belang dat bij realisatie van nieuwe gymzalen ook de mogelijkheid van clustering naar een sporthal of sportzaal wordt onderzocht.

Sporthallen

De huidige en nieuwe situatie zijn alleen van toepassing op gymzalen en sportzalen die in eigendom zijn van gemeente Enschede. Omdat sporthallen in principe gebouwd zijn voor gebruik door sportverenigingen, zijn deze gefinancierd met middelen vanuit Sportbeleid. In enkele gevallen wordt een sporthal ook gebruikt voor het bewegingsonderwijs van basisscholen, bijvoorbeeld bij sporthal De Brug en sporthal Deppenbroek. OHV betaalt hier een vergoeding voor. Mocht de gemeente hier een interne verrekening voor willen optuigen, dan betreft dit alleen de vaste en de variabele vergoeding bewegingsonderwijs

voor de uren onderwijs die daadwerkelijk plaatsvinden. Op de governance en geldstromen voor de sporthallen wordt verder ingegaan in hoofdstuk 3.

Voortgezet onderwijs

Het voortgezet onderwijs dat gebruik maakt van de sporthallen betaalt, net als de sportverenigingen, per uur dat zij gebruik maken van de sporthal. Zij betalen de vaste en variabele vergoeding bewegingsonderwijs die het schoolbestuur rechtstreeks vanuit de Rijksoverheid ontvangt. Voor Sportaal is het voortgezet onderwijs dus één van de partijen waar zij (huur)inkomsten van ontvangen. Op dit moment kunnen alle gewenste uren bewegingsonderwijs van het VO worden ingeroosterd. Sportaal heeft echter geen inzicht in het aantal normatieve uren bewegingsonderwijs dat de VO-scholen minimaal moeten aanbieden. Wanneer er krapte ontstaat in de sporthallen, kan men ervoor kiezen om eerst alle normatieve uren in te roosteren. Pas als er dan nog ruimte over is, kunnen boven normatieve uren van bijvoorbeeld het vak LO2 of een sportprogramma ingeroosterd worden. Dan heeft Sportaal wel inzicht nodig in de normatieve uren per school per schooljaar.

synarchis

Deel 3 - Governance en Financiën

6. Governance en financiën sportaccommodaties

6.1 Beleid

Naast de gebruikers van de binnen- en buitensportaccommodaties zijn primair drie partijen actief in relatie tot het beheer en de exploitatie (verder ook te noemen: “de governance”) van de sportaccommodaties van de gemeente Enschede: het vastgoed- en facilitair bedrijf van de gemeente Enschede (VFBE, als eigenaar), de Afdeling Strategie en Beleid Sociaal Domein (sportbeleid) van de gemeente Enschede (als financier) en Sportaal (als exploitant). In bijlage 1 bij deze rapportage worden kort de belangrijkste karakteristieken van deze partijen beschreven en hun belangrijkste taken en verantwoordelijkheden. Zoals in het vorige onderdeel “bewegingsonderwijs” van dit sportaccommodatiebeleid is beschreven is ook de afdeling onderwijshuisvesting vanuit bewegingsonderwijs betrokken vanwege het feit dat zij de klokuren bewegingsonderwijs vaststellen en zorgdragen voor het inbrengen van financiering ten behoeve van het bewegingsonderwijs.

De gemeente Enschede (VFBE en beleidsafdeling sport) en Sportaal hebben hun beleid rondom de governance van de sportaccommodaties en bijbehorende activa in verschillende beleidsstukken vastgelegd. Beperking vindt daarbij plaats tot de accommodaties en activa waar de gemeente eigenaar van is. Hieronder volgt een kort overzicht van deze stukken met de belangrijkste uitgangspunten die hieruit kunnen worden afgeleid.

Beleidskader Vastgoed 2021

In het Beleidskader Vastgoed zijn de uitgangspunten vastgelegd voor de wijze waarop wordt omgegaan met het (maatschappelijk) vastgoed dat in eigendom is van de gemeente Enschede. Het beleidskader kent 4 basisuitgangspunten. Vertaald naar het niveau van de sportaccommodaties zijn dit:

- Gemeentelijke sportaccommodaties leveren een bijdrage aan de doelen van de stad.
- Gemeentelijke sportaccommodaties worden zo optimaal mogelijk benut, bezet en beheerd.
- Gemeentelijke sportaccommodaties zijn vanaf 2040 energieneutraal.
- Regie op sportaccommodaties is een samenspel tussen de beleidsafdeling sport en VFBE.

Ter nadere invulling hiervan zijn de volgende uitgangspunten vastgelegd:

- Sportaccommodaties blijven (in de tegel) gemeentelijke eigendom.
- Accommodaties die niet bijdragen aan de doelen van de stad worden afgestoten.
- Accommodaties waarvan de kosten en baten niet in balans zijn worden afgestoten.
- De beleidsafdeling sport bepaalt welke behoefte er is aan welk vastgoed voor sport.
- Accommodaties worden (direct of indirect) kostendekkend verhuurd aan de gebruikers.
- Subsidie aan gebruikers vindt plaats via de beleidsafdeling sport.
- Vastgoed zorgt uitsluitend voor instandhouding van bestaande accommodaties.
- Uitbreiding van accommodaties is alleen mogelijk bij dekking vanuit de beleidsafdeling.
- Bij de verduurzamingsdoelstelling wordt rekening gehouden met de staat van het pand en technische en bedrijfseconomische beperkingen.

Regeling beheer en onderhoud gebouwen 2023

In de regeling beheer en onderhoud gebouwen is de taakverdeling tussen VFBE als eigenaar en de huurder van de accommodaties vastgelegd. Deze regeling is onverkort van toepassing op de taakverdeling tussen VFBE en Sportaal voor wat betreft de binnensportaccommodaties en maakt als bijlage onderdeel uit van de hoofdhuurovereenkomsten die zijn afgesloten tussen VFBE en Sportaal (zie ook paragraaf 6.2). Er is sprake van een onderverdeling in:

- Algemene werkzaamheden.
- Daken en goten.
- Gevels.
- Binnenwanden.
- Plafonds.
- Vloeren en trappen.
- Gebouwgebonden installaties.

- Terreinvoorzieningen.
- Vaste inrichting.
- Losse inventaris.
- Overige zaken (toplagen binnen, beplanting, gebruik(er)specifieke installaties).

Kosten van schade(s) die veroorzaakt zijn als gevolg van onzorgvuldig of nalatig gebruik worden door VFBE aan de huurder in rekening worden gebracht.

Opdracht Sportaal 2022 - 2026

De afdelingen Strategie en Beleid Sociaal Domein en Vastgoed en Facilitair Bedrijf Enschede zijn verstrekker van de “Opdracht Sportaal 2022 – 2026” aan Sportaal. De opdracht benoemt dat Sportaal de inwoners van Enschede stimuleert tot een leven lang beweging door sport en bewegen te activeren, regisseren en te faciliteren. De opdrachtformulering wordt verdeeld over 7 thema’s:

- Van jongs af aan vaardig in beweging.
- Inclusief sporten: iedereen doet mee.
- Gezonde leefstijl.
- Vitale sport- en beweegaanbieders en versterken sport-n en beweegaanbod.
- Accommodaties en verstevigen van de sport- en beweeginfrastructuur.
- Goede communicatie - Sportaal is herkenbaar en vindbaar.
- Gezonde bedrijfsvoering en organisatieontwikkeling.

6.2 Overeenkomsten

Met betrekking tot de governance van de sportaccommodaties is, naast de beleidsstukken zoals weergegeven in paragraaf 6.1, sprake van een aantal overeenkomsten tussen de gemeente Enschede en Sportaal. Hieronder volgt een kort overzicht van deze overeenkomsten met de belangrijkste bepalingen die hierin zijn opgenomen:

- **Overeenkomst tussen de gemeente Enschede en Sportaal 2017 (ook wel genoemd: concessieovereenkomst)**
- **Hoofdhuurovereenkomsten (3) tussen de gemeente Enschede en Sportaal (gebouwen, sportparken, activa)**
- **Huurovereenkomst tussen de gemeente Enschede en Sportaal per object**

De afspraken over de uitvoering van de taken van Sportaal zijn vastgelegd in een concessieovereenkomst die loopt van 1-1-2017 t/m 31-12- 2026. De concessieovereenkomst betreft het verlenen van een opdracht tot het uitvoeren van het sportbeleid alsmede voor de exploitatie van de sportaccommodaties en de zwembaden. De afspraken zien er als volgt uit:

- Sportaal huurt de accommodaties die eigendom zijn van de gemeente tegen een kostendekkend tarief. Hiervoor zijn 3 hoofdhuurovereenkomsten gesloten: gebouwen, sportparken en activa.
- Per gebouw, sportpark en activum zijn aanvullend hierop afzonderlijke huurovereenkomsten gesloten. De looptijd van deze overeenkomsten sluit aan bij de looptijd van de hoofdhuurovereenkomst, uitgezonderd de overeenkomsten van de activa. De looptijd is hier gekoppeld aan de resterende levensduur.
- Sportaal brengt geen kostendekkende maar maatschappelijke huurtarieven in rekening bij de gebruikers. De gemeente heeft kaders gesteld voor de hoogte van de maatschappelijke tarieven.
- Sportaal ontvangt van de gemeente (Sportbeleid) jaarlijks een lumpsumbijdrage die is onderverdeeld in vier componenten:
  - Sport.
  - Accommodaties.
  - Zwembad.
  - Organisatie.
- Naast deze bijdrage ontvang Sportaal ook een separate bijdrage voor “Sport en Vitaliteit” (uitvoering sportstimulering) en (vanuit onderwijshuisvesting) de in hoofdstuk 2 genoemde bijdrage voor de gymzalen en sportzalen.
- Voor het deel van het onderhoud en de vervangingsinvesteringen waarvoor Sportaal verantwoordelijk is vormt Sportaal een onderhoudsvoorziening / vervangingsreserve.

- Sportaal ontvangt naast de lumpsumbijdrage de vaste en variabele vergoeding voor het bewegingsonderwijs. Voor de gymzalen en sportzalen ontvangt Sportaal ook een stichtingskostenvergoeding. De stichtingskostenvergoeding is ter compensatie voor de door Sportaal te betalen huur voor deze accommodaties.
- Sportaal verzorgt de inroostering van het bewegingsonderwijs van het primair onderwijs op basis van afspraken met onderwijs (bijlage 3 bij concessieovereenkomst, niet meegeleverd). Sportaal maakt in combinatie hiermee ook de roosters voor de vakleerkrachten en ontvangt hiervoor een vergoeding van de schoolbesturen.
- De gemeente heeft kaders gesteld voor de prioritering bij de toewijzing van gebruik van accommodaties.
- Sportaal ontvangt tot slot gelden voor de inzet van personeel voor de uitvoering van sportactiviteiten, ondersteuning van sportverenigingen en de ontwikkeling van de eigen organisatie. Deze gelden zijn niet direct gerelateerd aan de exploitatie van de sportaccommodaties.
- In de Regeling Beheer en Onderhoud gebouwen is de taakverdeling tussen VFBE als eigenaar en de huurder van de accommodaties vastgelegd. Deze is onverkort van toepassing op de taakverdeling tussen VFBE en Sportaal voor wat betreft de sportaccommodaties en maakt als bijlage onderdeel uit van de hoofdhuurovereenkomsten.

In onderstaande tabel 15 is de eigendomssituatie en de verdeling van de verantwoordelijkheden op het gebied van exploitatie, onderhoud en vervanging tussen VFBE en Sportaal weergegeven.

Onderdeel	Vastgoedbedrijf Enschede	Sportaal
Eigendom	Binnensportaccommodaties Grond sportparken Een aatal opstallen op sportparken	Inrichting binnensportaccommodaties Sportvloeren binnensportaccommodaties Sportvelden op sportparken
Beheer, exploitatie, dagelijks onderhoud		Alle gemeentelijke sportaccommodaties
Groot onderhoud	Binnensportaccommodaties Een aantal opstallen op sportparken	Sportvelden op sportparken Sportvloeren binnensportaccommodaties Sportinventaris binnensport
Vervanging		Sportvelden op sportparken Sportvloeren binnensportaccommodaties Sportinventaris binnensport

Tabel 15: eigendomssituatie en verdeling verantwoordelijkheden

Huurovereenkomst tussen Sportaal en huurder buitensportaccommodatie (sportpark)

Voor de verhuur door Sportaal van de buitensportaccommodaties (gehele sportparken) wordt een huurovereenkomst afgesloten met de huurder (meestal een vereniging). In deze huurovereenkomst zijn, naast de gebruikelijke onderwerpen, onder meer bepalingen opgenomen over:

- De huurprijs. Dit betreft een maatschappelijk tarief per veld (gedifferentieerd naar soort veld/baan, sport, kleedruimte, etc.).
- Alleen met toestemming van Sportaal mag de huurder incidenteel andere activiteiten organiseren op het gehuurde dan waarvoor het primair bestemd is. Het door huurder al dan niet tegen betaling beschikbaar stellen van het gehuurde aan anderen kan alleen met toestemming van verhuurder.
- De aansprakelijkheid voor schade en letsel (wordt voor een belangrijk deel bij de huurder belegd).
- De onderhoudswerkzaamheden waarvoor de huurder verantwoordelijk is. Het betreft een opsomming van ongeveer vijftien werkzaamheden zoals het herstellen van speelschade, het knippen/snoeien van hagen, het bestrijden van onkruid en kleine reparaties. De huurder kan ervoor kiezen deze werkzaamheden zelf uit te (laten) voeren of deze in te kopen bij Sportaal.
- Er zijn enkele bijzondere bepalingen over het gebruik van kunstgrasvelden. Onder meer is bepaald dat deze vrij toegankelijk zijn voor de buurt.

Voor incidentele verhuur van buitensportaccommodaties door Sportaal wordt het regime gevolgd zoals hieronder beschreven voor de verhuur/ingebruikgeving van de binnensportaccommodaties.

Verhuur/ingebruikgeving binnensportaccommodatie (sporthallen, sportzalen en gymzalen)

Sportaal werkt niet met overeenkomsten bij de verhuur c.q. ingebruikgeving van de binnensportaccommodaties. Er wordt een uitvraag gedaan via een aanvraagformulier waarna de gewenste locatie, de dagen en de uren worden vastgesteld en

ingeroosterd. Daarna wordt een bevestiging gestuurd. Met deze bevestiging worden ook de algemene huurvoorwaarden aan de gebruiker verstrekt. Hierin is onder meer opgenomen:

- Op welke tijdstippen de accommodaties beschikbaar zijn.
- De gebruiksvoorwaarden en aanwezige materialen.
- De verantwoordelijkheden voor de gebruiker met betrekking opruimen en melden schades.
- Vrijwaring van Sportaal bij letsel.
- Het beleid met betrekking tot annulering.
- De werkwijze bij sleutelgebruik.

Overige contractvormen en huurrelaties

Hierboven zijn de huurrelaties beschreven die binnen de gemeente Enschede en bij Sportaal en de verenigingen bestaan met betrekking tot de sportaccommodaties. Voor de binnensportaccommodaties is uitsluitend sprake van huur en verhuur (ook voor de horecavoorzieningen van de vier sporthallen zoals in het vervolg van deze paragraaf beschreven). Voor de buitensportaccommodaties is sprake van een aantal verschillende contractrelaties. In verreweg de meeste gevallen geldt het volgende::

- De gronden waarop de sportparken zijn gesitueerd worden door VFBE verhuurd aan Sportaal die hiervoor een huurprijs betaalt. Door VFBE wordt momenteel een methodiek ontwikkeld om te komen tot een huurprijs voor de grond die kostprijsdekkend is (zie ook paragraaf 6.3) .
- Sportaal verhuurt de velden en banen en een enkele opstal aan de verenigingen (voor maatschappelijke tarieven die door de gemeente zijn vastgesteld).
- De meeste opstallen op de sportparken (vooral clubgebouwen, maar ook wel kleedaccommodaties, velden en banen) zijn in eigendom van de verenigingen en zij betalen dan in de meeste gevallen een canon (erfpacht) of retributie (recht van opstal) aan VFBE. Als de grond in eigendom is van de vereniging is hier uiteraard geen sprake van.

In enkele situaties is sprake van afwijkende contractrelaties:

- Enkele opstallen op de sportparken zijn in eigendom van VFBE en worden gehuurd door Sportaal die hiervoor een kostprijsdekkende huurprijs betaalt.
- Enkele voorzieningen op de sportparken (soms grond, soms kleed- en clubgebouw etc.) zijn in eigendom van VFBE en worden door hen rechtstreeks verhuurd aan een vereniging die hiervoor een kostprijsdekkende huurprijs betaalt.

VFBE ontwikkelt momenteel een leidraad voor de juridische uitgangspunten met betrekking tot de accommodaties die zij in eigendom heeft. In het werkdocument met de (werk)titel “leidraad juridische uitgangspunten vastgoedbedrijf gemeente Enschede” worden de volgende contractvormen en hieraan verbonden overeenkomsten genoemd die binnen de gemeente Enschede met betrekking tot de sportaccommodaties van toepassing zijn:

- Huurovereenkomst (in de zin van 7:230a-bedrijfsruimten en voor onbebouwde grond).
- Opstalovereenkomst (zelfstandig en afhankelijk).
- Erfpachtovereenkomst.

Incidenteel kan gebruik worden gemaakt van gebruiksovereenkomsten of kan besloten worden tot het vervreemden van een gemeentelijk vastgoedobject middels een koopovereenkomst. Er is een checklist ontwikkeld die kan worden gehanteerd in gesprekken met toekomstige contractpartijen om te komen tot de beste juridische oplossing. In het juridische document wordt vervolgens ook nog ingegaan op fiscale aspecten en belangrijke wet- en regelgeving bij vastgoeduitgifte. Bij wet- en regelgeving worden concreet genoemd het Didam-arrest, de Wet Bibob, het Staatssteunvraagstuk en de Wet Markt en Overheid.

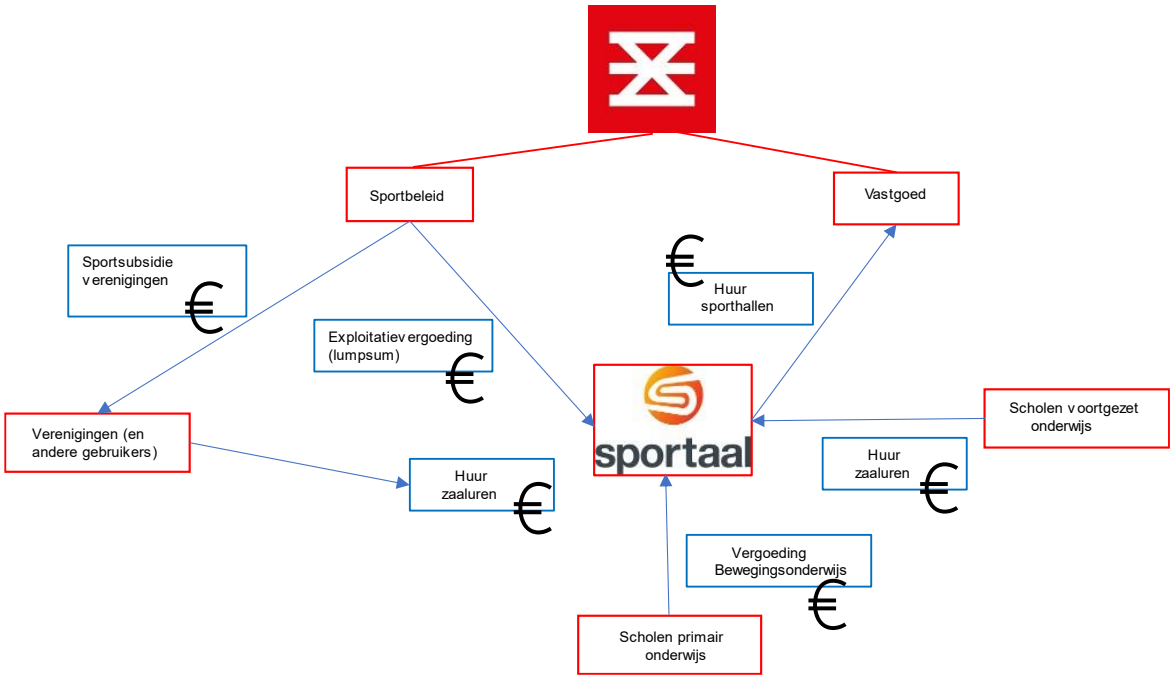
Huurovereenkomsten horeca

Momenteel is sprake van vier horecavoorzieningen in sporthallen waarvoor huurovereenkomsten zijn afgesloten tussen Sportaal en een horecaondernemer. Hierin is onder meer vastgelegd dat de ondernemer een huursom betaald. In de overeenkomst worden met name afspraken gemaakt over onderhoud, inventaris en wettelijke verplichtingen c.q. aansprakelijkheid en slechts in zeer beperkte mate over exploitatie-inhoudelijk zaken zoals openstellingstijden en assortiment. Sportaal dient er (vanuit de concessieovereenkomst) zorg voor te dragen dat de horecavoorzieningen bemenst worden en ook voor de juridische constructie waaronder de horeca-exploitatie plaats vindt. De horecavoorzieningen behorende bij de

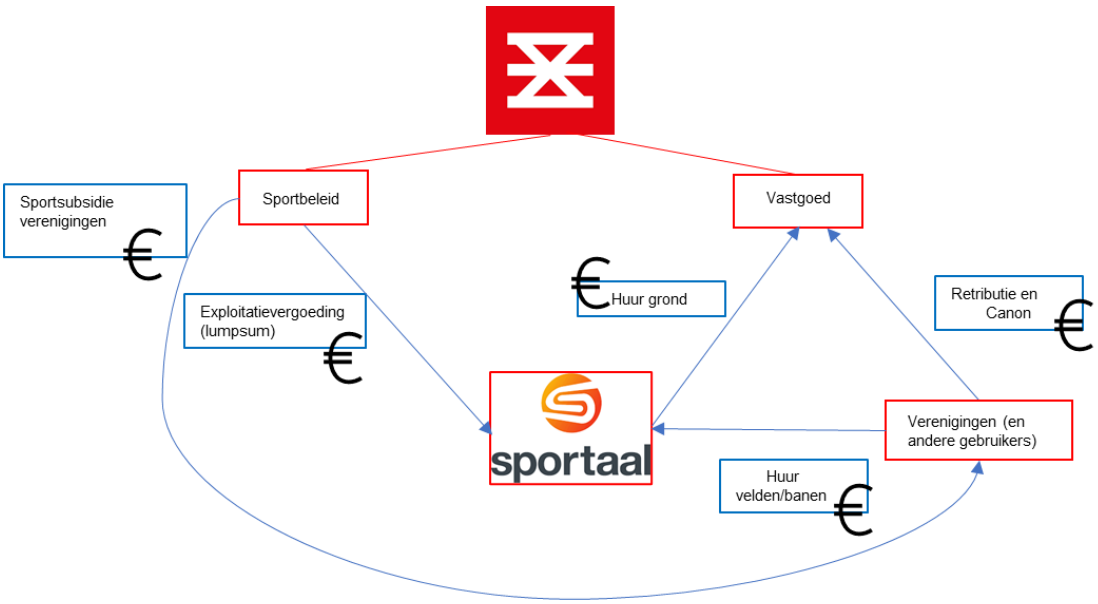
buitensportaccommodaties worden altijd door de hoofdhuurder van het betreffende sportpark, die meestal ook eigenaar is van de kantine, geëxploiteerd.

6.3 Geldstromen huidige situatie

Voor de sporthallen geldt een andere financieringsconstructie dan bij de gymzalen en de sportzalen. Bij de gymzalen en de sportzalen is, zoals beschreven in het vorige hoofdstuk, een prominente rol weggelegd voor de afdeling OHV en de vergoeding bewegingsonderwijs zoals deze van Rijkswege wordt verstrekt aan de gemeente Enschede. Dit is bij de sporthallen in veel minder mate het geval. Ook de buitensportaccommodaties kennen andere geldstromen. In onderstaande figuren zijn de geldstromen voor de sporthallen en buitensportorganisaties weergegeven. Daarbij dient op voorhand te worden opgemerkt dat er sprake is van uitzonderingen die niet in de figuren zijn weergegeven. Hiervoor wordt verwezen naar de matrices zoals opgenomen bij de rapportage van deel 1 van het sportaccommodatiebeleid.

Figuur 3: huidige geldstromen sporthallen

Figuur 4: huidige geldstromen buitensportaccommodaties

In de huidige situatie betaalt Sportaal voor de sporthallen een kostprijsdekkende huur aan VFBE. Voor VFBE dekt dit volledig hun eigenaarslasten, waaronder de kapitaallasten en het eigenaarsdeel van het onderhoud. Sportaal verhuurt de sporthallen, vrijwel uitsluitend voor maatschappelijke tarieven, aan verenigingen, maatschappelijke organisaties en voortgezet onderwijs. Voor het primair onderwijs, dat van enkele sporthallen gebruik maakt, vindt verrekening plaats tussen Sportaal en OHV.

Voor de buitensport is de situatie afwijkend in die zin dat Sportaal eigenaar is van de velden. Sportaal huurt de grond van VFBE en verhuurt de velden voor maatschappelijke tarieven (per maand) door aan de gebruikers. Sporadisch vindt op de kunstgrasvelden incidenteel gebruik plaats waarmee Sportaal extra inkomsten kan genereren. Voor opstallen op de sportparken die in eigendom zijn van verenigingen heeft VFBE, zoals eerder in deze notitie aangegeven, rechten van opstal gevestigd en in een aantal gevallen rechten van erfpacht. Hiervoor ontvangt VFBE retributies en canons. In enkele gevallen ligt het eigendom van opstallen bij VFBE of Sportaal. In het eerste geval verhuurt VFBE dit aan Sportaal die het dan vervolgens doorverhuurt aan de verenigingen, in het tweede geval verhuurt Sportaal het rechtstreeks aan de vereniging. Deze verhuurconstructies van opstallen in eigendom van VFBE of Sportaal komen sporadisch voor en zijn, zoals eerder aangegeven, niet in bovenstaande figuur opgenomen.

In het werkdocument “leidraad juridische uitgangspunten vastgoedbedrijf gemeente Enschede” wordt aangegeven dat het huidige rekenmodel voor het berekenen van kostprijzen voornamelijk is gericht op nieuwbouw van accommodaties en veel minder geschikt is voor de verhuur van gronden en het uitgeven van erfpacht- en opstalrechten. Het vastgoedbedrijf gaat een speciaal kostprijsdekkend huurprijsmodel voor gronden en zakelijke rechten introduceren waarmee het de werkelijke kosten dekt. Het gaat dan om het vaststellen van de kostprijs voor:

- De canon van de huidige erfpachtrechten.
- De retributie van de huidige (veelal afhankelijke) opstalrechten (vooral hier ligt een relatie met de huurovereenkomsten tussen Sportaal en de betreffende houder van het opstalrecht (meestal een vereniging)).
- De verhuurde grond.

Het voorgaande zal leiden tot aanpassingen van de hoogte van canons, retributies en huurprijzen. Het algemene juridische advies is om aanpassingen volgens de nieuwe berekeningsmethode in overleg met de wederpartij door te voeren. Indien de wederpartij niet instemt (bijvoorbeeld omdat de wijziging financieel ongunstig uitvalt), dan moeten de bestaande afspraken worden gerespecteerd tot het einde van de contractperiode.

6.4 Voorstel toekomstige situatie governance en geldstromen

6.4.1 Governance

De betrokken partijen zijn over het algemeen positief over de wijze waarop op dit moment het beheer en de exploitatie van de binnensportaccommodaties in de gemeente Enschede is georganiseerd. Voor de binnensportaccommodaties voorziet de “regeling beheer en onderhoud gebouwen” in een duidelijke verdeling van de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de diverse werkzaamheden tussen VFBE en Sportaal. Hiermee ontstaat feitelijk een integrale belegging van alle onderhoudswerkzaamheden omdat aan de gebruikers van de binnensportaccommodaties vrijwel geen verantwoordelijkheden worden toebedeeld met betrekking tot beheer en onderhoud, behoudens het achterlaten van de accommodatie in opgeruimde staat. Sportaal is integraal verantwoordelijk voor het toezicht op de accommodaties, tenzij bij sleutelbeheer deze verantwoordelijkheid contractueel is overgedragen aan een gebruiker. Wij adviseren om de huidige werkwijze met betrekking tot de governance van de binnensportaccommodaties onveranderd te laten.

Voor de buitensportaccommodaties ligt de situatie minder eenduidig vast. Er is geen sprake van een “regeling beheer en onderhoud” en de rolinvulling door de verenigingen is wat prominenter dan bij de binnensportaccommodaties het geval is. Het verdient aanbeveling om eenduidig vast te leggen welke verantwoordelijkheden bij welke partij zijn belegd, al lijkt dit soms vanzelfsprekend. Er zal dan sprake dienen te zijn van een duidelijke markering van de begrenzing van het perceel dat Sportaal huurt van VFBE (“binnen en buiten de hekken”). Buiten het hek is stadsdeelbeheer verantwoordelijk, binnen het hek heeft Sportaal een verantwoordelijkheid voor de governance. Feitelijk is deze verantwoordelijkheid integraal met uitzondering van de volgende aspecten:

- De verantwoordelijkheden voor de hoofdhuurder (een vereniging) zoals vastgelegd in artikel 7.1 van de huurovereenkomst tussen Sportaal en de vereniging die hoofdhuurder is van een buitensportaccommodatie.
- De verantwoordelijkheid voor het beheer en de exploitatie van de opstallen of velden/banen die in eigendom zijn van de verenigingen.
- Het houden van toezicht op het sportpark zoals vastgelegd in de huurovereenkomst.

Vergeleken bij veel andere gemeenten is de verantwoordelijkheid van de buitensportverenigingen wat betreft het beheer en onderhoud van de velden maar vooral ook van de overige voorzieningen die op een sportpark aanwezig zijn relatief beperkt. Dit is voor de gemeente Enschede een bewuste keuze geweest met als doel zelf (via Sportaal) maximale invloed te hebben op de kwaliteit van de sportparken en hierop een uniform niveau te bereiken. Ook voorkomt het grijze gebieden met betrekking tot de verantwoordelijkheidsverdeling tussen Sportaal en de vereniging. Zolang de huidige werkwijze passend blijft bij het geen de gemeente voor ogen heeft adviseren wij om geen aanpassingen te doen in de taakverdeling.

Beleidslijn governance (samengevat):
- De huidige werkwijze bij de binnensportaccommodaties blijft in stand.
- Voor de buitensport worden per sportpark de perceelgrenzen waarbinnen Sportaal verantwoordelijkheden heeft eenduidig vastgelegd.
- De verantwoordelijkheden van de binnen- en buitensportverenigingen blijven onveranderd.

Multifunctioneler gebruik sportparken

Bij de gemeente leeft een sterke wens om de sportparken, binnen nader vast te stellen openingstijden, een zo veel mogelijk open karakter te geven. Zoals eerder aangegeven zijn verenigingen in de huidige situatie al verplicht om de kunstgrasvelden vrij beschikbaar te stellen aan de wijk en ook bij de clusteringsopgave van de sportparken vormt dit, zoals in het vervolg van dit hoofdstuk beschreven, uitgangspunt. Het verdient aanbeveling om nader te onderzoeken hoe het gebruik van de sportparken, en hiermee de maatschappelijke meerwaarde ervan, verbeterd kan worden. Hierbij kan het een optie te zijn om de verenigingen mede verantwoordelijk te maken voor de verhuur en hen ook de mogelijkheid te geven om hier revenuen uit te verwerven. Daarbij dient wel sprake te zijn van spelregels, zoals maatschappelijk gebruik boven commercieel gebruik en een meldingsplicht van het gebruik door derden door de vereniging aan Sportaal.

Een (verdere) intensivering van het multifunctionele gebruik van sportparken stelt, nog meer dan in bestaande situatie, eisen aan het toezicht op de accommodatie. Dit om overlast en vandalisme te voorkomen. De vraag is of verenigingen daar vanuit hun bestaande situatie invulling aan kunnen geven. Tijdens een bijeenkomst met buitensportverenigingen werden hier door een aantal verenigingen vraagtekens bij gezet. In het land zijn goede voorbeelden bekend van de inzet van sportparkmanagers die het houden van toezicht als één van hun taken hebben. Hiervoor dienen dan vanuit de gemeente wel extra middelen voor beschikbaar te worden gesteld. Ook zijn in dit verband landelijk goede ervaringen opgedaan met het situeren van multifunctionele accommodaties op sportparken of het multifunctioneler gebruiken van bestaande opstallen op de sportparken zodat er ook buiten trainings- en wedstrijdtijden bedrijvigheid is op het sportpark hetgeen overlast en vandalisme kan beperken. Op dit laatste aspect wordt ook bij de clusteringsopgave van de sportparken ingezet (zie verder paragraaf 6.4.4).

Beleidslijn multifunctioneler gebruik sportparken (samengevat):
- De sportparken worden zoveel mogelijk opengesteld voor de wijk en multifunctioneel gebruik.
- Er worden keuzes gemaakt met betrekking tot de wijze waarop het realiseren van multifunctionele gebruik van de sportparken mogelijk is. Hierbij kan gedacht worden aan een eigen verantwoordelijkheid voor verenigingen, het inzetten van sportparkmanagers en/of het realiseren van multifunctioneler/intensiever gebruik van de opstallen op de sportparken. De verwachting is gerechtvaardigd dat hier in ieder geval extra middelen voor noodzakelijk zijn.
- Met betrekking tot dit onderwerp wordt de relatie gelegd met de uitgangspunten zoals die al zijn geformuleerd bij de clusteringsopgave van de sportparken.

Juridische uitgangspunten uitgifte vastgoed

De gemeente is momenteel, zoals eerder aangegeven, bezig met het opstellen van een leidraad voor de juridische uitgangspunten voor VFBE bij de uitgifte van vastgoed. In dit werkdocument zijn de verschillende bestaande vormen beschreven (huur, ingebruikgeving, opstal, erfpacht, verkoop) en de voor- en nadelen zijn benoemd. Er is een checklist ontwikkeld voor gesprekken met contractpartijen on te komen tot de beste juridische oplossing. Tevens wordt geconstateerd dat de huidige wijze van kostprijsberekening door VFBE vooral geschikt is voor accommodaties en in minder mate voor de uitgifte van gronden en het vestigen van erfpacht- en opstalrechten. Er wordt gewerkt aan nieuwe calculatiemethodieken.

Verdere uitwerking van het werkdocument vindt momenteel plaats. Er is dus nog geen oplossingsrichting waar een oordeel over gegeven kan worden. In de landelijke praktijk is sprake van diverse juridische oplossingen voor de uitgifte van sportaccommodaties. Wij merken daarbij op dat er geen “beste manier” is maar dat het vooral van belang is dat sprake is van eenduidigheid en aansluiting bij de werkwijze bij een gemeente bij het vaststellen en aanpassen van budgetten en de verdeling van taken en verantwoordelijkheden.

In de situatie in Enschede is het feit dat VFBE een gesloten product is sterk richtingbepalend voor de juridische invulling van de governance van de sportaccommodaties. Hierdoor dient bijvoorbeeld de grond waarop de sportparken zijn gesitueerd (kostprijsdekkend) te worden verhuurd aan een partij (in dit geval Sportaal) die een exploitatiebijdrage ontvangt waardoor het mogelijk is om de velden op die grond tegen maatschappelijke tarieven te verhuren aan verenigingen. Vanwege het feit dat de beleidslijn is dat de opstallen op de sportparken in eigendom zijn van verenigingen, ligt in het verlengde van het voorgaande het vestigen van een recht van opstal hierop voor de hand. Zoals eerder is opgemerkt, en zoals uit de matrices die zijn opgesteld op basis van de uitgevoerde inventarisatie (deel 1 van het sportaccommodatiebeleid) is af te lezen, zijn er uitzonderingen waarbij VFBE of Sportaal eigenaar is van opstallen en die weer doorverhuren of dat er voor deze objecten sprake is van rechten van erfpacht. Uit de juridische notitie die door de VFBE wordt opgesteld is af te leiden dat streven is om op termijn (op natuurlijke momenten, dus bij het aflopen van overeenkomsten) over te gaan naar een geüniformeerde situatie waarbij eigenlijk voor de opstallen nog uitsluitend sprake is van rechten van opstal (gebruiksafhankelijk en afhankelijk van de huurovereenkomst tussen de houder van het recht van opstal en Sportaal). Wij vinden dit een goede lijn.

Beleidslijn juridische uitgangspunten uitgifte vastgoed (samengevat):

- De beleidslijn zoals weergeven in het gemeentelijk werkdocument “leidraad voor de juridische uitgangspunten voor VFBE bij de uitgifte van vastgoed” wordt gevolgd en verder uitgewerkt.
- Uniformering van juridische contractvormen en het ontwikkelen van een verbeterde methodiek voor het berekenen van een kostprijsdekkende huur, zodat VFBE daadwerkelijk als een “gesloten product” kan worden beschouwd, zijn hierbij belangrijke elementen.

6.4.2 Geldstromen

Bij veel grote gemeenten zoals Enschede (die beschikken over een Sportbedrijf) is het niet eenvoudig de eerder in dit hoofdstuk beschreven en gevisualiseerde geldstromen die betrekking hebben op realisatie en exploitatie van sportaccommodaties met elkaar in balans te brengen en te houden. Op basis van de beschikbare informatie kan niet eenduidig worden vastgesteld of de verschillende geldstromen op dit moment voor wat betreft de gemeentelijke sportaccommodaties in de gemeente Enschede met elkaar in balans zijn. In gesprekken met de diverse betrokkenen wordt aangegeven dat de overtuiging bestaat dat dit op dit moment wel het geval is. Indien dit daadwerkelijk door partijen wordt onderschreven adviseren wij dit moment te markeren en de huidige budgetten als basis te nemen voor de verdere ontwikkelingen. Daarbij worden de geldstromen voor de gymzalen en sportzalen aangepast conform het in hoofdstuk 2 (“bewegingsonderwijs”) gepresenteerde voorstel. Dit betreft een budgettair neutrale maatregel.

De belangrijkste uitdaging op het gebied van de geldstromen is om de budgetten ook in de toekomst met elkaar in balans te houden. Daarbij is het met name van belang dat de lumpsum exploitatievergoeding die Sportaal ontvangt bij veranderende omstandigheden passend blijft bij de opdracht die zij hebben. Indien de opdracht verandert dient de exploitatievergoeding te worden aangepast. De dekking hiervoor dient binnen het budget van de Afdeling Strategie en Beleid Sociaal Domein te worden gevonden.

De huidige Lumpsum vergoeding aan Sportaal voor het onderdeel “accommodaties” kent 4 componenten: sport, accommodaties, zwembad en organisatie. Het verdient aanbeveling om in deze indeling een budgettair neutrale aanpassing aan te brengen en de vergoeding in de toekomst op te bouwen uit de volgende componenten:

- Huur accommodaties: Deze component heeft de omvang van de werkelijke huur die Sportaal voor de accommodaties betaalt aan VFBE. De reden om dit als aparte component op te nemen is dat Sportaal hier geen invloed op heeft en de omvang hiervan door hen als gegeven dient te worden beschouwd.
- Exploitatie accommodaties: Deze component betreft het cumulatieve exploitatieresultaat van alle sportaccommodaties die door Sportaal worden geëxploiteerd. Hiervoor is per accommodatie derhalve inzicht nodig in de inkomsten en de kosten. Ook dient eenduidigheid te bestaan over de kosten die wel en de kosten die niet worden toegerekend.
- Centrale organisatie: Deze component betreft de niet aan de exploitatie van de individuele sportaccommodaties toegerekende kosten. Het betreft dus feitelijk de “overhead”[6].

Ongewijzigde opdracht Sportaal

Zolang er geen wijzigingen optreden in het accommodatiebestand dat door Sportaal wordt geëxploiteerd blijft de exploitatievergoeding die zij ontvangen in principe ongewijzigd, behoudens de jaarlijkse indexering. Dit betekent dat zij veranderingen in het gebruik van de accommodaties (en hiermee een verandering van de omzet) of stijging van exploitatiekosten op dienen te vangen binnen de exploitatie van de accommodaties of binnen de overhead-organisatie. Hierbij is het van belang dat de indexering van de huurbedragen die Sportaal aan VFBE betaalt gelijk is aan de indexering van de exploitatievergoeding die zij ontvangen.

Opgemerkt dient te worden dat het voor Sportaal slechts in zeer beperkte mate mogelijk is om door hen aan gebruikers in rekening gebrachte tarieven aan te passen en op deze wijze eventuele kostenstijgingen door te belasten aan de gebruikers. Het merendeel van de gebruikers van de binnen- en buitensportaccommodaties betreft namelijk gebruikers waarvoor maatschappelijke tarieven gelden die door de gemeente Enschede worden vastgesteld. Indien de kostenstijgingen (zoals bijvoorbeeld personeel en energie) hoger zijn dan de indexering van de maatschappelijke tarieven, de vergoedingen voor bewegingsonderwijs en de exploitatievergoeding zal Sportaal derhalve oplossingen moeten vinden binnen de bedrijfsvoering van de accommodaties of de centrale organisatie (kostenbesparing).

Gewijzigde opdracht Sportaal

Op het moment dat wijzigingen optreden in het accommodatiebestand dat door Sportaal van VFBE wordt gehuurd en door hen wordt geëxploiteerd dient in de regel een aanpassingen van de exploitatievergoeding plaats te vinden. De wijziging van de opdracht aan Sportaal kan bestaan uit:

- Het toevoegen of juist vervallen van een accommodatie.
- Het functioneel renoveren (in aard en/of omvang aanpassen) of verduurzamen van een accommodatie.

In dit geval dient voor de nieuwe of aangepaste accommodatie een businesscase te worden opgesteld waaruit de volgende aspecten duidelijk worden:

- Leidt de wijziging van de opdracht tot een verandering van de totale omvang van de kostprijsdekkende huur die Sportaal aan VFBE dient te voldoen? In dat geval dient dit effect één op één te worden verdisconteerd in de (nieuwe) component “huur accommodaties” van de exploitatievergoeding die Sportaal van de gemeente ontvangt.
- Wat is het exploitatieresultaat van de nieuwe of vervallen accommodatie of wat is het effect van de functionele renovatie of verduurzaming op het exploitatieresultaat van de betreffende accommodatie? Dit effect dient te worden verdisconteerd in de exploitatievergoeding die Sportaal van de gemeente ontvangt.

Het initiatief voor een aanpassing in het accommodatiebestand (nieuwbouw of aanpassing functionaliteit) dient derhalve altijd te komen vanuit Cluster Strategie en Beleid Sociaal Domein. Alvorens het besluit kan worden genomen tot het functioneel renoveren of nieuwbouwen van een accommodatie dient tussen VFBE en Cluster Strategie en Beleid Sociaal Domein overeenstemming te worden bereikt waarbij bepalend is of de beleidsafdeling in staat is om het extra benodigde budget (voor

[6] Overwogen kan ook nog worden om alle kosten van Sportaal toe te rekenen aan de individuele accommodaties die zij exploiteren zodat er geen sprake meer is van een component overhead.

een verhoging van de exploitatievergoeding aan Sportaal) te genereren. Ook indien aanpassing van de opdrachtenportefeuille van Sportaal leidt tot een gunstig effect op de jaarlast dient dit te worden gemarkeerd en dient dit te leiden tot een korting op de door Sportaal ontvangen exploitatievergoeding.

Duurzaamheidsinvesteringen worden geïnitieerd vanuit VFBE maar de consequenties voor de jaarlast van de sportaccommodaties (in de regel hogere kostprijsdekkende huur en lagere energiekosten), en dus voor de vergoeding van beleid aan Sportaal, dienen eerst inzichtelijk te worden gemaakt door middel van een businesscase. Eventueel benodigde budgetten dienen te worden gevonden en te worden verdisconteerd in de exploitatievergoeding aan Sportaal. Ook een eventuele besparing op de jaarlast als gevolg van verduurzamingmaatregelen dient te worden verdisconteerd in de exploitatievergoeding aan Sportaal. Ook bij duurzaamheidsmaatregelen is een optimale afstemming tussen VFBE en Cluster Strategie en Beleid Sociaal Domein van de gemeente Enschede derhalve van het allergrootste belang.

Beleidslijn geldstromen (samengevat):

- De absolute omvang van de huidige budgetten/geldstromen wordt als basis genomen. Er wordt een budgettair neutrale maatregel doorgevoerd door het aanpassen van de geldstromen voor het bewegingsonderwijs voor de gymzalen en sportzalen zoals voorgesteld in hoofdstuk 2. De indexering van de exploitatievergoeding aan Sportaal wordt gelijkgesteld aan de indexering van de kostprijsdekkende huur die Sportaal aan VFBE betaalt.
- De opbouw/samenstelling van de exploitatievergoeding die Sportaal ontvangt voor het exploiteren van de sportaccommodaties wordt (budgettair neutraal) aangepast. De vergoeding bestaat dan uit de componenten “huur accommodaties”, “exploitatie accommodaties” en “centrale organisatie”.
- Alvorens nieuwe accommodaties aan de opdracht van Sportaal worden toegevoegd of onttrokken, of op het moment dat functionele aanpassingen aan of verduurzaming van bestaande accommodaties uit de opdrachtportefeuille van Sportaal plaats vindt, dienen de financiële effecten inzichtelijk te worden gemaakt en dient de exploitatievergoeding te worden aangepast. Indien het leidt tot een verhoging van deze vergoeding dan dient op voorhand budget te worden gevonden binnen de Cluster Strategie en Beleid Sociaal Domein. Hiervoor is intensief contact tussen “beleid” en “VFBE” noodzakelijk.

6.4.3 Maatschappelijke tarieven en subsidies

De sportverenigingen betalen maatschappelijke tarieven voor de huur van een bepaald type veld, baan, ruimte in een binnensportaccommodatie of de inzet van een vakleerkracht of combinatiefunctionaris. Het is niet mogelijk om te bepalen of de maatschappelijke tarieven zoals deze worden gehanteerd binnen de gemeente Enschede marktconform zijn. De maatschappelijke tarieven voor de huur van sportaccommodaties zijn namelijk in de meeste gemeenten historisch bepaald en de verschillen tussen gemeenten zijn aanzienlijk. De absolute hoogte van maatschappelijke tarieven wordt onder meer bepaald door:

- De politieke signatuur van een gemeente (dienen sportaccommodaties voor iedereen laagdrempelig toegankelijk te zijn of is een substantiële mate van profijtbeginsel acceptabel?).
- De draagkracht van de inwoners van de betreffende gemeenten (wat is bijvoorbeeld het gemiddelde inkomensniveau c.q. de koopkracht).
- De vraag of en op welke wijze sportverenigingen worden gesubsidieerd, bijvoorbeeld zoals in de gemeente Enschede het geval is door middel van een sportsubsidie op basis van het aantal leden.

De gemeente Enschede staat aan de vooravond van een herijking van de subsidieverordening sport. Daarbij zal in belangrijkere mate zal worden gesubsidieerd op de (brede) maatschappelijke meerwaarde van een vereniging en in mindere mate op het aantal leden. Uitgangspunt is dat de herijking een budgettair neutraal karakter heeft: de totale omvang van de subsidie die voorafgaand aan de herijking aan de sportverenigingen wordt verstrekt is gelijk aan de totale subsidie na doorvoering van de herijking. Dit betekent dat bepaalde verenigingen voordeel zullen ondervinden en andere verenigingen nadeel. Of dit leidt tot verenigingen die de tarieven niet meer kunnen opbrengen zonder dat sprake is van vraaguitval is nog onduidelijk.

Beleidslijn maatschappelijke tarieven (samengevat):

- De huidige maatschappelijke tarieven blijven in stand. Deze zijn opgenomen in bijlage 6. De marktconformiteit van deze tarieven kan, vanwege de grote verschillen tussen gemeenten, niet worden bepaald. De tarieven in Enschede zijn historisch bepaald en als passend beoordeeld voor de situatie in de gemeente. In ieder geval hebben verenigingen hier hun financiële bedrijfsvoering op afgestemd.
- Binnen deze financiële bedrijfsvoering is de sportsubsidie een inkomstenbron voor de verenigingen. De subsidieverordening sport wordt momenteel herijkt. Na invoering van de nieuwe subsidieverordening dient te worden bepaald wat dit voor consequenties heeft voor verenigingen en op welke wijze hiermee wordt omgegaan.

6.4.4 Horeca

De horecavoorziening van binnensportaccommodaties is in toenemende mate onderwerp van gesprek bij gemeenten. Het blijkt in de praktijk steeds minder eenvoudig te zijn om een externe partij te vinden die een dergelijke opdracht ter hand wil nemen. Uiteraard is dit wel afhankelijk van de aard en omvang van de accommodatie en het gebruik en hieruit volgend de mogelijkheid om een verdienmodel te realiseren. Indien een sportaccommodatie wordt geëxploiteerd door een (landelijk opererende) marktpartij is dit vraagstuk eenvoudig op te lossen omdat de betreffende partij in de regel de voorkeur heeft de exploitatie van de horecavoorziening zelf ter hand te nemen om op deze wijze optimaal aan te kunnen sluiten bij het primaire product (het gebruik van de sportaccommodatie). Dit is echter in Enschede niet het geval.

Behalve exploitatie van de horeca door de exploitant en verpachting kunnen nog andere varianten worden onderscheiden die ook in Enschede kunnen worden overwogen:

- Exploitatie van de horecavoorzieningen van de sporthallen door Sportaal. Door Sportaal wordt aangegeven dat dit niet hun voorkeur heeft vanwege het feit dat zij dit niet als hun specifieke expertise beschouwen. Ook kan dit worden beschouwd als een voor een overheidsbedrijf minder voor de hand liggende taak.
- Exploitatie van de horecavoorzieningen van de sporthallen door één vereniging. Indien er binnen een sporthal sprake is van één vereniging die kan worden beschouwd als hoofdhuurder en deze vereniging ook door andere gebruikers als zodanig wordt erkend kan met deze vereniging worden verkend of zij de exploitatie van de horeca ter hand zouden kunnen nemen en onder welke voorwaarden. Belangrijk aandachtspunt is dan onder meer de bemensing van de bar op momenten dat andere verenigingen gebruik maken van de sporthal, ook op tijdstippen dat de omzetverwachting relatief beperkt is.
- Exploitatie van de horecavoorzieningen van de sporthallen door meerdere verenigingen gezamenlijk. Een dergelijke construct biedt verenigingen de mogelijkheid om op en rondom momenten dat hun leden gebruik maken van de sporthal extra inkomsten te genereren. Hoewel ook goede voorbeelden bekend zijn blijkt in veel gevallen dat het voor bepaalde verenigingen niet eenvoudig is zorg te dragen voor de bemensing van de bar en dat er erg goede afspraken moeten worden gemaakt tussen de verenigingen onderling (over zaken zoals registratie omzet en verbruik, inkoop, beheer van de bar, etc.) om problemen en conflictsituaties te voorkomen.

Geadviseerd wordt om waar mogelijk de huidige situatie van verpachting van horecavoorzieningen voort te zetten. Mogelijk kan de huurovereenkomst in de toekomst nog wat worden aangescherpt om een betere aansluiting bij de exploitatie van de sporthal te realiseren. In algemene zin kan namelijk worden gesteld dat een (niet door een marktpartij geëxploiteerde) sporthal het best af is met een horeca die wordt geëxploiteerd door een goede pachter. Zoals aangegeven is het echter in toenemende mate een probleem een dergelijke ondernemer te vinden. Mocht dit in de toekomst in Enschede onverhoopt inderdaad niet meer mogelijk blijken dan adviseren wij om een afweging te maken tussen het ter hand nemen van de exploitatie door Sportaal of door één vereniging die als hoofdhuurder van de accommodatie kan worden beschouwd. De realiteitswaarde van deze laatste optie wordt uiteraard bepaald door het daadwerkelijk beschikbaar zijn van een dergelijke vereniging. Door Sportaal wordt op voorhand aangegeven dat in het geval de verantwoordelijkheid voor de horecaexploitatie bij Sportaal wordt belegd gebruik gaat worden gemaakt van vendingmachines. Dit vanwege de (te) hoge personeelskosten.

Beleidslijn horeca sporthallen (samengevat):

- De huidige situatie van verpachting van de horecavoorzieningen in de sporthallen wordt voortgezet, mogelijk kunnen huurovereenkomsten in de toekomst nog worden verbeterd.
- Indien dit in de toekomst niet meer mogelijk blijkt te zijn worden alternatieven onderzocht. Hierbij komen exploitatie door Sportaal (vendingmachines) of door één prominente gebruiker van de sporthal het meest in aanmerking.

6.4.5 Clustering sportparken

Momenteel wordt in Enschede uitvoering gegeven aan een clusteringsopgave voor een aantal sportparken. Hierbij worden vijf sportparken gesloten en drie nieuwe sportparken ontwikkeld. Voor de drie clusteringslocaties worden haalbaarheidsonderzoeken uitgevoerd naar de realisatie van duurzame en toekomstbestendige sportaccommodaties met op twee clusterlocaties een Multifunctionele Sportaccommodatie (MFSA). De clustering heeft consequenties voor de governance en de geldstromen. De uitgangspunten op dit gebied zijn inmiddels door de gemeente geformuleerd:

- De gemeente is als eigenaar van de grond de opdrachtgever en financier van de bouw en wordt eigenaar van de MFSA. Er wordt een demarcatielijst opgesteld welke onderdelen door de gemeente worden gefinancierd en welke onderdelen door de verenigingen zelf bekostigd worden.
- De gemeente verhuurt het totale MFSA-gebouw aan Sportaal. Sportaal fungeert in navolging van andere sportaccommodaties als exploitant. Gemeente en Sportaal bepalen de demarcatie van kosten en verantwoordelijkheden met betrekking tot exploitatie en onderhoud. Hierbij geldt in ieder geval dat Sportaal geen verantwoordelijkheden heeft buiten de hekken van het sportpark.
- De verenigingen organiseren zich in een beheerstichting die huurder wordt van het MFSA-gebouw en de velden. Sportaal maakt afspraken met de beheerstichting over de demarcatie van kosten en verantwoordelijkheden met betrekking tot exploitatie en onderhoud. Er wordt een huurovereenkomst opgesteld tussen Sportaal en de beheerstichting voor het hele sportpark en een onderhuurovereenkomst die verbonden is aan het MFSA-gebouw.
- De gemeente (VFBE) brengt een kostprijsdekkende huur voor de MFSA in rekening bij Sportaal. Sportaal brengt een deel van deze huur in rekening bij beheerstichting waarbij nog nader dient te worden bepaald hoe hoog deze huur is. Het verschil tussen de kostprijsdekkende huur en de huur die Sportaal in rekening brengt aan de beheerstichting wordt via de exploitatiebijdrage door de gemeente vergoed aan Sportaal.
- De clusteringslocaties vervullen een ontmoetingsfunctie en zijn overdag toegankelijk voor wijkbewoners. Er wordt ruimte geboden aan maatschappelijke partners die het park of de gebouwen willen huren op bepaalde momenten. Sportaal wordt naar verwachting verantwoordelijk voor deze (incidentele) verhuur. Het is ook nog een optie om deze laatste verantwoordelijkheid bij de beheerstichting te beleggen waarbij voor de incidentele verhuur dan wel goedkeuring door Sportaal nodig.

Duidelijk is dat de clustering van de sportparken consequenties heeft voor de governance en de geldstromen van de buitensportaccommodaties. Met name de taakverdeling tussen Sportaal en de beheerstichting met betrekking tot de exploitatie van het MFSA-gebouw is een nieuwe situatie die af zal wijken van de huidige werkwijze bij de buitensportaccommodaties. De demarcatie tussen VFBE en Sportaal ligt naar verwachting in lijn met de “regeling beheer en onderhoud gebouwen” bij de binnensportaccommodaties.

Ook de financiële consequenties dienen inzichtelijk te worden gemaakt waaronder het “maatschappelijke tarief” voor de verhuur door Sportaal van het MFSA-gebouw aan de beheerstichting. Last but not least dienen ook tussen de verenigingen die deel uitmaken van de beheerstichting eenduidige inhoudelijke en financiële afspraken te worden gemaakt over de huur- en de exploitatie van het MFSA-gebouw maar ook over de velden en de overige onderdelen van het sportpark. Dit alles zal binnen het project “clustering van de sportparken” verder moeten worden uitgewerkt.

6.5 Beleidsregels publieke taak leningen en garanties gemeente Enschede (2018)

In deze beleidsregels zijn de spelregels voor het verstrekken van leningen en garantstellingen door de gemeente Enschede vastgelegd. Sportverenigingen voldoen (in de regel) aan de criteria die zijn gesteld aan rechthebbenden. De belangrijkste criteria voor sportverenigingen zijn:

- De investering moet bijdragen aan het gemeentelijk beleid en het openbaar belang.

- Een lening of garantstelling is essentieel voor het voortbestaan of in voldoende mate kunnen functioneren van de aanvrager (functionaliteitscriterium).
- De organisatie kan de investering niet zelf kan financieren of geen lening of garantstelling krijgen bij een financiële instelling (vangnetcriterium).
- Een samenwerking met de Stichting Waarborgfonds voor de Sport (SWS) is een voorwaarde.
- Het minimale bedrag voor een lening of garantstelling is € 7.500,-. Bij een bedrag hoger dan € 250.000,- geldt dat de gemeenteraad beslist.

De beleidsregels van de gemeente Enschede voor wat betreft leningen en garanties liggen in lijn met het beleid in veel andere gemeenten en passen bij de situatie waarbij de gemeente geen eigenaar is van de opstallen. Vanwege het feit dat de gemeente geen eigenaar is van de meeste kleed- en clubaccommodaties ligt het niet voor de hand om als gemeente te investeren in deze voorzieningen. De gemeente Enschede en Sportaal constateren echter in toenemende mate dat verenigingen problemen hebben om investeringen in hun accommodaties te doen en dat ook de mogelijkheden die de beleidsregels leningen en garanties van de gemeente Enschede bieden, niet altijd toereikend zijn.

Deze situatie sluit aan bij een landelijke ontwikkeling waarbij verenigingen steeds meer problemen ondervinden om de kosten te kunnen dragen van onderhoud, renovatie of vervangende nieuwbouw van hun opstallen. Deze ontwikkeling zal nog versterkt worden indien in mindere mate gebruik kan worden gemaakt van de BOSA-regeling of deze regeling zelfs zou ophouden te bestaan. Dit leidt bij sommige gemeenten tot overname van het eigendom van deze opstallen (al dan niet onder de noemer van een deprivatisering) of realisatie en verhuur van nieuwe clubgebouwen in eigendom van de gemeente. Vervolgens verhuurt de gemeente de opstallen aan de vereniging. In de regel is de kans gering dat een vereniging een kostprijsdekkende huur kan opbrengen waardoor het voor de gemeente dus geen kostenneutrale operatie betreft. Op het moment dat de gemeente Enschede ook in de toekomst geen eigenaar wil zijn van clubaccommodaties (met uitzondering van de MFSA-gebouwen) ligt het doen van investeringen in accommodaties van derden niet voor de hand.

Indien de gemeente toch bereid is een grotere rol te spelen bij investeringen in clubaccommodaties dan in de huidige situatie met de leningen en garanties het geval is, maar geen eigendomspositie wil verwerven, staat uiteindelijk het subsidieinstrumentarium nog open. Op deze wijze is het mogelijk om deze rol van de gemeente beleidsmatig vast te leggen en niet op basis van eenmalige afwegingen te besluiten om al dan niet een bijdrage te leveren en op deze wijze precedentwerking te creëren. Toch zal het ook met een subsidieregeling lastig zijn om precedentwerking te voorkomen. Wat je voor de ene vereniging doet zou onder gelijke omstandigheden (op termijn) ook voor een andere vereniging gedaan moeten worden. Indien een subsidieregeling voor investeringen in sportaccommodaties voor de gemeente Enschede een bespreekbare optie is zou voor de volgende route worden gekozen:

- Bepalen of de vereniging in staat is om een investering te doen met een BOSA-subsidie, eigen middelen, een eigen lening of een lening of garantstelling vanuit de gemeente Enschede (conform de huidige beleidsregels).
- Als dit niet haalbaar blijkt te zijn dan als gemeente een subsidie verlenen om het leningsdeel te beperken tot een (voor SWS) acceptabel niveau.

Uiteraard dienen verenigingen in alle gevallen aan eisen te voldoen die nu ook al voor een belangrijk deel in de beleidsregels leningen en garanties zijn vastgelegd. Het behoeft geen betoog dat een dergelijke subsidieregeling extra budget vergt ten opzichte van de huidige situatie met betrekking tot de clubaccommodaties.

Bijlage 1 Korte beschrijving partijen

VFBE Vastgoed: vervult de rol van eigenaar, verhuurder, aanbieder en beheerder van het gemeentelijk vastgoed (gronden en panden). VFBE is het bedrijfseconomisch geweten voor het vastgoed van de gemeente en maakt vanuit die rol afwegingen op basis van risico, rendement en kwaliteit. Het vastgoedbedrijf zorgt voor een optimale balans tussen het financieel en maatschappelijk rendement. Het financieel rendement is daarbij primair de verantwoordelijkheid van het vastgoedbedrijf. Het maatschappelijk rendement wordt bepaald door de beleidsafdelingen. VFBE stelt zich neutraal op tegenover beleidsdoelstellingen. Voor nieuwe toevoegingen aan de vastgoedportefeuille moet altijd integrale dekking zijn. VFBE speculeert niet met vastgoed en verstrekt geen subsidies. Elk jaar wordt een jaarplan opgesteld. Het vastgoedbedrijf fungeert als een gesloten product binnen de gemeente Enschede. Alle kosten moeten dus gedekt worden uit de huuropbrengsten. Er wordt dan ook kostprijsdekkend verhuurd.

Er ligt een beleidskader met als kernpunten:
- Vastgoed in gemeentelijk eigendom levert een bijdrage aan doelen van de stad
- Regie op vastgoed is een samenspel tussen de beleidsafdelingen en het vastgoedbedrijf
- Vastgoed dat de gemeente bezit wordt zo optimaal mogelijk benut, bezet en beheerd
- Al het vastgoed is energieneutraal in 2040
- Het vastgoedbedrijf is transparant over financiën en afwegingen

In dit beleidskader zijn spelregels vastgelegd omtrent samenwerking, mutaties in de portefeuille, financiële systematiek, onderhoud en (planning) verduurzaming. Tevens benoemt het de volgende taken en verantwoordelijkheden van VFBE. Het vastgoedbedrijf is verantwoordelijk voor het duurzaam verhuren, in stand houden, afstoten, aanhuren en zo nodig verwerven van gemeentelijk vastgoed voor het uitvoeren van beleidstaken en het huisvesten van gemeentelijke diensten. Onder de verantwoordelijkheden vallen in ieder geval:
- Integraal inzichtelijk maken van vraag en aanbod, bewerkstelligen van synergie tussen beleidsafdelingen, signaleren van knelpunten en het benoemen van oplossingsrichtingen.
- Afstemmen met beleidsafdelingen over toekomstvisie ten aanzien van vastgoed.
- Advisering aan beleidsafdelingen en het bij huisvestingsvraagstukken aan de voorkant meedenken.
- Verzorgen van managementinformatie over de prestatie van het vastgoed.
- Rapporteren over het vastgoed naar gebruiker, beleid, management, bestuur en raad.
- Opstellen onderhoudsplannen en bepalen benodigd budget.
- Verwerken van mutaties in de vastgoedportefeuille (huren, kopen en verkopen) en het onderhouden van contacten die hiervoor noodzakelijk zijn.
- Het uitvoeren van projectmanagement van vastgoedprojecten en vastgoedadvisering.

Beleidsafdeling Sport: zorgt voor sportbeleid waarmee de gemeentelijke ambities worden ondersteund (gezondheid, maatschappelijke functies, talentontwikkeling, versterken verenigingskracht, bevorderen van gezonde leefstijl, zorgen voor duurzame en toekomstbestendige sportaccommodaties en verenigingen – Sportnota). Sportnota bepaalt de kaders voor de uitvoering gemeentelijk sportbeleid. De beleidsafdelingen bepalen welke behoefte er is aan welk vastgoed. Afdeling sportbeleid geeft waar nodig aan welke eigendomspositie de voorkeur heeft: gemeente versus recht van opstal. De beleidsafdeling kan bepalen op welke wijze de huur in rekening wordt gebracht. De huur kan door het vastgoedbedrijf aan de gebruiker worden gefactureerd of intern worden verrekend. Het te voeren accommodatiebeleid en de ontwikkelingen binnen de portefeuille (in geval van sport o.a. de clustering van sportparken, wie huurder) wordt door het vastgoedbedrijf met de betrokken beleidsafdelingen besproken in de jaaroverleggen. De beleidsafdelingen hebben veelal een subsidierelatie met de gebruiker van het vastgoed.

Net als de meeste andere gemeenten heeft Gemeente Enschede een algemeen belangbesluit genomen dat de exploitatie van sportaccommodaties plaats vindt in het algemeen belang. Voor andere (economische) activiteiten dient Sportaal een marktconforme prijs in rekening te brengen. Voor zover passend staat het Sportaal vrij om invulling te geven aan activiteiten en evenementen.

Taken en verantwoordelijkheden Beleidsafdeling Sport:

- Gemeente wil zich als organisatie ontwikkelen tot een regieorganisatie en daar waar mogelijk uitvoerende taken uitbesteden. De gemeente Enschede behoudt haar regisseurstaak op het gebied van sport (strategisch, beleidsmatig, opdrachtgeversrol). Deze taak is belegd binnen het Cluster Strategie en Beleid Sociaal Domein. Dit principe past bij de ambitie van de gemeente om door te ontwikkelen naar een wendbare en efficiënte organisatie
- Beleidsbepaler
- Effectiviteit projecten meten
- Uit de haalbaarheidsstudie “clustering van sportparken” komt naar voren dat gemeentelijke sturing op samenwerking en kruisbestuiving tussen de sportverenigingen nodig is
- Gemeente formuleert de uitgangspunten voor de gemeentelijke sportaccommodaties
- Inzicht houden in welke accommodaties renderen en welke minder goed
- De gemeente is financieel verantwoordelijk voor nieuwbouw, vervangende nieuwbouw en uitbreiding van gymnastiekzalen
- Zorgdragen voor een ruimte voor het onderwijs in lichamelijke oefening
- Jaarlijks vaststellen van het aantal klokuren bewegingsonderwijs waarop een school aanspraak kan maken

Sportaal: voert het beheer uit van de sporthallen, sportzalen, gymzalen, sportvelden en de Enschedese zwembaden, roostert het bewegingsonderwijs in en voert het sportbeleid van de gemeente uit. Daarnaast heeft Sportaal een verbindende rol met betrekking tot het sport-, beweeg- en leefstijlakkoord. Sportaal is een onderneming met een toezichthoudende Raad van Commissarissen. Sportaal ontvangt een exploitatievergoeding (lumpsum, van ongeveer 9 miljoen) vanuit de Beleidsafdeling Sport. De exploitatiebijdrage wordt aangewend voor de reguliere exploitatie en het realiseren van vervangingsinvesteringen. Sportaal is verantwoordelijk voor het vormen van een vervangingsreserve en/of onderhoudsvoorziening. Vanuit Onderwijshuisvesting (OHV) ontvangt Sportaal een vergoeding bewegingsonderwijs (970k in 2023), al ligt er nu een voorstel om OHV de sportaccommodaties, waarvoor de zorgplicht geldt, rechtstreeks te laten huren van het Vastgoedbedrijf. Sportaal betaalt huur aan VFBE Vastgoed. Sportaal verhuurt alleen de specifieke voorzieningen op de parken, zoals de velden, door aan de verenigingen. Huren voor de velden worden bepaald en betaald op basis van volledige sportparken. De tarieven hiervoor zijn door de gemeente bepaald (maatschappelijke tarieven voor verenigingen). De binnensportaccommodaties worden door Sportaal verhuurd aan de scholen en aan de verenigingen. Voor de toewijzing van verhuur van de accommodaties door Sportaal zijn prioriteiten bepaald.

Sportaal wordt geacht de taken en de uit eigen middelen extra te realiseren voorzieningen en activiteiten voor eigen rekening en risico gedurende 10 jaar op publieksgerichte wijze uit te voeren overeenkomstig de in de concessie overeenkomst opgenomen voorwaarden (o.a. informatieverstrekking, personeel, aansprakelijkheid en verzekeringen).

De gemeente Enschede is opdrachtgever en stuurt op de resultaten, niet op de uitvoering. De gemeente Enschede gaat over de WAT-vraag. Sportaal is opdrachtnemer en voert de opdracht conform prestatieafspraken uit. Sportaal gaat over de HOE-vraag. Op basis van de opdracht maakt Sportaal een jaarplan. Jaarlijks wordt voorafgaand aan het opstellen van het jaarplan input opgehaald bij de stadsdelen, VFBE en Sportbeleid om te bepalen of doelstellingen aangescherpt moeten worden en welke prioriteiten gesteld worden. De concessie overeenkomst en de inhoudelijke opdracht (ondertekend op 23-03-2022) aan Sportaal loopt tot en met 2026. Eind 2025/ begin 2026 volgt een algehele evaluatie.

In de concessieovereenkomst wordt het volgende vermeld over de taken en verantwoordelijkheden van Sportaal:

- Het effectief en efficiënt exploiteren van de sportaccommodaties en zwembaden en hiermee ook faciliteren van de ruimtebehoefte van de Enschedese sporters en sportorganisaties voor wat betreft sporten die beoefend kunnen worden in de gemeentelijke sportaccommodaties en de zwemaccommodaties.
- Het geven van informatie en voorlichting aan inwoners over sportmogelijkheden in Enschede.
- Het faciliteren en coördineren van sportkennismakingsactiviteiten voor de jeugd en ouderen die nog geen lid zijn van een sportvereniging.
- Het verbinden van initiatieven en activiteiten op het gebied van sport van partners in de Enschedese sport.
- Het bieden van verenigingsondersteuning aan sportverenigingen in de vorm van voorlichten, adviseren en verbinden.
- Het verzorgen van de inroostering van het bewegingsonderwijs in de accommodaties, voor de scholen van het primair onderwijs en het speciaal (voortgezet) onderwijs.

- Het signaleren van en informeren van de Gemeente over ontwikkelingen en kansen in de Enschedese sportwereld en op regionaal, provinciaal en landelijk niveau.
- Invulling geven aan de één-loket-gedachte voor de sport in Enschede.
- Het versterken van de zichtbaarheid, het organisatietalent en de slagkracht van verenigingen.
- Het zijn van kenniscentrum en de kennis bij verenigingen weten te benutten en te verbinden.
- Het doen van tevredenheidsonderzoek onder recreatieve gebruikers en verenigingen.

Bijlage 2 Trends en ontwikkelingen

In deze bijlage worden de belangrijkste trends, ontwikkelingen en maatschappelijke uitdagingen beschreven die van invloed zijn op het sport- en beweeggedrag van mensen en hiermee op de behoefte aan het gebruik van sportaccommodaties. Eerst worden de landelijke trends en ontwikkelingen in beeld gebracht en vervolgens de specifieke trends en ontwikkelingen in de gemeente Enschede.

Landelijke trends en ontwikkelingen

Demografische ontwikkelingen

- Sport en bewegen hangen samen met bevolkingskenmerken. De bevolking groeit en hierbij is er met name een toename van migranten. Het aandeel ouderen stijgt en het aandeel jongeren neemt af en er komen meer eenoudergezinnen. De levensverwachting en het opleidingsniveau stijgen en er is steeds meer aandacht voor leefstijl. Desondanks neemt het aantal mensen met overgewicht verder toe. Deze ontwikkelingen hebben naast effect op de sportdeelname ook effect op vrijwilligerswerk (steeds vaker een specifiek project, passend bij de professie)[7].
- Kijkende naar dit soort kenmerken is het een uitdaging om oog te hebben voor de specifieke behoeften, motieven en belemmeringen, van verschillende doelgroepen, bijvoorbeeld: minder sportcommitment bij de jeugd, tijdgebrek bij 19 tot 44 jarigen en actievere ouderen[8]. Naast leeftijd spelen dus ook levensfase, sociale context en levensopvattingen een rol. Het enthousiasmeren van specifieke doelgroepen om te bewegen vraagt om andere aanbieders en andere aanpakken (anders dan het lidmaatschap van een vereniging).
- De wekelijkse sportdeelname in Nederland is het afgelopen decennium stabiel gebleven en ligt in 2023 rond de 55 procent[9]. De sportdeelname neemt af naarmate de leeftijd toeneemt. Wel sporten nieuwe generaties ouderen meer dan eerdere generaties ouderen[10]. Ook zijn er verschillen per regio. De provincie Utrecht heeft de hoogste wekelijkse sportdeelname, Flevoland en Groningen scoren het laagst[11].
- In 2023 sportten mensen die voldeden aan de beweegrichtlijnen anderhalf tot twee keer zo vaak wekelijks als mensen die niet voldeden aan de beweegrichtlijnen. Dit komt overeen met de cijfers uit eerdere jaren[12].
- Ongeveer een kwart van de Nederlandse bevolking is lid van 1 of meerdere sportbonden. De fitnessdeelname zit tegen de 30%[13].
- De maandelijkse sportfrequentie van de jeugd stijgt, maar het is nog niet terug op het niveau van voor de Corona jaren. Vrouwen en meisjes blijven achter in sportfrequentie[14].
- Mensen met een laag inkomen en met een laag opleidingsniveau sporten minder vaak dan mensen met een hoog inkomen en hoog opleidingsniveau. Over de tijd lijken de verschillen groter te worden[15]. Het wegnemen van alleen financiële hobbels is dus onvoldoende om deze groep aan het sporten en bewegen te krijgen[16]. Belemmeringen zitten ook in andere factoren zoals gezondheidsproblemen, schaamte, onvoldoende kennis over (het nut) van een gezonde leefstijl, laaggeletterdheid, andere prioriteiten en weinig ondersteuning vanuit de directe sociale omgeving.
- Mensen met een lage SES sporten vaak vooral voor de sociale contacten, minder vaak via een sportvereniging en minder frequent.
- Mensen met een beperking voldoen minder vaak aan de beweegrichtlijnen. Ook sporten, fietsen en wandelen ze minder vaak in hun vrije tijd dan mensen zonder beperking. Knelpunten zitten in vervoer, ondersteuning en niet toegankelijke sportvoorzieningen. Sport- en beweegdeelname varieert per type beperking: met name bij mensen met een motorische

[7] Sport Toekomst Verkenning: https://www.sportenbewegenincijfers.nl/toekomstverkenning
[8] NOC*NSF, Sportgedrag in Nederland 2023: https://nocnsf.nl/media/6776/onderzoeksrapport-sportgedrag-in-nederland-digitaal-2023.pdf
[9] NOC*NSF rapporteert hier 60% (Zo Sport Nederland 2023)
[10] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties en sportenbewegenincjifers.nl
[11] NOC*NSF: Zo sport Nederland (2023)
[12] Sportenbewegenincijfers.nl
[13] https://www.sportknowhowxl.nl/nieuws-en-achtergronden/column-xl/item/156342/de-ontwikkeling-van-de-nederlandse-fitnessbranche-een-sterk-verhaal
[14] NOC*NSF: Zo sport Nederland (2023)
[15] Sportenbewegenincijfers.nl
[16] Mulier Instituut: Deelname sport en bewegen van mensen met een lage ses (2022) en https://www.allesoversport.nl/thema/meedoen-door-sport-en-bewegen/mensen-met-een-lage-sociaal-economische-status-wat-drijft-en-belemmert-hen-bij-sport-en-bewegen/

beperking is de sport- en beweegdeelname (erg) laag. Bij volwassenen met alleen een chronische aandoening komt de deelname in de buurt van mensen zonder beperking[17].

Economische ontwikkelingen

- Ondanks onrustige omstandigheden (o.a. energieprijzen en consumentenvertrouwen) blijkt onze economie weerbaar[18]. De arbeidsmarkt blijft krap, de werkloosheid loopt licht op. Er is op veel plekken sprake van een hoge werkdruk en meer verzuim. Het belang van mentale gezondheid en bijvoorbeeld het effect van sport en bewegen hierop krijgt meer aandacht[19].
- De koopkracht herstelt door daling van de (nog steeds forse) inflatie en loongroei, maar er zijn ook meer mensen die leven onder de armoedegrens. Kansenongelijkheid is duidelijk zichtbaar in de sport. Bij mensen met een laag inkomen kennen meer belemmeringen om deel te nemen aan sport- en beweegactiviteiten. Voorbeelden van belemmeringen zijn voorbeeldgedrag van de ouders of schaamte. Voorzieningen als een sportpas of een regeling zoals het Jeugdsport- en cultuurfonds zijn soms onbekend en vaak onvoldoende om deze groep duurzaam aan het sporten en bewegen te krijgen[20].
- Overheden geven 3,8 miljard euro uit aan sport[21]. Gemeenten gaven in 2022 zo'n 1,7 miljard euro uit aan sport, waarvan bijna driekwart aan de sportaccommodaties[22]. Het is van belang om een relatie te leggen tussen de kosten en de maatschappelijk opbrengsten. Het Kenniscentrum Sport & Bewegen heeft onderzoek laten doen naar de Social Return On Investment (SROI), een manier om het maatschappelijk rendement van investeringen in sport en bewegen uit te drukken. De SROI wordt geschat op 2.76; de opbrengsten (o.a. hogere levensverwachting, betere kwaliteit van leven, besparing zorgkosten, afname ziekteverzuim en toename van arbeidsproductiviteit) zijn dus 2.76 keer hoger dan de kosten, waardoor investeren loont[23].
- Sporters besteden € 2,8 miljard aan activiteiten, waarvan € 1,8 miljard ten goede komt aan commerciële aanbieders en € 1 miljard wordt uitgegeven aan contributies en andere uitgaven bij sportverenigingen.[24]
- De georganiseerde sport in Nederland drijft op vrijwilligers. Op basis van een 36-urige werkweek is landelijk sprake van een inzet van circa 59.000 fte vrijwilligers in de sport.[25] Deze inzet vertegenwoordigt een enorme economische waarde (meer dan € 2 miljard op basis van € 40.000 per fte). Als het om betaalde krachten zou gaan, zou verenigingssport in Nederland vrijwel onbetaalbaar worden.

Sociale en technologische ontwikkelingen

- Sportbeoefening wordt de laatste jaren steeds individueler en informeler (maatschappelijke verbanden worden losser) en vindt het meest individueel, in anders georganiseerd en ongeorganiseerd verband plaats[26]. De concurrentie voor sport en bewegen de laatste decennia steeds groter geworden (commercialisering vrijetijdsaanbod) terwijl de hoeveelheid vrije tijd constant blijft. Mensen zijn steeds meer op zoek naar een 'beleving' en hebben meer behoefte aan vrijheid en flexibiliteit[27]. Vormen van vrijetijdsbesteding als bioscoopbezoek en speel/springparadijzen concurreren steeds vaker met sportbeoefening.
- Het aantal verenigingslidmaatschappen stabiliseert en deelname aan de 'ondernemende' sport (specifiek fitness) en sporten in de openbare ruimte (wandelen, hardlopen, fietsen, bootcamp, etc.) neemt toe. Daarnaast concurreert reguliere sportbeoefening onder jongeren steeds vaker met zaken als gamen, tablets en televisie[28]. We leven in een informatiesamenleving waarin ICT vaardigheden onmisbaar zijn geworden en (sociale) media een steeds centralere rol

[17] Mulier Instituut: Deelname sport en bewegen door mensen met een beperking (2022)
[18] Prinsjesdag 2024: https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/prinsjesdag/economische-ontwikkelingen-2024
[19] Trimbos Kennisdossier bewegen en mentale gezondheid: https://www.trimbos.nl/kennis/mentale-gezondheid-preventie/expertisecentrum-mentale-gezondheid/bewegen-en-mentale-gezondheid/
[20] Kenniscentrum Sport & Bewegen: https://www.allesoversport.nl/thema/meedoen-door-sport-en-bewegen/sport-en-bewegen-voor-volwassenen-in-armoede-een-overzicht/
[21] CBS, De Nederlandse sporteconomie 2019, https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/de-nederlandse-sporteconomie-2019?onepage=true#c-3--De-kern-van-de-sporteconomie
[22] Mulier Instituut Monitor sportuitgaven gemeenten 2022: https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/27789/monitor-sportuitgaven-gemeenten-2022/
[23] Kenniscentrum Sport & Bewegen: https://www.allesoversport.nl/thema/beleid/sroi-van-sport-en-bewegen-maatschappelijke-opbrengsten-2-76-keer-zo-hoog-als-de-kosten/
[24] KPMG, Brancherapport Sport 2019, https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=9752&m=1573120314&action=file.download
[25] CBS, De Nederlandse sporteconomie 2019, https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/de-nederlandse-sporteconomie-2019?onepage=true#c-3--De-kern-van-de-sporteconomie
[26] NOC*NSF Zo sport Nederland 2023: https://nocnsf.nl/wat-doet-nocnsf/sport-in-nederland/sportonderzoek/zo-sport-nederland
[27] Sport Toekomst Verkenning: https://www.sportenbewegenincijfers.nl/toekomstverkenning
[28] Mulier Instituut: Ontwikkeling sportdeelname naar leeftijd en sporttak en Brancherapport Sport en bewegen in de openbare ruimte

spelen (ook in maatschappelijke discussies), we zijn altijd en overal online en we zien steeds meer 'slimme' apparaten die via het internet met elkaar verbonden zijn[29].

- Er is sprake van beweegarmoede. Minder dan de helft van de Nederlanders voldoet aan de beweegrichtlijnen. Gezondheidswinst is vooral te behalen bij kleuters, jongeren en jongvolwassenen in het vmbo en mbo, sportende volwassenen die overdag te veel zitten, mensen in armoede, mensen met een migratieachtergrond, mensen met een beperking, sociaal kwetsbare mensen en thuiswonende ouderen met een lichte of zwaardere beperking[30].
- We krijgen te weinig dagelijkse beweging, bewegen te eenzijdig, zitten steeds meer en spelen steeds minder. Al jaren nemen de motorische vaardigheden van kinderen af. Dit is zorgelijk want het draagt niet bij aan gezondheid, heeft effect op de sportdeelname en persoonlijke ontwikkeling. Gebruik van ICT apparatuur en technologie leidt vaak tot meer zittend gedrag. Het is een uitdaging voor beleidsbepalers om het gebruik van technologie te combineren met vormen van bewegen (VI, beweegmuren etc.) en voor sportaanbieders het om het aanbod aan te passen aan deze nieuwe 'wereld'[31].
- Een vitale sportaanbieder heeft de organisatie op orde, zorgt voor passend sportaanbod en vervult waar mogelijk een bredere maatschappelijke functie. Hierbij is het van belang om te kijken welke aanbieder een bijdrage wil en kan leveren aan welke maatschappelijke uitdaging. Promotieonderzoek van Maikel Waardenburg heeft laten zien dat sportaanbieders een rol kunnen spelen als accommodatiebeheerder, als opleidingsinstituut (denk aan sociale vaardigheden), als aanbieder van sport- en beweegactiviteiten en/of als projectuitvoerder[32].

Ecologische ontwikkelingen

- De fysieke omgeving heeft invloed op ons sport- en beweeggedrag. Helaas zien we een ontwikkeling van een omgeving die inactiviteit bevordert en meer eten stimuleert, ook wel een obesogene omgeving genoemd[33].
- Nederland is rijk bedeeld qua sportinfrastructuur, met vele voorzieningen, variërend van sportzalen tot zwembaden[34]. Gebruikers van maatschappelijke voorzieningen stellen steeds hogere eisen aan de kwaliteit en uitstraling van deze voorzieningen.
- Vanwege de toegenomen mobiliteit zijn mensen in de regel in staat en bereid langer te reizen voor hun vrijetijdsbesteding. Hierdoor daalt de sportdeelname in landelijk gebieden en neemt deze in stedelijke gebieden toe. Dit kan leiden tot het verdwijnen van sportvoorzieningen in landelijke gebieden. In stedelijke gebieden is er soms te weinig ruimte of geld voor nieuwe voorzieningen. Dit pleit voor het meer multifunctioneel inzetten van de beschikbare ruimte zoals multifunctionele (ontmoetings)centra of -plekken[35].
- Er is meer vraag naar bewegen in het groen. Een gezonde en groene leefomgeving met meer ruimte om te bewegen en bijvoorbeeld minder auto's heeft veel positieve effecten. Denk aan minder geluidsoverlast, betere luchtkwaliteit, vaker fietsen en lopen en meer ontmoeting[36]. Dit vraagt echter wel een bredere blik vanuit o.a. gezondheid, verkeer en milieu en een behoorlijke investering (zie: miljardeninvestering om NL groener te maken).

Politieke ontwikkelingen

- Ook politieke ontwikkelingen raken de sport- en beweegsector. Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet ingegaan. Gezondheid (en dus ook sport en bewegen) moet door het integraal benaderen van de leefomgeving meer prioriteit krijgen in de ruimtelijke afweging[37].
- Met de komst van het Integraal Zorgakkoord (IZA), het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), het Sportakkoord (SA) en de brede SPUK is er meer aandacht voor sport, bewegen en preventie. De laatste jaren wordt meer ingezet op de verbinding tussen sport en bewegen en de maatschappelijke agenda[38]. Mede als gevolg van de decentralisatie van zorgtaken naar gemeenten (jeugdzorg, werk en inkomen en zorg aan langdurig zieken en ouderen) is er lokaal steeds meer oog voor de verbinding tussen sport, bewegen en het sociaal domein. Tegelijk blijkt het in de praktijk lastig om voldoende concreet te

[29] https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/45/nederlanders-digitaal-steeds-vaardiger
[30] NLsportraad en Kenniscentrum Sport & Bewegen: Analyse bewegen tijdens de levensloop
[31] Mulier Instituut: Kennis- en Innovatiescan WP2
[32] Maikel Waardenburg: Dubbelspel, over instrumentalisering van de sportvereniging
[33] Sport Toekomst Verkenning: https://www.sportenbewegenincijfers.nl/toekomstverkenning
[34] Sportakkoord I: www.sportakkoord.nl
[35] Mulier Instituut: https://www.mulierinstituut.nl/actueel/het-mi-in-ss-multifunctionele-accommodaties/
[36] RIVM: De maatschappelijke waarde van een gezonde en groene leefomgeving, een verkenning
[37] https://www.allesoversport.nl/thema/beleid/de-beweegvriendelijke-omgevingswet-een-overzicht/
[38] Brancherapport Sport, Sportaccommodaties in Nederland: https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=7295&m=1475158489&action=file.download

worden in de uitwerking. Meer (professionele) ondersteuning (Brede Regeling Combinatiefuncties, voorbeeld Nevobo) en maatwerk lijken nodig om een volgende stap te kunnen zetten.

- De participatiesamenleving biedt kansen, maar er zijn nog steeds groepen die onvoldoende (kunnen) meedoen. Sport en bewegen kunnen teveel worden gezien als 'wondermiddel' bij de maatschappelijke opgaven en er zitten ook negatieve aspecten aan sport. Een positieve sportcultuur is nog geen vanzelfsprekendheid en verruwing van omgangsvormen in de samenleving komt ook in de sport steeds vaker voor[39]. Bewijslast blijft nodig om sport en bewegen op waarde te kunnen blijven schatten.
- Overheidsfinanciën staan onder druk, de herziening van het kansspelbeleid[40] kan zorgen voor minder middelen voor de sport en waar sport en bewegen vaak is ontzien bij bezuinigingen door gemeenten, is het de vraag wat het effect is van de voorziene korting op het Gemeentefonds in 2026 (bekend als het 'ravijnjaar').
- De gemeente heeft een wettelijke rol bij het realiseren van accommodaties voor bewegingsonderwijs voor (speciaal) basis- en voorgezet onderwijs. Per augustus 2023 moeten de basisscholen 1.5 klokuren per week bewegingsonderwijs (gegeven door bevoegde (vak)leerkrachten) aanbieden[41]. Dit houdt voor sommige gemeenten een stijging van het gebruik van accommodaties door bewegingsonderwijs in. De buitenruimte of schoolpleinen worden hierin nog onvoldoende benut[42].
- In de afgelopen decennia is het schoolzwemmen in veel gemeenten beperkt of afgeschaft. Kosten en reistijd speelden daarbij vaak een rol. Schoolzwemmen kan als 'natte gymles' worden ingezet om kennis te maken met water, vaardigheden in het water op te (blijven) doen of een diploma te behalen[43]. Op 15 februari 2024 werd bekend dat de Tweede Kamer schoolzwemmen weer wil invoeren[44]. Er is hierover nog geen besluit genomen.

Accommodaties voor bewegingsonderwijs

- De gemeente heeft een wettelijke rol bij het realiseren van accommodaties voor bewegingsonderwijs. Van oudsher hebben veel gymzalen een maat van 12 x 21 x 5,5m op basis van de verordening op onderwijshuisvesting van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) Bij de realisatie van nieuwe gymzalen kiezen gemeenten, op advies van de Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Oefening (KVLO), vaker voor een grotere maat van 4 x 22 x 5,5m[45]. Ook neemt de inpassing in grotere accommodaties (sportzalen en sporthallen) toe zodat sprake kan zijn van dubbelgebruik van de accommodatie door verenigingen of andere sportaanbieders[46].
- Bijna alle scholen in Nederland beschikken binnen 1 km over een gymnastieklokaal[47].
- Er is een landelijke afname van het aantal leerlingen en dus neemt ook het benodigde aantal accommodaties voor het bewegingsonderwijs af. In de meeste grootstedelijke gemeenten wordt er echter een (sterke) toename van het aantal leerlingen verwacht[48].
- Op jaarbasis is het gebruik van sporthallen gemiddeld ongeveer 2.000 uur, van sportzalen 1.800 uur en gymzalen 1.400. In de avonden en weekenden is dit sportgebruik, overdag bewegingsonderwijs[49].
- Schoolleiders ervaren slecht of verouderd sport- en spelmateriaal en achterstallig onderhoud als grootste belemmeringen bij accommodaties voor bewegingsonderwijs. In het VO worden vooral de inrichting van de accommodatie, zoals onvoldoende luchtkwaliteit, slechte akoestiek, te weinig daglicht of een te gladde vloer en verouderde accommodaties benoemd als belemmeringen[50].
- Omdat sport en bewegen in de loop der jaren is veranderd, zijn innovatieve concepten voor bewegingsonderwijs ontwikkeld: de Beweegbox[51], de Athletic Skills Model (ASM)[52] gymzaal, de Buitengymzaal[53] en de Nieuwe Gymzaal van InFit[54].

[39] Monitor Sportakkoord Sport verenigt Nederland: https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=10049&m=1593589627&action=file.download
[40] NOC*NSF: https://nocnsf.nl/nieuws/2024/05/doorrekening-hoofdlijnenakkoord-basisfinanciering-sport-in-gevaar
[41] KVLO: https://www.kvlo.nl/wat-we-doen/hulp-advies/thema.aspx?item=primair-onderwijs
[42] https://www.stad-en-groen.nl/article/43871/stelling-het-schoolplein-is-een-ideale-plek-om-bewegingsonderwijs-te-organiseren
[43] Mulier Instituut: Brancherapport sportaccommodaties
[44] https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2024Z02310&did=2024D05274
[45] KVLO Handboek huisvesting bewegingsonderwijs
[46] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties
[47] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties
[48] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties
[49] Mulier Instituut: Kennis- en innovatiescan WP5
[50] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties
[51] Beweegbox.nl
[52] Athleticskillsmodel.nl
[53] Nijha.nl
[54] https://infitbv.nl/

- Het verbeteren van de motorische vaardigheden van en meer bewegen door kinderen kan worden gestimuleerd door het inrichten van vrij toegankelijke sport- en beweegvriendelijke schoolpleinen, de aansluiting van scholen op langzaamverkeersroutes en situering van schoolgebouwen en sportvoorzieningen in elkaars nabijheid. Ook het optimaliseren van de inrichting en het gebruik van gymzalen gedurende en na de schooldag kan hieraan bijdragen.

Binnen- en buitensportaccommodaties

- Er staan zo'n 25.000 sportaccommodaties in de Database SportAanbod. Binnen 2 kilometer vindt de gemiddelde Nederlander een fitnesscentrum, een sporthal, een zwembad, een voetbal- en een tennisaccommodatie. Nederlanders zijn over het algemeen (zeer) tevreden met deze voorzieningen. Dit geldt onder andere voor de bereikbaarheid, kwaliteit, diversiteit, toegankelijkheid en deels betaalbaarheid[55].
- De afgelopen jaren is het aantal padelbanen, beachvelden en blaashallen (met name voor hockey) sterk toegenomen[56].
- Het voorzieningenniveau neemt toe als de bevolkingsdichtheid en -omvang afneemt. Op plekken waar de SES-WOA score laag is en ook de sportdeelname van deze mensen achterblijft, zijn sportaccommodaties vaker afwezig en speelplekken juist meer aanwezig[57]. Een grotere diversiteit aan accommodaties draagt bij aan een hogere maandelijkse sportdeelname[58].
- Er is druk op de ruimte en dus ook op de ruimte voor sport en bewegen. Dit geldt vooral in stedelijk gebied. Stapeling zou onderzocht kunnen worden. In plattelandsgebieden spelen juist meer zaken als bereikbaarheid en leefbaarheid[59].
- Er zijn landelijke normen en richtlijnen voor het aantal benodigde voorzieningen. Deze kunnen behulpzaam zijn voor gemeenten. Realisatie van voorzieningen conform een norm of richtlijn is echter geen doel op zich. Er moet sprake zijn van een goede aansluiting tussen de norm en de praktijk, tussen vraag en aanbod. Een goede analyse van de lokale situatie en ambities is hiervoor van belang.
- Door kostenstijgingen en duurzaamheidsmaatregelen staat de exploitatie van sportaccommodaties onder druk[60] en neemt het belang van het goed benutten van de sportaccommodaties toe. Dit is een complex vraagstuk, onder andere door het spanningsveld tussen de maatschappelijke waarde van sportaccommodaties en een optimale exploitatie. Ook moet er naast de hardware aandacht zijn voor de org- en software en regie.
- Sinds 2017 is er weinig verandering in het eigenaarschap van sportaccommodaties (veelal gemeente) of zwembaden (vaker geprivatiseerd). Wel is er een grote rol van verenigingen bij het onderhoud van sportaccommodaties. Er wordt sterk ingezet op multifunctionaliteit en meervoudig gebruik. Met naast sportieve ook maatschappelijke benutting. Omnisportverenigingen en publiek-private samenwerking (vb. kinderopvang) of clustering kunnen voordelen bieden[61].
- Stedelijkheid speelt een rol bij de huurtarieven[62]. Een belangrijk thema voor veel gemeenten is de mate van kostendekkendheid en de verdeling van de kosten. Vooralsnog leidt dit echter niet tot sterke stijgingen van de huurtarieven en volledig kostendekkende huurtarieven[63].

Gebruik binnen- en buitensportaccommodaties

- Voorkeuren voor sportbeoefening zijn aan fluctuaties onderhevig. Sporten die in een zaalsportaccommodatie worden beoefend, laten voornamelijk een daling in leden zien. Het percentage inwoners dat bondslid is bij een zwem-, gymnastiek- of volleybalvereniging is flink afgenomen. Korfbal, handbal en badminton dalen iets, maar minder. Basketbal kent een behoorlijke toename van leden[64].
- Gemiddeld wordt een hockeyveld door 255 bondsleden bespeeld, voor tennis zijn dit 45 bondsleden en bij voetbal 155 bondsleden[65].
- Onder andere door de groeiende populariteit van damesvoetbal neemt de druk op de voetbalaccommodaties toe. Om de kwaliteit en de aantrekkingskracht van het voetbal te verbeteren is vanaf het seizoen 2017/2018 ingezet op andere

[55] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties
[56] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties
[57] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties en Sport en bewegen in de openbare ruimte
[58] Hoekman (2018) proefschrift
[59] Mulier Instituut: Kennis- en innovatiescan WP5 en Brancherapport Sportaccommodaties
[60] Mulier Instituut: Kennis- en innovatiescan WP5
[61] Mulier Instituut: Kennis- en innovatiescan WP5
[62] Mulier Instituut: Kennis- en innovatiescan WP5
[63] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties
[64] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties en NOC*NSF Zo sport Nederland (2023)
[65] Mulier Instituut: Kennis- en innovatiescan WP5

spelvormen bij de jeugd waarbij er met kleinere teams wordt gespeeld en op andere veldjes. Flexibele speeldagen kunnen ook een uitkomst bieden[66].

- Het aantal kunstgrasvelden voor voetbal neemt nog steeds toe. Met de aanleg van één of meerdere kunstgrasvelden per vereniging zijn deze minder weersafhankelijk. Ook is de bespelingscapaciteit van kunstgras hoger dan van natuurgras.
- Het percentage Nederlanders dat lid is van een paardensport- of atletiekvereniging is behoorlijk afgenomen. Hockey en voetbal ogen stabiel/licht groeiend. Het percentage sportbondleden van sportvis-, tennis- en golfverenigingen laten een toename zien[67]
- Het aantal mensen dat lid is van een tennisvereniging daalde tussen circa 2010 en 2020 erg sterk. Inmiddels is deze daling gestopt en is er weer sprake van groei. Om nieuwe leden aan te trekken gebruiken veel tennisverenigingen de overcapaciteit die is ontstaan aan tennisbanen voor de aanleg van padelbanen. Padel is een relatief nieuwe sport dat een combinatie is van tennis en squash. Deze sport groeit nog steeds in populariteit[68]. Bij de realisatie van padelbanen stuiten verenigingen vaak op beperkingen door het geluidsniveau. Ook is er sprake van concurrentie van commerciële aanbieders.

Zwembaden

- In de Database SportAanbod (DSA) staan bijna 1.900 zwembaden geregistreerd. Een zwembad wordt door negen op de tien Nederlanders gezien als een basisvoorziening in de gemeente[69]. Het Brancherapport Sportaccommodaties signaleert een daling van het aantal openbare zwembaden per hoofd van de bevolking.
- In Nederland heeft een overdekt zwembad gemiddeld drie bassins. Naast een wedstrijdbassin is dit een instructie-, peuter- en/of recreatiebassin. In dichtbevolkte gebieden zijn vaker grotere zwembaden.
- Waar sporthallen, gymzalen, voetbal- en tennisaccommodaties eigenlijk overal aanwezig zijn, vind je zwembaden meestal op plekken die een groot verzorgingsgebied bedienen[70].
- Het zwembadbezoek kent al jaren een dalende trend. Het animocijfer (gemiddeld aantal bezoeken per inwoner aan een zwembad) daalde de afgelopen 25 jaar van 5 naar 2,5 tot 3,5. Er is in de regel een goede afstemming van vraag en aanbod van zwemwater als op grond van het aantal bezoekers per jaar sprake is van een animocijfer tussen van 2,5 - 3,5 en een aantal bezoekers per m² van 225 - 275.
- De afgelopen decennia is het recreatief zwemmen sterk gedaald. Hierbij spelen demografische ontwikkelingen, gewenning aan recreatieve zwemvoorzieningen en uitbreiding van andersoortige recreatieve voorzieningen een rol. Dit heeft zowel effect op bezoek aan binnen- als buitenbaden. Begeleide activiteiten, zoals (therapeutische), doelgroep-activiteiten en aquasporten bleven op peil mits er sprake is van een uitnodigend aanbod. Kritische succesfactoren voor een aantrekkelijk aanbod zijn in algemene zin: een hoge kwaliteit van de instructeurs, een goede hygiëne en aandacht voor de sportieve en de sociale functie.
- In de vergrijzende samenleving zijn zwembaden bij uitstek geschikte accommodaties om een gevarieerd aanbod voor senioren te ontplooien. Zwemmen is vrij van schokbelasting en zwemmen wordt steeds vaker ingezet voor preventieve zorg en revalidatie. Naast banen zwemmen kun je hierbij denken aan aquafitness. De zwemsport en recreatief zwemmen is meer iets voor jongvolwassenen. In de levensfase die hierop volgt, wordt er meer gezwommen met kinderen[71].
- Instructiezwemmen (zwemles) blijft een kerntaak van zwembaden[72] en is stabiel in behoefte. Hieraan stellen bezoekers steeds hogere eisen. Dat betreft vooral de kwaliteit

[66] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties
[67] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties en NOC*NSF Zo sport Nederland (2023)
[68] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties
[69] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties
[70] Mulier Instituut: Kennis- en innovatiescan WP5
[71] Mulier Instituut: Publieksonderzoek zwembaden 2022
[72] Mulier Instituut: Brancherapport Sportaccommodaties

Trends en ontwikkelingen in Enschede

Demografische ontwikkelingen

- De gemeente Enschede had op 1 januari 2024 161.738 inwoners. De opbouw van de bevolking in Enschede komt overeen met dat in veel gemeenten in Nederland. Een relatief laag (en dalend) aantal inwoners tot 20 jaar en een hoog (groeiend) aantal inwoners van 60 jaar en ouder. Afwijkend is het hoge aantal inwoners tussen de 20 en 30 jaar. Dit komt door grote studentenpopulatie. Aan de Universiteit Twente studeerden in 2022 circa 31.500 studenten, waarvan er circa 14.000 in de gemeente Enschede woonden. Naar verwachting zet de trend van ontgroening en vergrijzing zich de komende jaren voort.
- Kennispunt Twente brengt de groeiverwachting van het CBS in beeld. De laatste prognose dateert uit 2022. Hierin wordt in de periode tot 2040 groei naar circa 171.400 inwoners voorzien, wat6% hoger is dan in 2024. Het grootste deel van deze groei wordt al gerealiseerd in de periode tot 2030 (168.900). Daarna vlakt de groei af. In 2050 wordt ten opzichte van 2040 weer een lichte daling van het aantal inwoners naar 170.700 voorzien.
- De mate waarin de bevolking kan groeien hangt samen met de ontwikkeling van woningbouw. De gemeente Enschede had in januari 2024 77.059 woningen, waarmee het gemiddelde aantal inwoners per woning rond de 2,1 ligt.
- Ambtelijk is aangegeven dat de gemeente Enschede voor de komende 20 jaar een groeiambitie heeft van 30.000 woningen (+39%) en 40.000 inwoners (+25%). Op basis van deze cijfers levert elke nieuwe woning 1,33 nieuwe inwoner op en zakt het gemiddelde aantal inwoners berekend over alle woningen naar 1,9.
- Het planningsoverzicht voor woningbouw van januari 2024 voorziet in de bouw van 9.698 woningen in de periode 2023 – 2033, waarbij een groot deel gereed is voor 2030. Hiervan zijn 4.527 woningen aangemerkt als hard (realisatie definitief), en 5.171 woningen als zacht (realisatie niet definitief). In deze laatste categorie is voor 1.402 woningen bestemmingsplan in voorbereiding en voor 3.769 is de status visie en optie. De harde plancapaciteit van 4.527 woningen leidt bij een toename van 1,33 inwoners per woning tot 6.036 extra inwoners. Als ook de zachte plancapaciteit volledig kan worden gerealiseerd neemt de groei toe tot 12.930 inwoners.

Leerlingenprognoses

- Het aantal inwoners in de leeftijd van 5 – 19 jaar is een belangrijke doelgroep in het gebruik van de binnen- en buitensportaccommodaties. Bij de meeste takken van zaal- en veldsport is het aantal leden in deze leeftijdsgroep 50% of hoger. De leerlingenprognoses voor het basis- en voortgezet onderwijs geven een inzicht in de ontwikkeling van het aantal inwoners in deze leeftijdscategorieën. In januari 2024 zijn de leerlingenprognoses gemaakt voor de periode 2024-2044.
- Het aantal leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs zit in een dalende trend. De verwachting is dat deze trend zich in het basisonderwijs nog voortzet tot 2030, maar daarna keert. In 2044 is het aantal leerlingen ten opzichte van 2024 dan weer licht gestegen (+2,6%).
- Kijkend naar de spreiding over de stadsdelen dan is het aantal leerlingen in het basisonderwijs in de stadsdelen Centrum, Noord en Oost in 2044 hoger dan in 2024. In de stadsdelen West en Zuid zijn er in 2044 (iets) minder leerlingen.
- In het voortgezet onderwijs blijft het aantal leerlingen naar verwachting tot 2029 stabiel. Daarna zet een daling in tot 2039, waarna het aantal leerlingen weer stijgt. In 2044 ligt het aantal leerlingen dan echter nog altijd 6,5% lager dan in 2024.

In onderstaande tabellen A en B zijn de leerlingenprognoses voor het basis en voortgezet onderwijs weergegeven. Bij het basisonderwijs is de weergave per stadsdeel omdat huisvesting voor het basisonderwijs in hoofdzaak wijk gebonden is.

	2024	2029	3034	2039	2044
Centrum	1.990	1.919	2.001	2.099	2.135
Noord	2.056	1.988	2.105	2.257	2.302
Oost	3.223	3.058	3.120	3.245	3.289
West	1.738	1.615	1.626	1.698	1.728
Zuid	2.566	2.412	2.365	2.390	2.420
totaal	**11.573**	**10.992**	**11.217**	**11.689**	**11.874**

Tabel A: leerlingenprognoses 2024-2044 basisonderwijs

2024	2029	3034	2039	2044
8.676	8.672	8.162	7.899	8.110

Tabel B: leerlingenprognoses 2024-2044 voortgezet onderwijs

Ruimtelijke ontwikkelingen

Woningbouw

- De gemeente Enschede heeft een ambitie om fors te groeien. Hiervoor wordt ingezet op de realisatie van 30.000 nieuwe woningen. De huidige plancapaciteit voorziet in 9.698 nieuwe woningen.
- De meeste woningen worden gerealiseerd in de stadsdelen Centrum en Noord. In Zuid komen er zeer weinig woningen bij. Er is geen inzicht in de planning en situering van de overige 20.000 woningen die in relatie tot de groeiambitie van 30.000 woningen.

In tabel C is de spreiding van het aantal woningen per stadsdeel op grond van de woningbouwplanning 2024 weergegeven.

Centrum	Noord	Oost	West	Zuid
3.578	3.188	1.405	1.033	224

Tabel C: woningbouwplanning 2024 voor de periode tot 2033 per stadsdeel

Sportaccommodaties

- De gemeente Enschede had door een grote spreiding van met name het aantal voetballocaties een te hoge capaciteit aan voetbalvelden in relatie tot het totale aantal voetballers. Om dit te verbeteren is besloten het aantal sportparken te verminderen. De keuze is gemaakt om 4 sportparken op te heffen en 1 sportpark vrij te spelen voor topsport (FC Twente). De verenigingen die op deze parken zijn gehuisvest is aangeboden te verhuizen naar andere parken. Hiervoor zijn 4 bestaande locaties aangewezen: clusterlocaties. Deze parken worden hiervoor niet fysiek uitgebreid. De parken die worden opgeheven liggen in de stadsdelen Noord (2 parken), Oost (1 parken) en Zuid (1 park). De locatie die is vrijgespeeld voor FC Twente ligt in het stadsdeel Zuid. De clusterlocaties liggen in de stadsdelen Zuid en Oost.
- De zaalsportverenigingen in Enschede ervaren al langere tijd een tekort aan sporthallen. In 2022 is door het Mulierinstituut en onderzoek gedaan naar de capaciteit van de sportaccommodaties in Enschede. Hierin wordt het tekort aan sporthallen onderschreven. De gemeente heeft na dit onderzoek op basis van informatie van de verenigingen onderzoek gedaan naar de omvang van het tekort en zet in de beleidsvorming in op uitbreiding van het aantal sporthallen. Definitieve keuzes in aantal en locatie moeten nog worden gemaakt.

Sport en Bewegen

Lidmaatschappen bij sportbonden

Het NOC*NSF beheert het Kennis- en Informatie Systeem Sport (KISS), waarin een aantal fundamentele kengetallen met betrekking tot lidmaatschappen van Nederlanders bij sportbonden worden geregistreerd. Het systeem wordt gevuld door de sportbonden. Gemeenten kunnen op verzoek een rapportage (KISS-rapportage) laten opstellen om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de lidmaatschappen bij sportbonden van inwoners in hun gemeente. In juli 2024 is een KISS-rapportage opgesteld voor de gemeente Enschede. Deze rapportage heeft betrekking op de data uit het jaar 2023. De belangrijkste resultaten in relatie tot het sportaccommodatiebeleid zijn:

- In 2023 was 22,7% van de inwoners van Enschede lid van een sportbond (en hiermee meestal van een sportvereniging). Dit is lager dan het landelijke gemiddelde van 24,2% en het gemiddelde in de provincie Overijssel van 27,6%.
- De percentages verschillen per leeftijdscategorie. In de leeftijdsgroepen 5 t/m 19 jaar is landelijk het aantal lidmaatschappen bij sportbonden het hoogst met hierbinnen het hoogste aandeel in de leeftijdsgroep 10 t/m 14 jaar. Vanaf 20 jaar neemt het aandeel in de lidmaatschappen geleidelijk af naarmate de leeftijd vordert. Dit geldt ook voor Enschede.

- Wat opvalt is dat ondanks het lagere aantal lidmaatschappen dan landelijk bezien over alle inwoners, het aantal lidmaatschappen in de leeftijdscategorieën 5 t/m 9 jaar en 10 t/m 14 jaar iets boven het landelijke gemiddelde ligt. In de leeftijdscategorie 5 t/m 9 jaar is deze stijging gerealiseerd in de laatste jaren. Sinds 2019 steeg het aandeel in deze groep met 2%. Bij de 10 t/m 14 jarigen is er een lichte daling van 0,2%.
- Daarentegen ligt het percentage inwoners met een lidmaatschap van een sportbond in de leeftijdscategorie 15 t/m 19 jaar ruim onder het landelijke gemiddelde. Ook de trend sinds 2019 is dalend (-2,5%).
- In het onderzoek zijn ook het percentage op wijkniveau inzichtelijk gemaakt. Hierin zitten duidelijke verschillen. Een deel van de wijken 'scoort' boven het landelijke gemiddelde en een deel van de wijken 'scoort' lager. Dergelijke verschillen zijn in veel steden
- Het totale aantal lidmaatschappen van sportbonden zegt weinig over de mate van gebruik van gemeentelijke sportaccommodaties. Het betreft lidmaatschappen van alle sportbonden. Veel sporten worden beoefend op andere dan gemeentelijke sportaccommodaties of in de openbare ruimte.
- De KISS-rapportage laat de 10 takken van sport zijn met de meeste bondsleden in de gemeente Enschede. De top 10 van meeste lidmaatschappen per sporttak wijk in Enschede weinig af van het landelijke top 10.
- In Enschede ontbreekt zwemmen in de top 10 (landelijk op 8). Hiervoor in de plaats staat wielrennen in de top 10 van Enschede. In de volgorde is in Enschede alleen de volgorde gymnastiek/turnen en hockey omgekeerd ten opzichte van de volgorde in de landelijke top 10.
- Van de top-10 sporttakken met de meeste bondsleden is het percentage inwoners dat lid is in Enschede lager dan het landelijk gemiddelde. Alleen bij voetbal en gymnastiek/turnen ligt het percentage in Enschede hoger. Bij voetbal is dit maar beperkt 1,5% meer inwoners is lid van de bond. Bij gymnastiek/turnen gaat het om 30%.

Bovenstaande is inzichtelijk gemaakt in de tabellen D, E en F.

Leeftijd	Enschede	Overijssel	Nederland
Alle inwoners	22,7	27,6	24,2
Inwoners 5 t/m 9 jaar	39,3	42,5	38,5
Inwoners 10 t/m 14 jaar	61,6	67,2	60,5
Inwoners 15 t/m 19 jaar	34,3	46,7	42,0

Tabel D: percentage inwoners met lidmaatschap bij een sportbond in 2023

Wijk	Percentage	Wijk	Percentage
Bedrijfsterreinen	53,3	Glanerbrug en omgeving	24,4
Landelijk gebied en kernen	35,4	Twekkelerveld - T.H.T.	20,7
Ribbelt - Stokhorst	27,4	Boswinkel - Stadsveld	20,3
Hogeland - Velve	25,4	Binnensingelgebied	19,5
Enschede - Noord	25,3	Enschede - Zuid	18,8

Tabel E: percentage inwoners met lidmaatschap bij een sportbond per wijk in 2023

	Sporttak	Leden Enschede	Percentage leden Enschede	Percentage leden NL
1	Voetbal	11.164	6,9	6,8
2	Tennis	4.702	2,9	3,5
3	Sportvissen	4.211	2,6	3,3
4	Golf	2.995	1,9	2,4
5	Gymnastiek/turnen	2.673	1,7	1,3
6	Hockey	1.821	1,1	1,4
7	Paardensport	1.156	0,7	0,7
8	Atletiek	994	0,6	0,7
9	Volleybal	981	0,6	0,6
10	Wielrennen	808	0,5	0,4

Tabel F: aantal inwoners 10 sporttakken met meeste lidmaatschappen inwoners bij sportbond in 2023

Bijlage 3 Inventarisatiematrix binnensportaccommodaties

Eigendom Vastgoedbedrijf Enschede, exploitatie door Sportaal

	Accommodatie	Stadsdeel	Bouwjaar	Renovatiejaar	Specificatie accommodaties			
					l x b (m)	hoogte (m)	zaaldelen	kleedlokalen
Gymzalen								
1	Mina Krusemanstraat	Centrum	1979		21 x 12	5,5	1	2
2	Tulpstraat	Centrum	1930	1980	18 x 10	5,5	1	2
3	Varviksweg	Centrum	1972		21 x 12	5,5	1	2
4	Zeggeltlaan	Centrum	1954		18 x 10	5,5	1	2
5	Dr. Coppesstraat	Noord	1972		21 x 12	5,5	1	2
6	Min. Savornin Lohmanlaan	Noord	1980	2021	21 x 12	5,5	1	2
7	Park de Kotten (De Kotten)	Noord	1983		21 x 12	5,5	1	2
8	Schietbaanweg	Noord	1974		21 x 12	5,5	1	2
9	Zaanstraat	Noord	1969		21 x 12	5,5	1	2
10	Scholten Reimerstraat	Noord - Lonneker	1960		18 x 10	5,5	1	2
11	Floraparkstraat	Oost	1972		21 x 12	5,5	1	2
12	Hoge Boekelerweg	Oost	1979		21 x 12	5,5	1	2
13	Hogelandstraat	Oost	1972		21 x 12	5,5	1	2
14	J.P. Coenstraat	Oost	1969		21 x 12	5,5	1	2
15	J.C. De Rijpstraat (De Rijpstraat)	Oost - Glanerbrug	1980		21 x 12	5,5	1	2
16	De Posten	Zuid	1971		21 x 12	5,5	1	2
17	Het Leunenberg (Leunenberg)	Zuid	1968		21 x 12	5,5	1	2
18	Het Riet	Zuid	2013		24 x 14	5,5	1	2
19	Het Stroink	Zuid	1975		21 x 12	5,5	1	2
20	Gerard Terborghstraat (Het Palet)	West	2011		24 x 14	5,5	1	2
21	Haaksbergerstraat	West	1984		21 x 12	5,5	1	2
22	Poolmansweg	West	1985		21 x 12	5,5	1	2
23	Spinnerstraat	West	1920	2023	21 x 12	5,5	1	2
24	Straatsburglaan	West	1971		21 x 12	5,5	1	2
Sportzalen								
1	Esmarke	Oost - Glanerbrug	1999		28 x 22	7	2	4
2	Helmerhoek	Zuid	1984		28 x 22	7	2	4
3	Stroinkslanden	Zuid			28 x 22	7	2	4
Sporthallen								
1	Deppenboekhal	Noord	1967		42 x 28	7	2	4
2	Diekmanhal	Oost	1999		60 x 50		6	12
3	De Brug	Oost-Glanerbrug	1982	2006	44 x 28	7	2	5
4	Pathmoshal	West	1979	2024	48 x 30	8	2	4

Eigendom derden gehuurd door onderwijshuisvesting

	Accommodatie	Stadsdeel	Bouwjaar	Eigenaar en exploitant	Specificatie accommodaties			
					l x b (m)	hoogte (m)	Zaaldelen	Kleedlokalen
Gymzalen								
1	Gymzaal Performance Factory	Centrum	1920	Woningcorporatie Domijn	20 x 20		1	2
2	Lumen	Oost	1961	Woningstichting De Woonplaats en R.K. Woningstichting "Ons Huis"			1	2
3	Het Bijvank	Zuid	2009				1	2
Sportzalen								
4	Prismare	Noord	2007		30 x 24	7	2	4
5	MFA de Zweede - Westerveldhal	West - Boekelo	2014	Stichting MFA Boekelo			2	4

Eigendom schoolbesturen

	Accommodatie	Stadsdeel	Bouwjaar	Eigenaar gebouw en exploitant	Eigenaar grond
Gymzalen					
1	Enschedese Schoolvereniging	Noord		Enschedese Schoolvereniging	Vastgoedbedrijf Enschede
2	Het Roessingh (V)SO	Noord	1974	Stichting Attendiz	Vastgoedbedrijf Enschede
3	Revalidatie Centrum Roessingh	Noord	1974	St. Revalidatie Centrum Roessingh	St. Revalidatie Centrum Roessingh
4	Maatman College / Prof. Huizingschool	Noord	1974	Stichting Kentalis Onderwijs	Vastgoedbedrijf Enschede
5	Prof. Huizingschool	Noord	1984	Stichting Kentalis Onderwijs	Vastgoedbedrijf Enschede
6	Stedelijk Lyceum Zuid - Tiemeister	Zuid			
7	Het Meerik	Noord	1983	Stichting Attendiz	Vastgoedbedrijf Enschede
8	Neon College	Noord		Stichting Attendiz	Vastgoedbedrijf Enschede
9	Het Stedelijk Lyceum - Kottenpark 1	Noord	1957	Stichting Het Stedelijk Lyceum	Vastgoedbedrijf Enschede
10	Het Stedelijk Lyceum - Kottenpark 2	Noord	1957	Stichting Het Stedelijk Lyceum	Vastgoedbedrijf Enschede
11	Universiteit Twente 1	Noord	1992	Universiteit Twente	Universiteit Twente
12	Universiteit Twente 2	Noord	1992	Universiteit Twente	Universiteit Twente
13	Het Reliëf	Oost	2020	Stichting Attendiz	Stichting Attendiz
14	Bonhoeffercollege - Van der Waalslaan 1	Oost	1960	Stichting Carmelcollege	Vastgoedbedrijf Enschede
15	Bonhoeffercollege - Van der Waalslaan 2	Oost	1960	Stichting Carmelcollege	Vastgoedbedrijf Enschede
16	Bonhoeffercollege - Van der Waalslaan 3	Oost	1960	Stichting Carmelcollege	Vastgoedbedrijf Enschede
17	Het Stedelijk Lyceum - Innova	Oost	2022	Stichting Het Stedelijk Lyceum	Vastgoedbedrijf Enschede
18	Bonhoeffercollege - Vlierstraat	Zuid	1968	Stichting Carmelcollege	Vastgoedbedrijf Enschede
19	Bonhoeffercollege - Bruggertstraat 1	West		Stichting Carmelcollege	Vastgoedbedrijf Enschede
20	Bonhoeffercollege - Bruggertstraat 2	West		Stichting Carmelcollege	Vastgoedbedrijf Enschede
21	Bonhoeffercollege - WL Hofstedeweg	Oost		Stichting Carmelcollege	Vastgoedbedrijf Enschede
Sportzalen					
1	Bonhoeffercollege - Geessinkweg	Zuid	1988	Stichting Carmelcollege	Vastgoedbedrijf Enschede
2	Het Stedelijk Lyceum - College Zuid	Zuid	1980	Stichting Het Stedelijk Lyceum	Vastgoedbedrijf Enschede
3	Het Stedelijk Lyceum - Het Zwering	West		Stichting Het Stedelijk Lyceum	Vastgoedbedrijf Enschede
4	ROC van Twente	West	1998	ROC van Twente	ROC van Twente
Sporthallen					
1	Universiteit Twente 1	Noord	1992	Universiteit Twente	Universiteit Twente
2	Universiteit Twente 2	Noord	1992	Universiteit Twente	Universiteit Twente

Bijlage 4 Inventarisatiematrix buitensportaccommodaties

ENSCHEDE CENTRUM

	Park	Verenigingen	Voorzieningen verenigingen	Voorzieningen Sportaal
1	**Volkspark**	Enschedese L.T.C. (tennis)	Clubgebouw Enschedese L.T.C. 5 tennisbanen en 1 oefenbaan	Geen rol Sportaal

ENSCHEDE NOORD

	Park	Verenigingen	Voorzieningen verenigingen	Voorzieningen Sportaal
2	**Wethouder Horstmanpark** *Park vervalt in kader clustering*	SVV '91 (voetbal) ERC '69 (rugby)	Clubgebouw SVV '91 Clubgebouw ERC '69 Voormalig clubgebouw TVV (verhuisd)	1 natuurgras trainingsveld voetbal (verlicht) 3 natuurgras wedstrijdvelden voetbal 1 natuurgrasveld rugby (verlicht) 1 natuurgrasveld American Football
3	**CVV Achilles / Horstlindelaan** *Park vervalt in kader clustering*	CVV Achilles (voetbal)	Clubgebouw CVV Achilles Kleedgebouw CVV Achilles	Kleedgebouw CVV Achilles 0,5 natuurgras trainingsveld 1 kunstgrasveld (verlicht)
4	**Emos**	RKSV EMOS (voetbal)	Clubgebouw EMOS 1 natuurgrasveld 1 kunstgrasveld (verlicht) Verlichting van 1 wedstrijdveld van Sportaal	1 natuurgras trainingsveld (verlicht) 2 natuurgras wedstrijdvelden 1 trainingshoek (verlicht)
5	**Prinses Wilhelmina**	EHC Prinses Wilhelmina (hockey) Prinses Wilhelmina Golf (golf)	Clubgebouw EHC PW Clubgebouw PW Golf Opslagruimten PW Golf 2 kunstgrasvelden hockey 9-holesbaan	Geen rol Sportaal
6	**G.J. van Heekpark**	NRC '22 (Korfbal) JBV Enschede (jeu de boules) TV Topspinners (tennis en padel)	Clubgebouw NRC '22 + JBV Enschede Clubgebouw TV Topspinners 1 groot kunstgrasveld korfbal (2 speelvelden) 1 klein kunstgrasveld korfbal (1 speelveld) 8 jeu de boulesbanen 6 tennisbanen (gravel) 5 padelbanen	Geen rol Sportaal
7	**Rigtersbleek**	VV Rigtersbleek (voetbal) SEO (scheidsrechtersvereniging)	Clubgebouw VV Rigtersbleek Kleedkamers en tribune VV Rigtersbleek Clubgebouw SEO 0,5 kunstgrasveld VV Rigtersbleek (verlicht) 1 beachvolleyveld 1 ASM veld	Kleedgebouw (voorheen korfbal) 1 natuurgras trainingsveld voetbal (verlicht) 2 natuurgras wedstrijdvelden voetbal 1 kunstgrasveld voetbal (verlicht) 1 groot kunstgrasveld korfbal (2 speelvelden) (verlicht)
8	**t Spölmink (Lonneker)**	LSV (voetbal)	Clubgebouw LSV Berging LSV	Kleedgebouw LSV 1,5 natuurgrasvelden voetbal (0,5 is verlicht) 1 trainingshoek keepers (verlicht) 1 kunstgrasveld voetbal (verlicht)
9	**t Lonneker S (Lonneker)**	TC Lonneker (tennis)	Clubgebouw TC Lonneker 6 tennisbanen (smashcourt)	Geen rol Sportaal
10	**Universiteit Twente**	DHV Kronos (atletiek) DHC Drienerlo (hockey) HSV Hightec Hitters (honk- en softbal) SKV Vakgericht (korfbal) T.C. Ludica (tennis) VV Drienerlo (voetbal)		Geen rol Sportaal

ENSCHEDE OOST

	Park	Verenigingen	Voorzieningen verenigingen	Voorzieningen Sportaal
11	**De Kroedkotten**	Tex Town Tigers (honk- en softbal) AWA (bootcamp)	Clubgebouw Tex Town Tigers Kleedgebouw Tex Town Tigers	1 natuurgras wedstrijdveld honkbal 1 natuurgras softbalveld (verlicht) 1 klein natuurgras softbalveld 1 klein natuurgrasveld
12	**Clusterlocatie** **MFSA Schreurserve**	Sparta Enschede (voetbal) SV Vosta (voetbal) TVV (voetbal)	Clubgebouw Sparta Enschede Tribune + berging Sparta Enschede Clubgebouw SV Vosta Trbune + kleedgebouw Vosta	*Deel Minkmanstraat:* 1 natuurgras trainingsveld (verlicht) 1 natuurgrasveld wedstrijdveld *Deel Kotkampweg:* 1 natuurgras wedstrijdveld 1 natuurgras trainingsveld (verlicht) 1 natuurgras trainingshoek (verlicht) 3 kunstgrasvelden (verlicht)
13	**Het Centrum**	FC 't Centrum (voetbal)	Club/kleedgebouw FC 't Centrum	1 natuurgras trainingsveld (verlicht) 1 natuurgras wedstrijdveld
14	**Het Wooldrik**	T.V. Het Wooldrik (tennis) R.K.S.V. VOGIDO (voetbal)	Clubgebouw T.V. Het Wooldrik Clubgebouw R.K.S.V. VOGIDO Kleedgebouw R.K.S.V. VOGIDO 11 tennisbanen (smashcourt all weather)	1 natuurgras trainingsveld voetbal (verlicht) 1 natuurgras wedstrijdveld voetbal 2 kunstgrasvelden voetbal (verlicht)
15	**Phenix /** **Zuid Esmarkerrondweg** *Park vervalt in kader clustering*	EVV Phenix (voetbal)	Clubgebouw EVV Phenix Kleedgebouw EVV Phenix Unit BSO	1 natuurgras trainingsveld voetbal (verlicht) 2 natuurgras wedstrijdvelden voetbal
16	**Clusterlocatie** **Diekman Oost**	EHC '95 (handbal) Enschede Broncos (American Football) Twente '05 (volleybal) Disk Devils (frisbee) De Tubanters 1897 (voetbal) EFC Prinses Wilhelmina (voetbal) Sportclub Enschede (voetbal) BSO	Clubgebouw ERC '69 (wordt nog gebouwd) Club/kleedgebouw De Tubanters 1897 Clubgebouw EFC PW (tegen SE aan) Tribune De Tubanters 1897 Unit BSO	Kleedruimte + kantine SCE Club/kleedgebouw SE (kleden ook PW) 2 natuurgrasvelden voetbal W+T (verlicht) 2 natuurgras wedstrijdvelden 2 kunstgrasvelden voetbal (verlicht) 1 natuurgrasveld American Football (verlicht) 1 natuurgrasveld rugby W+T (verlicht) 4 velden beachvolleybal 1 veld beachhandbal 1 asfalt handbalveld
17	**Diekman West**	FC Twente (voetbal)	Voormalig clubgebouw EFC PW Voormalig clubgebouw SEO Voormalig clubgebouw Sportclub Enschede Gebouw kledingbank	Geen rol Sportaal
18	**Clusterlocatie** **Enschede Oost / Glanerbrug**	T.V. Glanerbrug (tennis) GKV Ons Clubje (korfbal) GVV Eilermark (voetbal)	Clubgebouw T.V. Glanerbrug Clubgebouw GKV Ons Clubje Clubgebouw GVV Eilermark (+ SV Sportlust) Tribune GVV Eilermark 5 tennisbanen (all weather) 2 padelbanen 1 natuurgras trainingsveld voetbal 0,8 natuurgras trainingsveld voetbal (verlicht) 0,4 natuurgrasveld voetbal 1 kunstgrasveld voetbal (verlicht) 2 natuurgrasvelden korfbal (op 1 groot veld)	Geen rol Sportaal
19	**Bultserve (Glanerbrug)** *Park vervalt in kader clustering*	SV Sportlust (voetbal)	Clubaccommodatie SV Sportlust 1 kunstgrasveld voetbal (van een stichting)	Kleedgebouw SV Sportlust 1 natuurgras trainingsveld voetbal (verlicht) 1 natuurgras wedstrijdveld voetbal
20	**Zoutendijk (Glanerbrug)**	Avanti Wilskracht (voetba en handball)	Clubaccommodatie Avanti Kleedgebouw Avanti (deel club) Verlichting 2 natuurgras voetbalvelden Avanti 1 beachvolleybalveld	Kleedgebouw Avanti (deel VBE) 2 natuurgras trainingsvelden voetbal (verlicht) 2 kunstgrasvelden voetbal (verlicht)
21	**Het Diekman**	T.C. Diekman (tennis)	Clubgebouw Tennishal met 5 banen 4 tennisbanen outdoor (gravel) 2 tennisbanen outdoor (kunstgras)	Geen rol Sportaal
22	**Magnoliastraat**	T.V.V.S. (tennis)	Clubgebouw T.V.V.S. 5 tennisbanen	Geen rol Sportaal
23	**Trifora**	Trifora (tennis)		Geen rol Sportaal

ENSCHEDE ZUID

	Park	Verenigingen	Voorzieningen verenigingen	Voorzieningen Sportaal
24	**Wesselerbrink-Noord**	DOS-WK (korfbal) EHV (hockey) T.E.Z. (tennis en padel) TKV Enschede (hondensport) Enschedese Bowlsvereniging (bowls) EWV 't Oosten (wielersport)	Clubgebouw DOS-WK Clubgebouw EHV Clubgebouw T.E.Z. Clubgebouw TKV Enschede 3 kunstgrasvelden hockey (water) 1 kunstgrasveld hockey (zand) 6 tennisbanen (ProVision all weather) 3 padelbanen 1 kunstgrasbaan bowls	Kleedgebouw DOS-WK Zendmast 1 kunstgrasveld korfbal (3 speelvelden) (verlicht) 1 jeugdbaan wielrennen (zandparcours) 1 klein natuurgrasveld bowls
25	**Wesselerbrink-Midden**	AC TION (atletiek) VV UDI (voetbal) FC Suryoye Voetbal)	Clubgebouw AC TION + kleed Clubgebouw VV UDI Clubgebouw FC Suryoye Gebouw BSO	Kleedgebouw UDI/Suryoye (in gebouw ook leegstaande kantine) Atletiekbaan en middenterrein (verlicht) 0,8 natuurgras trainingsveld voetbal (verlicht) 2 natuurgras wedstrijdveld voetbal 1 kunstgrasveld voetbal verlicht
26	**Clusterlocatie MFSA Zuid**	FC Aramea (voetbal) VV Victoria '28 (voetbal)	Clubgebouw VV Victoria '28 Tribune VV Victoria '28 Verlichting 1 natuurgrasveld VV Victoria '28	2,5 natuurgras trainingsvelden voetbal (verlicht) 4 kunstgrasvelden voetbal (verlicht)
27	**De Zweede (Boekelo)**	BSC Unisson (atletiek en voetbal)	Clubgebouw + sportzaal (van een stichting)	0,8 natuurgras trainingsveld (verlicht) 1 natuurgras wedstrijdveld (verlicht) 1 kunstgrasveld voetbal (verlicht) 1 atletiekbaan asfalt (4-laans)
28	**Tennispark De Borg / De Mans (Boekelo)**	Boekelose Tennisclub (tennis)	Clubgebouw 6 tennisbanen (gravel)	Geen rol Sportaal

Bijlage 5 Kaarten met sportaccommodaties en scholen

Legenda

Binnensportaccommodaties

- Basisonderwijs
- Speciaal onderwijs
- Voortgezet onderwijs
- Gymzalen gemeentelijk
- Gymzalen niet gemeentelijk
- Sportzalen gemeentelijk
- Sportzalen niet gemeentelijk
- Sporthallen gemeentelijk
- Sporthallen niet gemeentelijk

Buitensportaccommodaties

- Sportpark
- Vervalt
- Topsportlocatie
- Tennis / Padel
- Voetbal
- Korfbal
- Atletiek
- Hockey
- Honk- en softbal
- Rugby en American Football
- Golf
- Bowls
- Volleybal
- Frisbee
- Jeu de Boules
- Hondensport
- Handbal
- Wielersport

	Basisonderwijs
1	Basisschool Liduina
2	Lonnekerschool Daltononderwijs
3	Bonifatius
4	Menkotoren
5	OBS Roombeek
6	CBS Anna van Buren
7	Enschedese schoolvereniging
8	Gereformeerde basisschool De Fontein
9	Paus Joannes
10	OBS La Res
11	OBS Park Stokhorst
12	Het Zeggelt Montessori-School
13	Freinet basisschool De Bothoven
14	Prinseschool Prinsestraat
15	CBS De Zevenster
16	Paulus
17	La Res locatie Noord
18	Al Ummah
19	Alfonsusschool
20	OBS Willem Wilmink
21	De Kiem
22	OBS Het Wooldrik
23	OBS De Uitvinding
24	De Kubus
26	WereldWijs Noord
27	St. Gerardus
28	De Troubadour
29	OBS Wereldwijs Zuid
30	CBS Ouverture
31	De Esmarke
32	Schateiland
33	OBS De Spinner
34	GBS De Bron
35	Sint Jan
36	CBS De Koning
37	De Noorderkroon
38	OJBS Het Palet
39	De Triangel
40	Openbare Daltonbasisschool Europa
41	Montessorischool De Wielerbaan
42	OBS Harry Bannink
43	De Windroos
44	Prins Maurits
45	Alles-in-één-school De Zuidsprong
47	Protestants Christelijke Basisschool Mecklenburg

	Basisonderwijs
48	OBS De Broekheume
49	Bomans
50	Drakensteyn
51	OBS Vastert
52	De Regenboog
53	ODBS Het Stroink
54	OBS De Sterrenborgh
55	De Jonge Helden
56	Willem van Oranje
57	OBS Molenbeek Usselo
58	Marcellinus
59	OBS Molenbeek Boekelo
60	International School Twente
62	Taalschool De Globe
63	Prinseschool Staringstraat
64	Prinseschool Daalweg
65	Het Zeggelt Montessori-School
	Speciaal onderwijs
25	SO Het Reliëf
46	SBO Het Pontem
61	Het Pontem College
66	SBO Ariënsschool
67	VSO NEON College
68	VSO Panta Rhei
69	SO De Huifkar
70	VSO Maatman College
71	SO Prof. Huizingschool
72	VSO Het Meerik
	Voortgezet onderwijs
73	Het Stedelijk Kottenpark
74	Het Stedelijk College Zuid
75	Het Stedelijk Alpha
76	Het Stedelijk Diekman
77	Het Stedelijk ISK
78	Het Stedelijk Innova
79	Het Stedelijk Zwering
80	Tienercollege Florès
81	Bonhoeffer College Bruggertstraat
82	Bonhoeffer College Van der Waalslaan
83	Bonhoeffer College Vlierstraat
84	Bonhoeffer College Geessinkweg
85	Bonhoeffer College Wethouder Beverstraat
86	Bonhoeffer College WL Hofstedeweg
87	Greijdanus

	Gemeentelijke gymzalen
1	Gymzaal Mina Krusemanstraat
2	Gymzaal Tulpstraat
3	Gymzaal Varviksweg
4	Gymzaal Zeggeltlaan
5	Gymzaal Dr. Coppesstraat
6	Gymzaal Min. Savornin Lohmanlaan
7	Gymzaal Park de Kotten (De Kotten)
8	Gymzaal Schietbaanweg
9	Gymzaal Zaanstraat
10	Gymzaal Scholten Reimerstraat
11	Gymzaal Floraparkstraat
12	Gymzaal Hoge Boekelerweg
13	Gymzaal Hogelandstraat
14	Gymzaal J.P. Coenstraat
15	Gymzaal J.C. De Rijpstraat (De Rijpstraat)
16	Gymzaal De Posten
17	Gymzaal Het Leunenberg (Leunenberg)
18	Gymzaal Het Riet
19	Gymzaal Het Stroink
20	Gymzaal Gerard Terborghstraat (Het Palet)
21	Gymzaal Haaksbergerstraat
22	Gymzaal Poolmansweg
23	Gymzaal Spinnerstraat
24	Gymzaal Straatsburglaan

	Gemeentelijke sportzalen
1	Esmarke
2	Helmerhoek
3	Stroinkslanden

	Niet-gemeentelijke sportzalen
1	Prismare
2	MFA de Zweede - Westerveldhal
3	Bonhoeffercollege - Geessinkweg
4	Het Stedelijk Lyceum - College Zuid
5	Het Stedelijk Lyceum - De Zwering
6	ROC van Twente

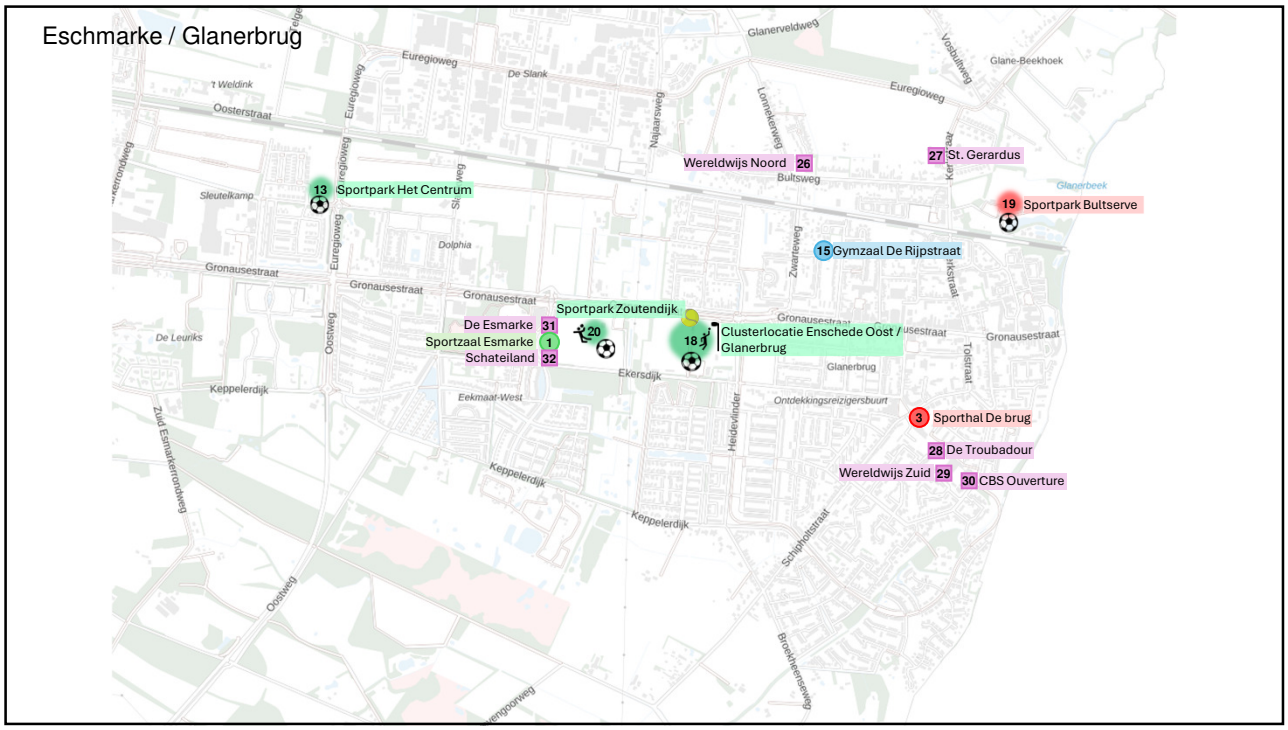
	Niet-gemeentelijke gymzalen
1	Gymzaal Performance Factory
2	Lumen
3	Het Bijvank
4	Enschedese Schoolvereniging
5	Het Roessingh (V)SO
6	Revalidatie Centrum Roessingh
7	Maatman College / Prof. Huizingschool
8	Prof. Huizingschool
9	Stedelijk Lyceum - College Zuid
10	Het Meerik
11	Neon College
12	Het Stedelijk Lyceum - Kottenpark 1
13	Het Stedelijk Lyceum - Kottenpark 2
14	Universiteit Twente 1
15	Universiteit Twente 2
16	Het Reliëf
17	Bonhoeffercollege - Van der Waalslaan 1
18	Bonhoeffercollege - Van der Waalslaan 2
19	Bonhoeffercollege - Van der Waalslaan 3
20	Het Stedelijk Lyceum - Innova
21	Bonhoeffercollege - Vlierstraat
22	Bonhoeffercollege - Bruggertstraat 1
23	Bonhoeffercollege - Bruggertstraat 2
24	Bonhoeffercollege - WL Hofstedeweg

	Gemeentelijke sporthallen
1	Deppenboekhal
2	Diekmanhal
3	De Brug
4	Pathmoshal

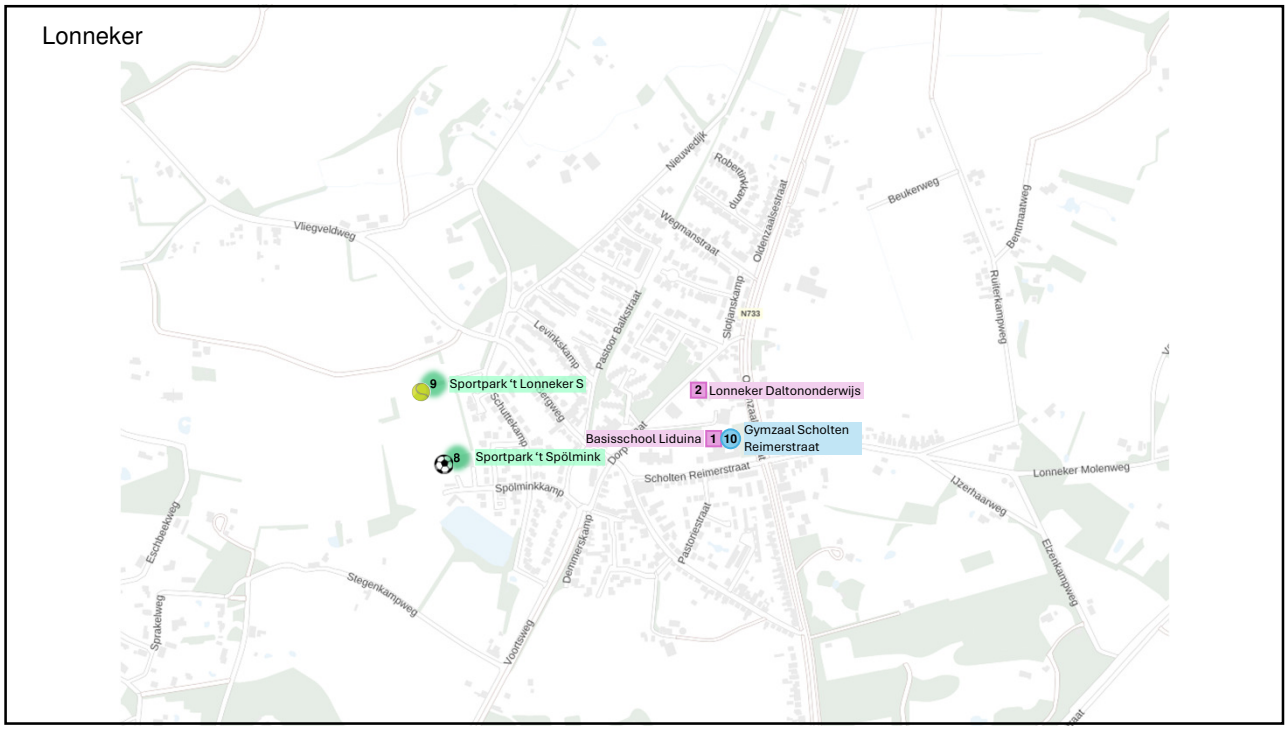
	Niet-gemeentelijke sporthallen
1	Universiteit Twente 1
2	Universiteit Twente 2

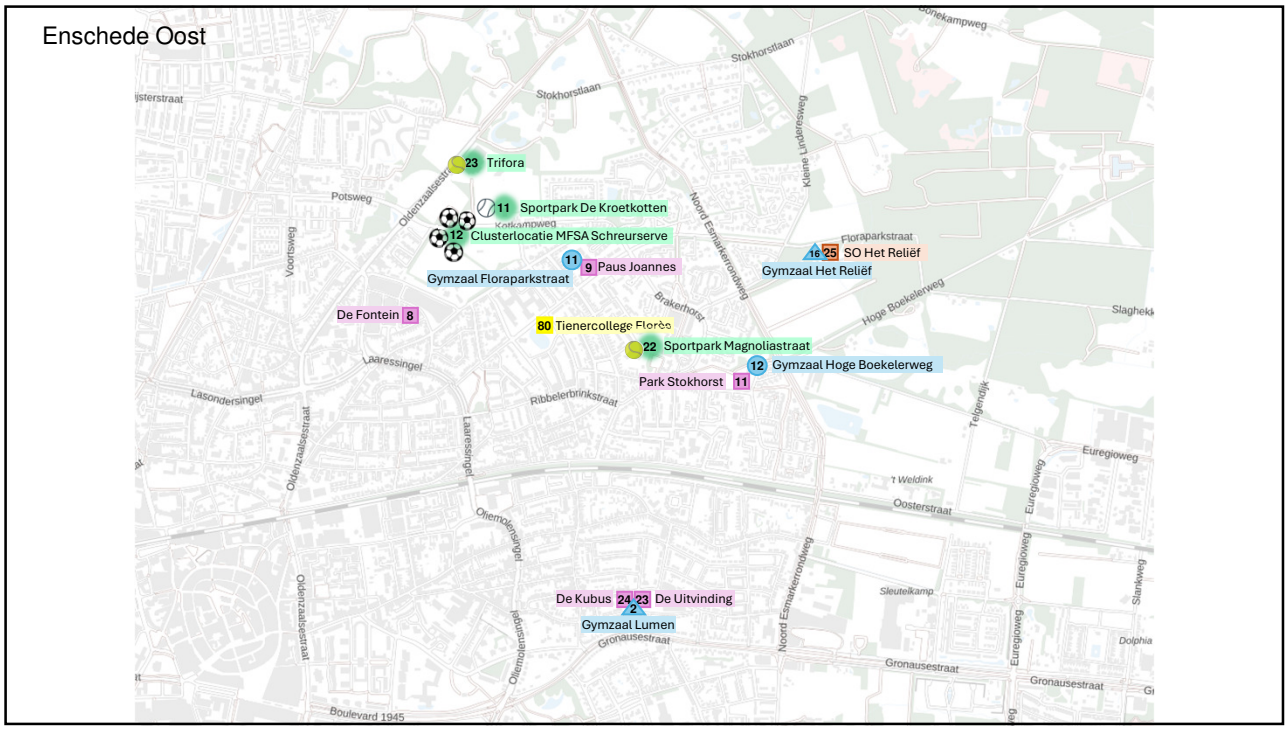
	sportpark
1	Volkspark
2	Wethouder Horstmanpark
3	CVV Achilles / Horstlindelaan
4	Emos
5	Prinses Wilhelmina
6	G.J. van Heekpark
7	Rigtersbleek
8	't Spölmink
9	't Lonneker Es
10	Universiteit Twente
11	De Kroetkotten
12	Clusterlocatie MFSA Schreurserve
13	Het Centrum
14	Het Wooldrik
15	Phenix / Zuid Esmerkerrondweg
16	Clusterlocatie Diekman Oost
17	Diekman West
18	Clusterlocatie Enschede Oost / Glanerbrug
19	Bultserve
20	Zoutendijk
21	Het Diekman
22	Magmoliastraat
23	Trifora
24	Wesselerbrink-Noord
25	Wesselerbrink-Midden
26	Clusterlocatie MFSA Zuid
27	De Zweende
28	De Borg / De Mans

Eschmarke / Glanerbrug

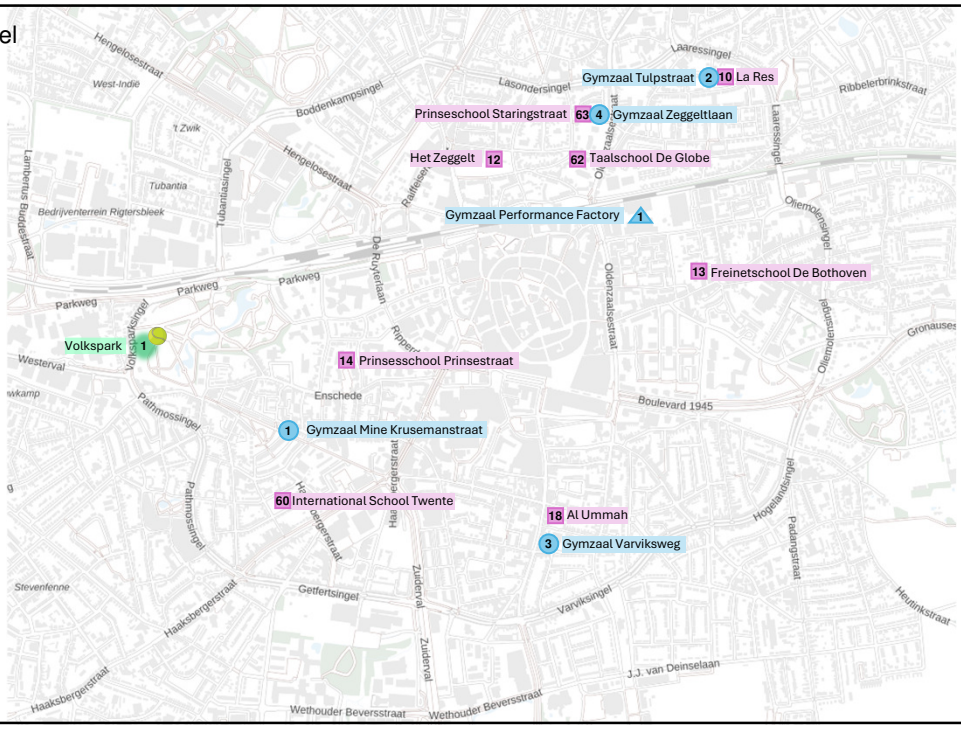
Lonneker

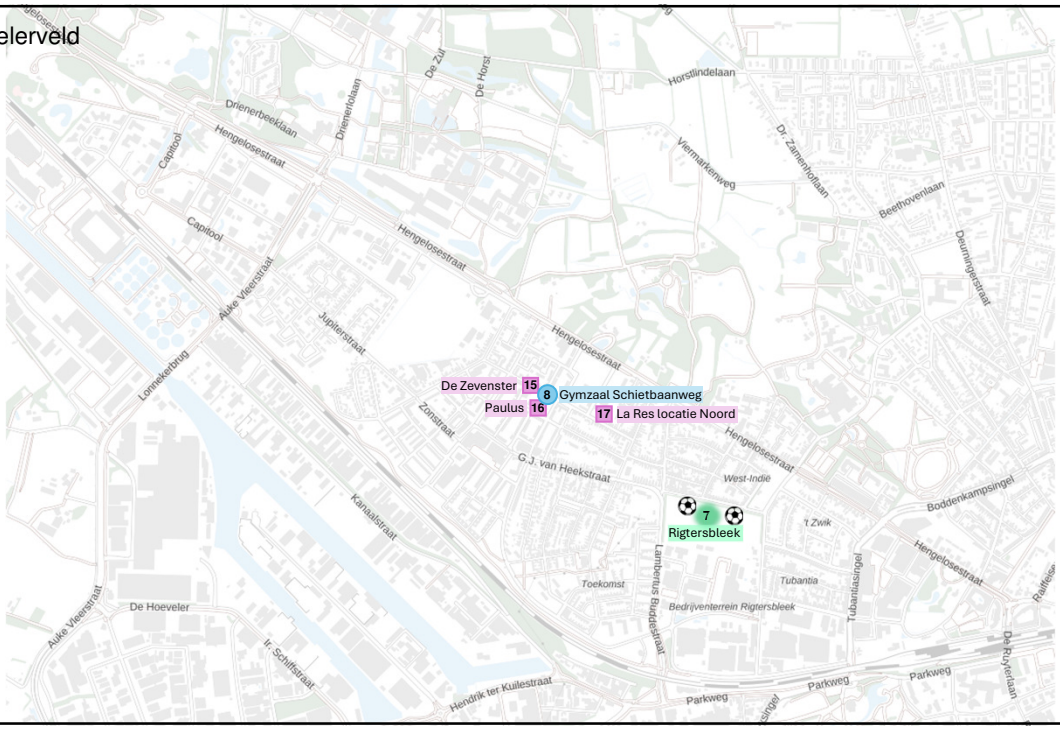

Enschede Oost
Stokhorstlaan
Potsweg
Voortsweg
Oldenzaalsestr
Noord Esmarkerrondweg
Kleine Lindenweg
Floraparkstraat
Brakelhorst
Hoge Boekelerweg
Laaressingel
Lasondersingel
Ribbelerbrinkstraat
Oldenzaalsestraat
Telgendijk
Euregioweg
't Weldink
Oosterstraat
Oliemolensingel
Sleutelkamp
Gronausestraat
Boulevard 1945
Slankweg
Dolphia
23 Trifora
11 Sportpark De Kroetkotten
12 Clusterlocatie MFSA Schreurserve
11 9 Paus Joannes
Gymzaal Floraparkstraat
16 25 SO Het Reliëf
Gymzaal Het Reliëf
De Fontein 8
80 Tienercollege Florèo
22 Sportpark Magnoliastraat
12 Gymzaal Hoge Boekelerweg
Park Stokhorst 11
De Kubus 24 23 De Uitvinding
2
Gymzaal Lumen

Enschede Noord
Sportpark Universiteit Twente
10 14 1 2 15
Gymzalen Universiteit Twente 1 en 2
Sporthallen Universiteit Twente 1 en 2
2 Wethouder Horstmanpark
3 CVV Achilles / Horstlindelaan
Horstlindelaan
Brandemaarweg
Pompstationweg
Hegebeemweg
Steumke
Bijdensteinbleekweg
Voortsweg
Driemerlaan
Vermarkenweg
Dr. Zamenhofstraat
Beethovenlaan
Lijsterstraat
3 Bonifatius
9 Gymzaal Zaanstraat
Menkotoren 4 1 Deppenboekhal
Greijdanus 87 10 72 VSO Het Meerik
Gymzaal Het Meerik
4 Sportpark Emos
Gymzaal De Kotten 7
66 SBO Ariënschool
5 77 Het Stedelijk ISK
Gymzaal Dr. Coppesstraat
Daumierpassage
Hengelosestraat
Potsweg
65 Het Zeggelt
Oldenzaalsestraat
Kotkampweg
Gymzalen Kottenpark 1 en 2 12 13 73 Het Stedelijk Kottenpark
Gymzaal Maatman College / Prof. Huizingschool 7
70 VSO Maatman College
Sportpark Prinses Wilhelmina 5
71 SO Prof. Huizingschool
8 Gymzaal Prof. Huizingschool
Anna van Buren 6
Prismare 1 5 Roombeek
4 7 Enschedese Schoolvereniging
Gymzaal Enschedese Schoolvereniging
Jupiterstraat
Zonstraat
68 VSO Panta Rhei
SO De Huifkar 69 5/6
6 Gymzaal Min. Savornin Lohmanlaan
Gymzaal Het Roessingh & Revalidatiecentrum Roessingh
G.J. van Heekpark 6
67 11 VSO NEON College
Gymzaal NEON College
G.J. van Heekstraat
West-Indië
Boddenkampsingel
Lasondersingel
Laaressingel
Kanaalstraat
't Zwik

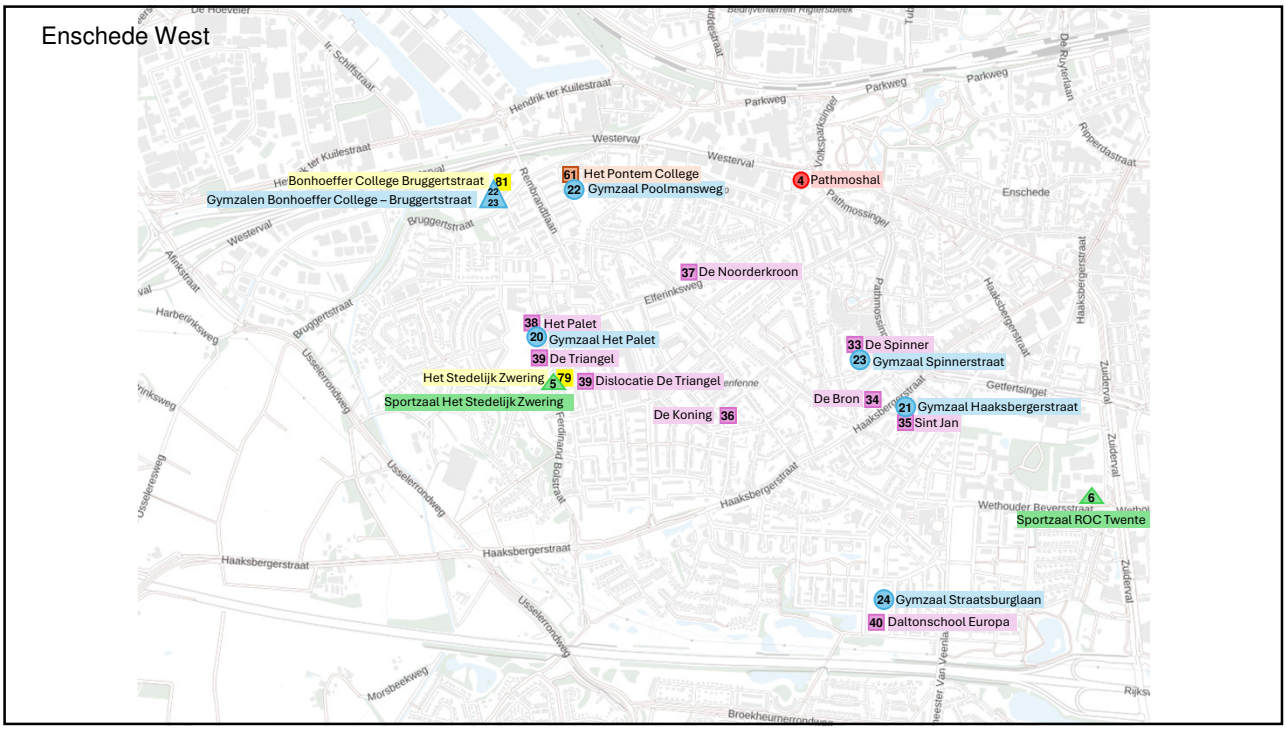
Binnensingel

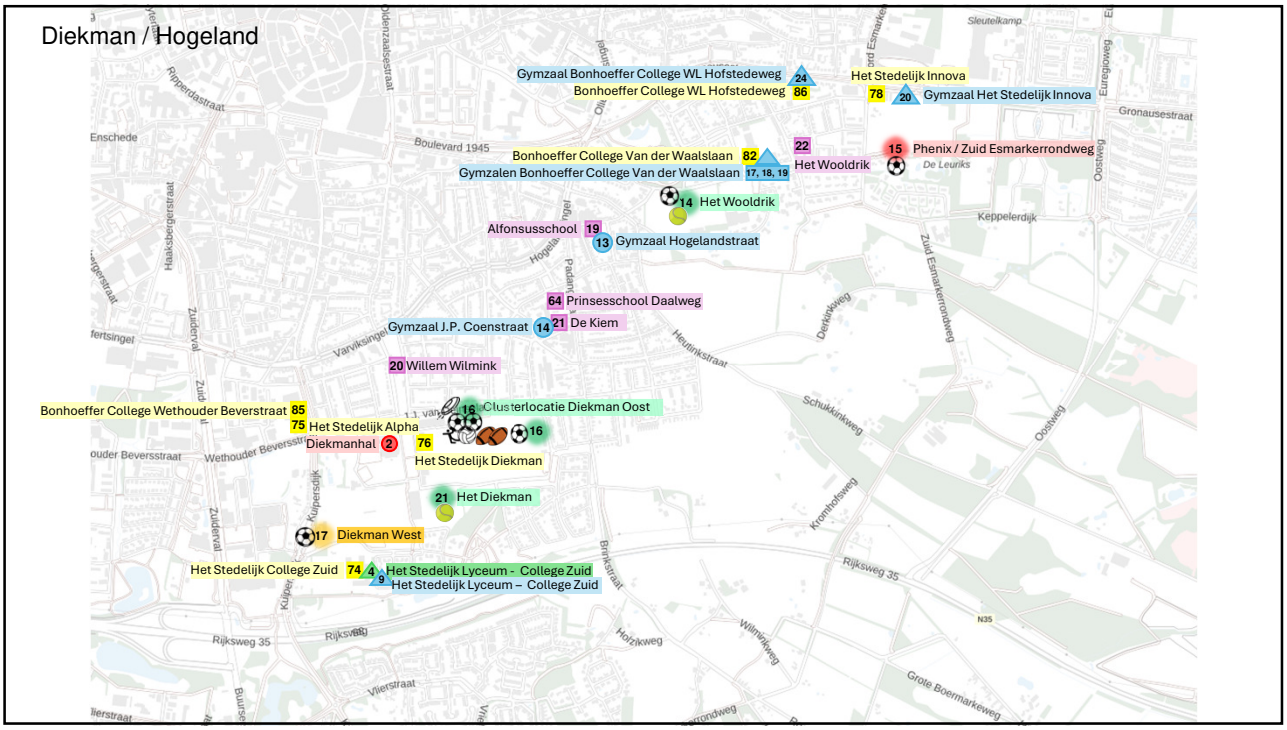
Twekkelerveld

Enschede West

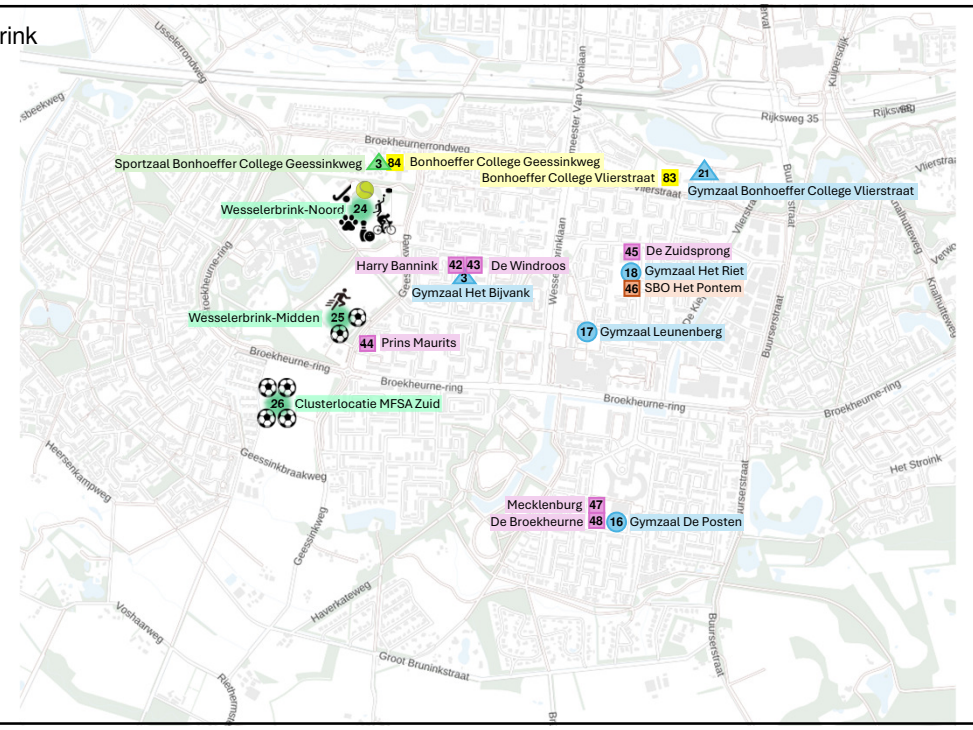
Diekman / Hogeland

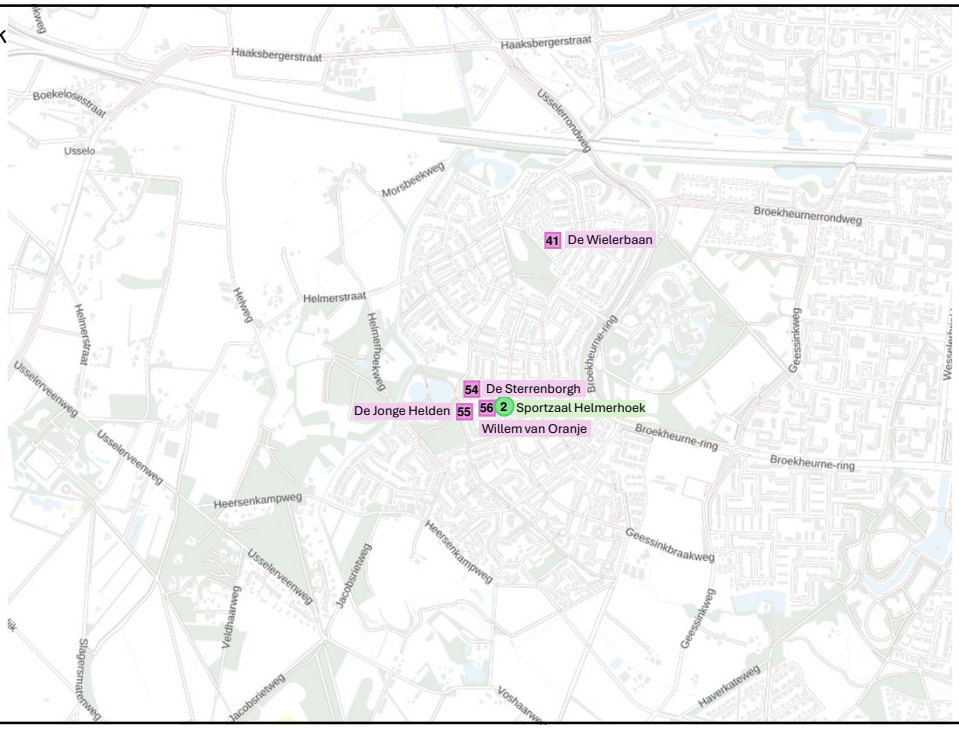
Stroinkslanden

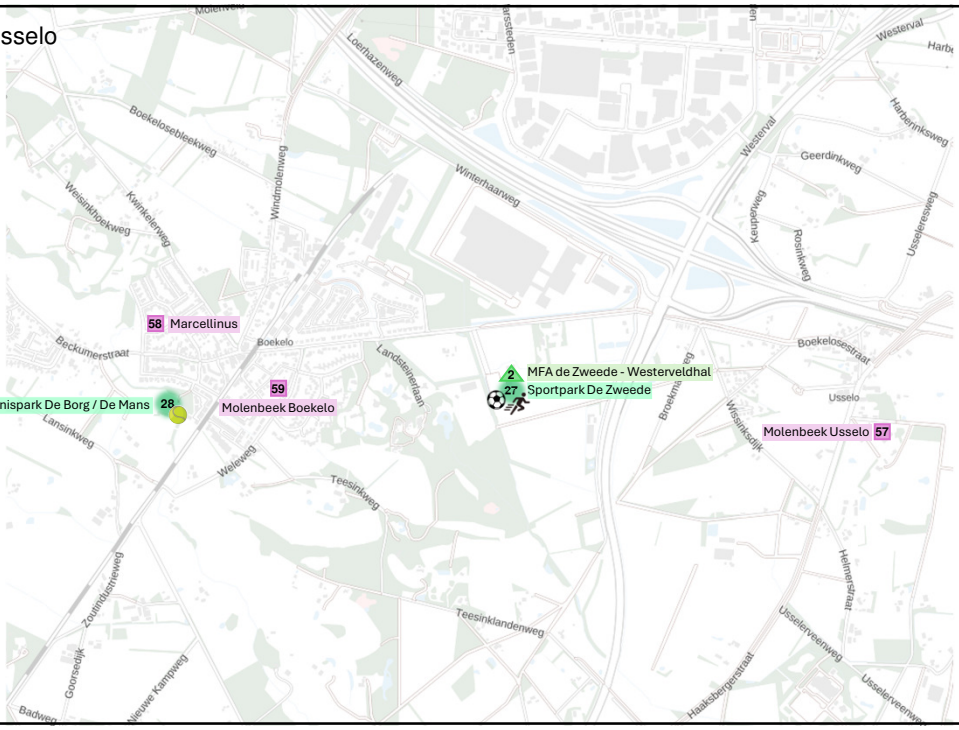
Wesselerbrink

Helmerhoek

Boekelo / Usselo

Bijlage 6 Maatschappelijke tarieven 2025

MT voorstel tarieven 2025

19 augustus 2024

Vaststelling tarieven 2025

De prijsindexatie gebaseerd op de prijsindex exploitatiebijdrage gemeente Enschede die voor 2025 is vastgesteld op 2,8%. Dit percentage wordt ook toegepast op de tarieven van de verhuur van onze accommodaties. De tarieven van de zwembaden zijn afgerond. In verband met de sloop van de peutertuin in Aquadrome is dit tarief niet meer opgenomen in de tarievenlijst. Op de tarieven van de zwemonderwijzers en toezichthouders is de CAO 4,75% verhoging toegepast.

De tarieven voor de inzet van de Combinatiefunctionarissen bij scholen en naschoolse activiteiten zijn verhoogd met het 4,75%, het onderhandelingsresultaat van CAO 2024 – 2025. Dit is tevens geregeld in de inleenovereenkomsten die zijn afgesloten met de onderwijsinstellingen waarin opgenomen is dat tussentijdse salarisaanpassingen o.b.v. cao-afspraken zullen worden doorberekend.

TARIEVEN 2025

Recreatiebad Aquadrome

Enkel bad	€	4,90
Enkel bad t/m 3 jaar	€	3,00
10- badenkaart	€	43,50
Gezinstarief	€	17,20
Peutertuin		-

Vrij-baanzwemmen

Enkel bad	€	4,30
Enkel bad t/m 3 jaar	€	2,00
10- badenkaart	€	35,20
25-badenkaart	€	77,00
maandabonnement	€	40,70

Aquasporten

Enkel bad	€	6,00
10-badenkaart	€	48,00

Aqua gezond

Enkel bad	€	7,50
10-badenkaart	€	62,50

Aquavitaal

Enkel bad	€	5,00

Hengelosestraat 66
7514 AJ Enschede
Postbus 503
7500 AM Enschede
053 – 488 89 02
info@sportaal.nl
IBAN:NL06 INGB 0658319221
BIC: INGB NL2A
KvK: 06079119
BTW: NL 804283424 B01

10-badenkaart	€	41,50

Leszwemmen

Inschrijfgeld leszwemmen	€	9,50
Zwem ABC per maand	€	44,00
Zwem ABC plus	€	63,50
Easy Swim S per maand (45 minuten)	€	66,20
Easy Swim XL pakket A (120 minuten)	€	775,00
Easy Swim XL Pakket B of C	€	293,00
Easy Swim XL Pakket BC	€	440,00
Easy Swim XL Pakket ABC	€	1.155,00
Easy Swim XL termijn bedrag (alleen bij ABC totaalpakket)	€	241,50
Aqua Mini	€	8,00
Aqua Mini 10 badenkaart	€	66,00
Aqua Club	€	29,50
Zwem ABC volwassenen per maand	€	44,00
Zwem ABC dames per maand	€	44,00
Zwem ABC Boost (alleen in vakanties)	€	26,50

SLE Stichting Leergeld

Pakket AB	€	836,00
Pakket B	€	176,00
Pakket C	€	88,00

Verenigingstarief per uur

Aquadrome Recreatiebad	€	204,50
Aquadrome Sportbad	€	104,60
Het Slagman	€	123,85

Verhuur commercieel

Aquadrome Recreatiebad Commercieel tarief	€	367,25
Aquadrome Sportbad Commercieel tarief	€	201,65
Het Slagman Commercieel tarief	€	242,00

Overig

Zwemonderwijzer per uur	€	66,00
Zwemonderwijzer per uur / extra inzet	€	61,00
Toezichthouder per uur / extra inzet	€	49,50
Combinatiefunctionaris MBO inzet schooljaar 2024-2025	€	42,25
Combinatiefunctionaris HBO inzet schooljaar 2024-2025	€	47,00
Combinatiefunctionars inzet na-schoolse activiteiten	€	57,95
Combinatiefunctionaris commercieel	€	82,50
Beweegmakelaar commercieel	€	82,50

Basis tarief inhuur binnensport excl materieel	€ 71,50
Basis tarief inhuur binnensport incl materieel	€ 82,50

Buitensport verhuur (per jaar)

Natuurgrasveld	€ 7.979,97
Kunstgrasveld	€ 15.959,94
Kleedkamer	€ 358,17
Atletiekbaan	€ 38.983,53
Hockeyveld	€ 5.953,20
Korfbal kunstgrasveld	€ 5.466,02
Rugbyveld	€ 7.893,51
Honkbalveld	€ 17.856,58
Softbalveld	€ 8.124,93
Hardloopbaan	€ 1.494,81
Beach handbalveld	€ 448,00
Beach volleybalveld	€ 448,00
Handbalveld buitenasfalt	€ 448,00

Buitensport veldverhuur per uur verengingen

Kunstgras zonder verlichting	€ 35,80
Kunstgras met verlichting	€ 46,60
Natuurgras zonder verlichting	€ 27,15
Natuurgras met verlichting	€ 30,30
Gymtoestellen buitenlocatie Diekman	€ 17,50

Buitensport veldverhuur per uur commercieel

Kunstgras zonder verlichting	€ 71,60
Kunstgras met verlichting	€ 93,20
Natuurgras zonder verlichting	€ 54,30
Natuurgras met verlichting	€ 60,60

Binnensport (prijs per uur)

Sporthal	€ 69,90
Sportzaal	€ 34,95
gymnastieklokaal	€ 17,50